

د فوري ژبي شاعر او ليکوال گل پاپا الفت

غوره

نشرونه

Ketabton.com

د خود ژبي شاعر او ليکوال گل پاچا الفت

مؤلف گل پاچا الفت

غوره نشرونه

پښتو ټولنه ۱۳۳۶ او ۱۳۹۱

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:

غوره نثرونه

ليکوال:

خود ژبې شاعر او ليکوال گل پاچا الفت

رالېږونکى او کمپوزر:

غلام حبيب مليار، د کرهڼې وزارت دمصوباتو مدير

انلاين چاري:

[مختار احمد احسان](#) - د لراوېر د اټ کام برېښنايي کتابتون

www.Larawbar.com

لړلیک

- 3.....سرلیک
- 4.....د پردی خبری
- 4.....لاروی
- 5.....ژوند
- 5.....نوی نسل
- 5.....لوی او وړوکی
- 6.....د شاعر تحفه
- 6.....خدمتگار
- 6.....عقل
- 8.....پوهه او هوښیاری
- 10.....احمق خوګ دی
- 12.....نوی درس
- 12.....دری کاله
- 13.....قوی او ضعیف
- 14.....بڼه ګټه
- 15.....داخترپه ورځ
- 16.....خانی لاره
- 16.....یوازی
- 16.....فاتح
- 17.....لباس
- 19.....خیرات
- 19.....د زیارت ډیوی
- 20.....دمزار لوحه
- 20.....لیاقت
- 22.....کوچینیان
- 23.....جګ برجونه
- 23.....حقیقت
- 24.....لویه خدایه
- 25.....ماشومان
- 25.....شعراو ادب
- 27.....د ادب راز

- 28.....نوی کال
- 29.....زما د لاس نبالگيه
- 30.....د فکر پالونکي
- 30.....د ژوند نغمه
- 31.....نوی فکر
- 32.....زور فکر
- 32.....ناداني او ناداري
- 33.....سیند
- 33.....عقیده
- 34.....عمل
- 34.....عبادت او دعا
- 34.....بی زړه
- 35.....ملک او ملا
- 35.....شاعر
- 36.....سبا
- 37.....د پسرلي گله
- 38.....درمي خاونده
- 38.....بی گناه بندي
- 39.....نظر لالا
- 41.....جبر او اختيار
- 43.....د خان واده
- 43.....غم او خوشحالي
- 45.....اخلاقي اساس
- 46.....بڼه او بد
- 46.....پخواني ډيوې
- 47.....انتخاب
- 49.....د عقل برخه په ژوندانه کې
- 50.....حسابي خبري
- 50.....شعر او فلسفه
- 50.....ولای او به
- 52.....بڼه حاکم
- 52.....دمثولف پیژندنه
- 53.....الفت

بسم الله الرحمن الرحيم

سرليک

څه د پاسه شل کاله کيږي چه زه د څه ليکلو او فکر کولو په رنځ اخته يم همدغه شغل زه له خپلو او پردونه بيل کړي يم او په گوښه ځای کښي ئي له خلقونه لري کښيښو لم ډيري شپي ئي راباندې په ويښه تيري کړي او ډيري ورځي ئي له دوستانو او ملگرونه بيل وساتلم.

په دغه موده کښي ماله خپلو بچيو او دکاله خلقوسره ډير لږ وځنډل او هر چاته بي ميني غوندي ښکاره شوم، کله له سبانه ترمانښامه ځای په ځای کښينا ستم چه د څه ليکلو په فکر کښي رانه مونځونه هم قضا شوه مگر هيڅ مي ونشولیکلي کله به په نيمه شپه لکه سودائي له خوبه را پاڅيدم او د آسمان ستوروته به مي حيران حيران کتل يو وخت به مي څو کږښي وليکلي بيا به مي هغه څيري کړي بل وخت به مي خپل څيري کاغذونه راغونډ کړه او يوه کلمه به مي له بلي سره نښلوله ډير ځله را ته خپل فکر او خيال ډير ښه ښکاره شوي او کله کله مي خپلو ليکنوته په ډير حقارت کتلي دي اوله ځانه مي زړه تور شويدي.

ډيرو ورځي دکوراو کلي له خلقونه پټه شوي يم او چيرته لري دغره په لمن کي په کومه هديره کي ناست يم يا مي دسيند په غاړه يوازي ورځ تيره کړي او يوازي توب مي ډير لوي نعمت گنلي دي. په دغسي مختلفو احوالو کښي مي کله شعراو کله نثريکلي چه زما روحی او فکري اغيزي پکښي څرگندي دي. ددي کتاب پاني زما ډيري مودي دخاطراتو يوه برخه ده چه زما به نظر کښي ادبي قيمت لري اوزه ئي خپل غوره نثرونه گڼم.

زما په مقالو کښي ځيني نوري مقالې هم شته چه دلته ئي چاپول مناسب و، مگراوس لاس ته ندي راغلي او دا انتخاب نيمکړي غوندي شو.

دا پاني چه تاسي لولي په ليکلو کښي ئي ډير زيار ايستل شوي چه لوستونکو ته پوره نه معلوميري. لکه چه يو کور څو څله جوړ او وړان شي دامضامين هم څو څله يورازاوبل راز شويدي چه دترکيب اوتاليف په لحاظ ئي مختلف صورتونه پيدا کړي او کيداي شي چه ځيني به ئي له اوسني حالت ښه هم و. دليکون ډيري جگرخوني لري او ډير څله داسي کيږي چه يوليکوال يو شپه په ويښه سباکړي او يوه جمله پيدا کړي يا يوه ليکه هم ونشي ليکلي.

ديوه خيال يا فکري پيدا کول اوبياتي په ښه ډول بيانول هغه گران کاردی چه نوروته ئي گرانوالي اودرونډوالي نه معلوميري په همدغه سبب پوه شاعر او ليکوال ته نه ښائي چه خپلو آثارو قيمت له چانه وغواړي يا ورته څه قيمت وټاکي.

زه هم په دغه ټکي پوه شوي يم اوله هيچا نه پري هيڅ نه غواړم. ډيره ښه ده چه زه اوس دپخوا په شان نه يم او خپلو افکاروته په هغه قيمت نه يم چه پخوا وم.

يو وخت ما په ځان ډيره بڼه عقیده درلوده او خپل فکرمی ډير مبارک گڼه هغه وخت به چه ما هرڅه وليکل هغه به راته په يقين سره ډير بڼه ښکاریده او ډيره ښکلا به می پکښی لیدله مگر اوس هغه د يقين سرمايه په شک بدله شوه او پخپل فکر او نظر راته بد گمانی پیدا شوه.

زه به اوس ډير خوښ يم که دا پانی لکه د تمباکو پانی د چا د فکر صحت زیان ونه رسوی او څه زهر پکښی گڼه وي. هرڅه چه وی او هرڅنگه چه وی مگر له ماسره بده اراده نه ده موجوده او په بد نیت دغه کار نه کوم. دا فکرونه بڼه وی او که بد مگر د بیان او اظهار طرز بی بدنه دی او د بڼه نثر ښیگنی پکښی شته که نورڅه نه وی نو د عبادت په لحاظ دا کتاب د یوه ادبی متن په حیث یوه ساده انشا بللی شو چه له نوولیکوالو او پښتنو لوستونکو سره کومک کوی.

په دغه وخت کښی د غسی کتابونو ته ضرورت موجود دی او دغه ضرورت ما ته هغه وخت پوره څرگند شو چه زه د حقوقو په پوهنځی او د ادبیاتو په پوهنځی کښی د پښتو استاذ شوم او دا دوه کاله د پښتو درس را په غاړه شو. پدی انشاء کښی د پښتو که زه څه ښکلیتوب وینم هغه سادگی او آسانی ده چه په لفظ او معنی کښی بی ډير لحاظ ساتل شوی دی او دا آسانی په ډيرو مشکلاتو لاس ته راغله.

پدی انشاء کښی که د فکر او معنی څه ښایست شنه هغه به سادگی کښی پت دی او څه ایغ نیغ حسن پکښی څوک نشی لیدی.

که دا نثر رواج و مومی او ځینی نوی لیکوال دغه سبک غوره کاندی مابه دخپل زیاد او زحمت ډير ښا اجر موندلی وی او خوښ به بم چه د پښتو نثر نه می بوڅه خدمت وکړی شو.

گل پاچا الفت د پښتو ټولنی ریس:

د پردی خبری

ترڅو چه د ښځو مخونه پت وی خبری به هم په پردی کښی وی ځکه چه په پښتو کښی خبره هم مؤنث ده یواځی خبره لاشه چه ژبه، وینا، معنا، خطا به، مقاله هم د تانیث علامی لری. هغه وینا چه ابتکار په کښی وی د ادب پردی ته لا ډير ضرورت لری.

تاسی زما خبرو ته لږ غوندي باریک شیئی!

د ادب او سیاست خبره ډيره باریکه ده.

زه په ډيره نری او باریکه لار لارم، خدای دی وکړی چه ډير باریک بین خلق په دغه لار راشی او په ځیر ځيرو گوری. ما او ښان نه دی بار کړی زما قافله دمچیو ده چه د گلو نوله پانونه په هوا څه راوړی او عسل جوړوی. له دی قافلې سره د سبا وړمو خوشبوئی بار کړیده چه څوک ئی په سترگونه وینی مگر حساس د ما غونه ئی احساس کولی شی.

هو! زما کار له احساس سره دی، زما خریدار باید ډير حساس وی یا ډير حساس شی.

لاروی

مونږ د خپلو کورونوله څنگه په ډیره کښی ناست وو.
له پاسه یو لاروی راغی د ونی ډډته ئی ډډه ولگوله له ملا نه ئی ډوډی پرانیستله اوله څه شی سره ئی په خوند خوند خوړله.

مونږ وږی تږی و، هغه ځان مور کړ او یخی اوبه ئی وڅکلې.
مونږ روژه وو، هغه بوزه و، ځکه چه په مسافرو باندی روژی نشته.
لاروی وویل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسو ته نشته.
ماته خدای خواړه او اوبه روا کړیدی په تاسوئی ایسار کړیدی.
دا د خدای قانون دی، ددی قانون په رمزاو معنی پوهیدل په کار دی.
د خدای کارونه بی حکمته نه دی، تاسی د دغه عملی تعلیم په اصلی معنی ښه فکر وکړی!
تاسی ولی وږی یاست اوزه ولی موریم؟
زه په کار او مقصد پسې روان یم او تاسی ځای په ځای پراته یاست.
ستاسو حرکت لنډ دی ځکه ئی وږی کړی.
تاسی د خدای قانون منلی دی مگر پوه شوی پری نه یاست.
زه راوگرزیدم چه تاسی په دغه راز پوه کړم اوله لوږی نجات ومومی.
پاڅیږی، روان شی اولری ځای په نظر کښی ونیسی!
لوږه او تنده په توقف او سکون کښی ده په حرکت کښی نشته.

ژوند

دیوی چینی اوبه دی، څوک ئی د زرو په جام څکی، څوک ئی د خاورو په کنډولی کښی.
هغه چه دانه لری نو هغه په لپه کښی ئی را اخلی.
په اوبو کښی هیڅ فرق نشته فرق په لوښو کښی دی.
د شاه او گد افرق په لوښو کیږی.
داوبو په خوند هغه څوک ښه پوهیږی چه ډیر تږی وی.
هغه لاروی چه له بیدیا نه ستړی ستومانه راځی او تنده ئی ډیره زیاته ده دا اوبه ډیر خوندور کوی.
هغه دهقان چه په سره غرمه کښی یوی کوی او خولی پری راماتی دی دا اوبه دهغه دپاره ډیر لوی نعمت دی.
یوشپون چه له غره نه تږی را کوزیږی او په چینی باندی خوله ږدی داوبو په خوند ډیر ښه پوهیږی.
یوبل سړی چه بیخ سیوری ته په ارامه چوکی ناست دی ښایسته صراحی ئی له څنگه ایښی ده او په ښوگیلا سونو کښی اوبه څکی له اوبو هغه خوند نشی اخستلی.
هو! ده دلارویو او شپنو تنده نه ده لیدلی.

په سره او ټکنده غرمه کښي ئی لونه دی کړی ځکه هغه تلوسه په ده کښی نشی پیدا کیدلی.
چاچی لوږه او تنده نه ده لیدلی هغه د خوږ و او او بو پوره خوند هم نه دی لیدلی او د ژوند په کیف نه دی پوه شوی.

نوی نسل

له ځمکی نه بخار پورته شو.
له بخار نه وریغ پیدا شوه.
له وریغی باران ووریده.
له بارانه د پسرلی گلو نه پیدا شوه.
له گلو نه خوشبوئی پیدا شوه.
وگوری مور او پلار او ځوی څومره فرق لری؟
هغه تفاوت چه د باران او گلو نو یا د ځمکی او بوټو ترمینځ وینی دیوه او بل نسل تفاوت همدغومره دی.
که اولادونه میندو غوندي وای له غرونو څخه به لعلونه نه پیدا کیده.
له دریابونو څخه به مرغلی نه راوتلی.
له آبشارنه به برینبنا نه راتله.
دړندو اولادونه به پانده و.
له کڼونه به کانه زیږیدل.
اوس پوه شوی! چه نوی نسل اوزور نسل یورنگه نه وی.
که څوک خپل ځلمی زوی ته زړه بوچی په نکاح اخلی یا خپله پیغله لور اتیا کلن بوچی ته ورکوی ښه نه کوی.
زړه تربیه او نوی نسل همدغوسی وگڼی.

لوی او وړوکی

په شفتالو کښی زړی دی په زړی کښی د شفتالو ونه ولاړه ده.
د غنمو په وړو کښی دانی شته په دانو کښی همدغوسی وړی شته.
په چرگه کښی هگی ده په هگی کښی چرگه ده.
دغه یوه دانه پندانه چه گوری تیل او پلته دواړه لری او په حقیقت کښی بله ډیوه ده مگر ستا سترگی دغه رڼانه وینی.

ته خبر نه ئی چه په یوه دانه او په یوه څاڅکی کښی عالمونه پراته دی.
 ته پخپله هم د غنم په دانه کښی ویده وی بیا دی په یوه څاڅکی ابو کښی لامبو وهله نن په لویه بیړی کښی ناست یی
 او په لویو دریاوونو کښی گرځی.
 څه شی چی ته وړوکی گڼی هغه هم لوی دی یا هغه چه تاته لوی ښکاری هغه هم کوچنی او وړوکی دی.
 ته ونه لویه گڼی هغه په یوه زړی کی ده.
 تاته زړی وړوکی معلوم بیړی په هغه کښی غټه ونه ځای شویده.
 دغه غټه هندوانه چه گوری کال ته نه پاته کیږی او عمر یی ډیر لنډ دی.
 دغه دهنډوانی کوچنی زړی تاته هر کال تازه هندوانی درکوی.
 د زړی قیمت له هندوانی نه لږ نه دی.
 که زړی ورک شو هندوانه ور کیږی.
 نوراشه! هیڅ شی وړوکی او کوچنی مه گڼه ځکه چه دلته غټ او کوچنی لوی او وړوکی نشته، ټول برابر دی، یوازی
 خدای لوی دی اوبس.
 دن ورځی دیمو کراسی له همدغسی ژوری کتنی څخه پیدا شوه او د ډیر دقت نتیجه ده.

د شاعر تحفه

زه چه ور غلم هغه په کوټنی کښی ناست و سړی په گریوانه کښی ښکته کړی و فکری عبادت یی کاوه.
 کله چه هغه سر را پورته کړ او په مایی نظر و لویده ما خپله تحفه یوه ډیرانگ پوستکی او یو غزنیچی پوستین دهغه
 په مخ کښی کیښود.
 هغه وویل: دا یو د ظالم پوتکی دی ځکه له پښولاندی لویږی د ابل دضعیفانو له پوستکی نه جوړ دی او په غاړه پوری
 تعلق نیسی.
 د شاعر تحفه باید همدغسی وی او همدغسی معنی ولری.
 دی باید دا دوه منظری همدغه رازوښی او خلق په دغه رمزښه پوه کړی.
 په دغو خبروزه له خوبه راوینس شوم او په خوب کښی دخپل خوب به تعبیر پوهیدلی وم.

خدمتگار

هلته یوړوندی لاری روان و هغه په سمه لاره برابر کړی مگر روند پوه نسو چه زما رهبر څوک دی.
 یو بل به خواره خوب ویده و، په خوا کښی یی یوه ملگری سر را اوچت کړ هغه یی په بیړه وواژه او ویده هماغسی
 ناخبره پاتی شو.

د شپې په مسجد کښې ناروغه مسافر زگيروي کول هغه يې په خدمت کښې شپه سبا کړه، مسافر سبا وون خواته مړشو او خپل زړه سواندي خدمتگاريې ونه پيژانده. هغه په لار روان و يوه ماشوم نه يې يوموتې ميوه ورکړه يوه تېرې ته يې په بيديا کښې اوبه ورکړې له يوه وږې سره يې خپله ډوډې نيمه کړه مگر يوه هم ونه پيژانده چه دی څوک دی. له دی لوی لاری نه هغه ډيراغزی او کاني لری کړه مگر څوک چه سبا پدی لاره راغی دهغه له خدمت څخه نه خبر يږی او هغه نه پيژنی. په رښتيا چه مونږ خپل خدمتگاران نه پيژنو او با داران ډير ښه پيژنو.

عقل

ډير لږ خلق دی چه کله کله يونيم کار د عقل په خوبه کوی. نور ټول کارونه دمینی او محبت دپاره، د حسد او عناد دپاره د حرس او هوس دپاره وی یا د کوم زور وړ په امر او نادانی په فرمان اجرا کيږی. سره له دی چه د عقل برخه په ژوندانه کښې ډيره لږه ده بيا هم هر څوک د عقل ستاينه کوی او د عقل د ښمن هم عقل ښه گڼی او بی عقلی نه خوبوی. ښايی چه عقل په همدغه سبب د هر چا خوبښ وی چه د چا په کار کښې کار نه لری او د زور وړ خوی په کښې نشته. عقل زموږ تابع دی او زموږ زړه ته گوری هغسی مشوری را کوی ځکه یې ستایو او صفت یې کوو. که عقل په مونږ باندی حاکم وای او اقتدار یې درلودی مونږ به ترینه ډير سر ټکاوه او بد به مو گانه ځکه چه تراوسه مونږ له يوه حاکم نه هم زړه کښې ډير خوبښ نه یو او ډير ښه حاکم هم ډير خلق له ځانه خوابدی کړیدی. په رښتيا چه عقل غوندي بی ضرره شی نشته. عقل هر کله زموږ خیر او گټه را ښیې او عقل د همدغه شی نوم دی. که مونږ د عقل یوه خبره هم ونه منو بيا هم عقل رانه نه ځی او بد راسره نه کوی. که مونږ په ناکاره کار پسې په بده لاره روان شو عقل راسره ملگری دی او څومره چه کیدی شی له خطر نه موساتی. ډيري غلاگانی د عقل په مرسته کيږی که څه هم غلا ته په ښه نظر نه گوری او غلا یې نه ده خوبه. هغه شیطانی چلونه چه انسان کشف کړیدی او شیطان هم ورته حیران دی د ساده گانو او احمقانو کار نه دی. فریب او ټگي سره له دی چه سم اصحیح عقل ورته بد گوری بيا هم د هونښیاری بد عمله او لاددی او د بد سپری له عقل دغه راز بد اولاد پیدا کيږی. همدغسی عقل یوه غله ته هم د تښتی لاره ښیې هم یې ماږه کاله ته بیایې او که حاکم و نیوه د ځان د خلاصولو چلونه هم ور ښیې. که سپری هر څومره گنهگار و، عقل ورته د نجات لاره لټوی او له همدردی نه لاس نه اخلی په رښتيا چه دومره مهربانه ملگری بل نشته. هغه وخت چه څوک عقل له ځانه شپي او په عقل هجوم وروپی باده او پيال له دی په لاس ورکوی او دمخه ورته لا یو داسی ځای پیدا کاندی چه ډير سوانشی او محتسب یې گریوان ته لاس وانچوی.

د عقل خوی او خصلت په هیچا کښی نشته، په زړه کښی حسد او عناد نلری لکه ماشوم مرور کیرې نه ظلم او ناروایی نه ده خوښه مگر له ظالم سره دښمنی هم نه کوی. فسق او فجو رورته بد معلومیرې خود زاهد په شان له فاسق او فاجر نه نه تنستی. هرچاته د خیر خواه په نظر گوری او دانسان په مجبوریت ډیر ښه خبردی. عقل په دی خبره ډیر زور اچولی دی چه انسان پخپلو کړو کښی پوره آزادی او اختیار نلری او د مجبوریت جنبه یی ډیره غالبه ده. هو! عقل دا غواړی چه انسان له ضعف او ناتوانی نه یو داسی قوی دلیل جوړ کړی چه دهغه بل جهان ملامتی نه یی هم خلاص کاندی. عقل پدی پوهیږی چه انسان د خپلو غرایزو او احساساتو تابع دی او منطق هرکله د خپلو اغراضو دپاره استعمالوی. دانسان له منطقی تعریف څخه هم دا معلومیرې چه دی اول حیوان او بیاعاقل دی، یعنی دده نطق او عقل د حیوانیت تابع دی او حیوانی غرایز پکښی د اولیت حق لری. د ایو منلی حقیقت دی چه عقل زموږ تابع دی موږ د عقل تابع نه یو، عقل زموږ دپاره پیدا شوی موږ د عقل دپاره نه یو پیدا. که موږ په عقل باندي د لیونویا د ماشومانو کار کوو، کوی یی اوز موږ له امر نه غاړه نه غړوی. که موږ غلیمان شوز موږ عقلونه بوله بل سره دښمنی کوی او په جگړه اخته کیرې. ښه عقل هماغه دی چه دښمنی او محبت په غیر کښی وده وکړی او دښو عواطفو او احساساتو په لمن کښی وروزل شی. عقل دا خلاقو تابع دی، که اخلاق ښه و، عقل هم ښه کیرې که اخلاق بد و، عقل هم په بده لار روانیږی او بده لاره ښی.

پوهه او هوښیاری

زه چه وړو کی وم اگر که اوس هم لوی نه یم له هرچانه به می اوریدل: فلانی بی عقله دی به څه نه پوهیږی، د عقل په پوله هم نه دی تیر شوی او د د و خروار بشی نشی بیلولی مگر یو یو به چیری ته داسی هم پیدا گیده چه خلقوبه ورته پوه او هوښیاری ویلی زه همدغه وخت پدی خبره پوه شوم پوهان او هوښیاران په دنیا کښی ډیر لږ دی او ناپوهان ډیر زیات دی. کله چه زه په سبق کښی ستم ماته یی وویل: سبق و وایه چه پوه او هوښیاری سړی درنه جوړ شی. دا خبره په ما باندي ښه ولگیده او پوه شوم چه پوهه او هوښیاری می خوښه ده. هغه وخت زه هوښیار نه وم مگر هوښیاری می ښه گڼله او ناپوهی راته بده ښکاریده نه پوهیږم چه دغه تمیز ماله کومه کړی و، او یو بی عقل څنگه پوهیدی شی چه عقل ښه دی او بی عقلی ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چه ماشومانو ته که څوک هر څه هر رنگه وښی هماغسی یی گڼی اوله ځانه څه فکر نشی کولی. ماشومان لاپریږده چه ډیر ورو خاوندان هم دغه شان دی اولوی لوی سړی دیوه او بل په خبرو تیراوسی. ما هغه وخت د ملا صاحب سوکانوته دهمدی دپاره سرونیوه چه پوه او هوښیاری شم.

هو! پوهی او هوښیاری ځای سراو دماغ و، مگر پوهه د ملا صاحب په لاس کښی وه اوله هر چا سره نه وه. ماته هوښیاری ځکه ښه ښکاریده چه ډیره لږه وه اوله لږو خلقو سره وه. هرڅه چه لږوی قیمت یی ډیروی او خلق یی ارماند کوی هرڅوک هغه څه غواړی چه نه یی لری. که زه پوه او هوښیاری په پوهی او هوښیاری پسې به نه گزیدم. ډیر خلق ډیرو شیانوته دناپوهی په سبب هڅه کوی او ډیر کارونه له ناپوهی ولاړیږی. زه هم نه پوهیدم چه پوهه می غوښتله. هرڅه چه و، او هرڅنگه چه و، ما په لیک اولوست کښی دانایی لټوله اوسبق می وایه چه یوه ورځ می درحمان بابا په کتاب کښی ولوستل: -د دنیا په احمقانوده ودانه- دانانه کاپه دنیا باندي غرض. مگر چه شاوخوا می ښه وکتل په رښتیا چه دکلی خان به ټوله ورځ په ډیره کښی یخ سیوری ته پروت و، او هیڅ به یی نه کول، دهقانانو او مزدورانو به په سره غرمه کښی یوی، لویونه او غوښلونه کول، زحمت او خواری به ددوی وه گټه به دخان کورته راتله. زه دغه وخت دعقل او هوښیاری په کرامت او برکت نورهم پوه شوم او باور می راغی چه زمونږ په کلی کښی یوازی خان صاحب هوښیاری چه هیڅ نه کوی او نور ټول بی عقله او ناپوهه دی چه د دنیا کارونه کوی دده دپوهی او هوښیاری یوبل دلیل هم له ماسره و. هغه دا چه دی به په ژمی پیتاوی ته کښیناسته او په اوږی کښی یخ سیوری ته. هغه نوره په سره اوږی کښی سره لمرته ولاړ، او کار به یی کاوه. ما به په جومات کښی په زوره زوره ویل. د دنیا په احمقانوده ودانه- دانانه کاپه دنیا باندي غرض. خو هغوی پدی خبره نه پوهیدل اوزما چیغی عبث وی. ډیره موده وروسته زه له کلی کوره راووتم ښارته راغلم په دفتر کښی میرزا شوم دمیرزایانوله څنگه کښیناستم په چپر وسانوبه می حکمونه کول او په هر کار پسې به می لیرل. دلته هم هماغه قانون جاری و، او دررحمان بابا خبره را ته دکانی کرښه ښکاره شوه. چپر اسیان به ټوله ورځ په سره ژمی او په اوږو کښی دایره په دایره گزیدل مکتوبونه به یی رسول مونږ به په توده کوټه کښی ناست او مکتوبونه به مولیکل. زمونږ مدیر صاحب به نورڅه نه کول یوازی دسخط به یی کاوه یعنی زمونږ کار به دده په نامه ختمیده. که ددسخط پیځای مهر لگول رواج وای دا کار به هم کاتبانو کړی و، مگر نه پوهیږم چه مدیران ولی مهرونه نه جوړوی. که یو کاتب خپل کار دمدیر په نامه ختم کړی اودی پخپله دهغه مهرد مکتوب په آخر کښی ولگوی دا کار اخلاقاً ښه دی ځکه چه دایشار او فداکاری معنی لری، که څوک پردی کار پخپل نامه ختموی ښه نه معلومیږی. له چپر اسیانونه زمونږ کار لږ او آسانه و، اوله مونږ نه دمدیر صاحب کار سپک و، ریس صاحب چه عقل عالم وهغه بیخی کار نه کاوه او کله کله به دیوه ساعت له مخی ریاست ته راغی، ځینی ورځی خوبه یی خپل مبارک نوم هم په کوم مکتوب یا دحاضری په کتاب کښی نه لیکه چه دکارنحوست دده په نامه پریننووزی او هوښیاری ته زیان ونه رسیږی. زمونږ مکتوبونه ځینی داسی و، چه چپر اسی مکتوبونه نشوولی ځکه چه دادب نقاضا دانه وه چه یو خوار چپر اسی په خواره جامه کښی دیوه لوی سړی په حضور کښی ودریږی که څه هم دخدای حضور ته په لمانځه دریږی.

هو! د دربار په آد ابو هرڅوک نه پوهیږي او درباري پوهه له هر چا سره نشته هلته موقع شناسی له هر کار نه زیات قیمت لری او دنزاکت مراعات ډیر په کاردی.

په رمز او اشاره پوهیدل، مزاج پیژندل، د بل په خوبه خبری کول، د بل په نظر هرڅه لیدل ډیر لیاقت او مهارت غواړی. هرڅوک نشی کولی چه له ځانه به هیڅ فکر او هیڅ عقیده نلری مگر د بل هر فکر او هره نظریه به دارسطو په منطق ثابتوی.

پخپلو او ورو باندی هرڅوک د بل پیتی وړلی شی مگر له زړه نه دنورویا بو جوړول آسانه کارندی. تاسی درباریانو ته په عادی نظر مه گوری دومره باریک بین خلق بل چیرته نشته، ددوی ډیر لږ کار دپوهی او هوښیاری له برکته دنوروله ډیر ودرنو کارونونه دروند خیژی. ددوی مثقال او دنور خروا برابرنه دی که دنور و فعالیت دوی او گردونه آسمان ته ورسپړی او دوی محضی دچا دبوټو نوگرد پاک کړی ددوی دکار قیمت زیات دی اوله هغوی نه بی تنخوا ډبله ده. دوی په جنگونو او جگړو کښی دسربازی میدان ته نه حاضریری. په فابریکو او کارخانو کښی کارونه نه کوی، لوړی ژوری نه اواری، معدنونه نه سوری کوی مگر گټه یی له نورونه زیاته ده او په لوړ مقام کښی ځای لری. ددوی کار دومره باریک دی چه هر چاته نه معلومیری مگر لیاقت یی معلوم دی او په هوښیاری کښی یی شک او شبه نشته.

څومره چه پوهه او هوښیاری زیاتیری هغومره فعالیت او دکار ستومانی کمیږی نه گوری چه ماشومان له لویو او درنو خلقونه ډیر حرکت کوی داباشی ولاړوی او مزدوران تیریري چلوی. مشران له ځایه نه بنوری او کشران په مخکشی مندی وهی که لرنه گوری ها دخپل لاس ساعت ته وگوری ثانیه گرد چه وړوکی دی څومره ژر ژرگززی دقیقه گرد چه لوی دی ورو روان دی، کوچنی موټر ډیر گړندی ځی اولویه لاری هغسی نشی تللی. اوس پوه شوی چه لویوالی او دروندوالی همدارنگه عقل او پوهه فعالیت کمی او مندی را مندی دبی عقلو کاردی. هوښیاران کارنه کوی فکر کوی او چرت وهی ناپوهان جبل وهی او غرونه سوری کوی. ددنیا آبادی او ودانی په کار او فعالیت پوری تعلق لری او عقل یا هوښیاری سپری ستومانی او زحمت ته نه ورکوی. یومیرزا هیڅکله پخپل کار کښی دیوه جوالی غوندی نه دی سترپی شوی (عقل نیست جان در عذاب است) همدغه معنی لری او رحمان بابا د همدی لامله وایی چه دنیا په احمقانوو ودانه ده او دانا ددنیا په کارڅه عرض نلری. تاسی له هوښیارانو او پوهانو ډیر کار مه غواړی دوی پریردی چه فکر وکړی اوبی کاره به زیاره گټه خپل کاله ته راوړی.

هوښیاری او پوهه همدغه ده چه کار یی لږ او گټه یی ډیره وی یا په بل عبارت هیڅ نه کوی او هرڅه دده وی. دنوروله زیار او کارڅخه گټه اخستل، بل غولول او ځانته گټه اړول پوهه او هوښیاری ده. دادپوهی او هوښیاری برکت دی چه ډیر لږ خلق یعنی هغه چه دنن ورځی په اصطلاح په اقلیت کښی دی اولږه کی ورته ویل کیږی دډیرو خلقوله سترتیا او ستومانی نه ډیره زیاته استفاده کوی. که تاسی دهر وطن دنناز او نعمت خاوندان او شتمن وگوری دوی ډیر لږ دی مگر ډیر زیات خلق ددوی دگټی دپاره استعمالیری یعنی ددوی سمسورین دنوروپه خولو وده کوی او ددوی راحت دنورود زحمت نتیجه ده.

داده هغه پوهه او هونبنياری چه ما په ليک اولوست کښی لټوله اوزه بی له کاره وايستم. هو! پوهه او هونبنياری سپری له کاره باسی، د کار خلق نور دی پوهان او هونبنياران نه دی. دخیر خلق هماغه دی چه نورو ته بی خیر سپیری، پوهان او هونبنياران ځانته خیررسوی او خپل خیر لټوی. دهمدی لامله وایی چه دجنت اکثره خلق ساده گان دی او دنیا هم په ساده گانو او احمقانو ودانه ده.

احمق څوک دی؟

هغه چه د دنیا په سود اوزیان نه پوهیږی او دگتیی په ځای تاوان کوی خلق ورته احمق، بی عقل او ساده وایی. دا دری نومونه لکه دیوه سپری مختلف عکسونه چه په بیلو بیلو کمرو او مختلفو احوالو کښی بیلو عکاسانو اخستی وی په عین اتفاق کښی اختلاف هم لری او په یووالی کښی بی یوڅه بیلوالی معلومیږی. که څوک کوم بی عقل سپری سپکوی احمق ورته وایی او که بی ستایی نو ساده بی بولی. دوینا اوبیان سحر د الفاظو په همدغسی فریب کښی پټه دی. په کتابونو کښی راغلی دی چه پخوا به بی توقیانو ته احمقان ویلی او ددربار احمقان به هماغه کسان و، چه پخپلو خبرو به بی خلق خندول او په مجلس کښی به بی خوشحالی پیدا کوله. د احمق او ساده یومثال ملا نصرالدین دی چه په ظرافت او مسخره توب هم شهرت لری. ددغه مرحوم د حماقت دلیل د خلقو په نزد دادی چه ده به په یوه روپی څلوردانی هگی و اخستلی هغه به بی و خوتولی په رنگ به بی سپری او شنی کړی بیا به بی دروپی پنځه دانی خرڅولی یعنی دگتیی په ځای به بی تاوان کاوی او خپل مال به بی ارزانه خرڅاوه.

اوس چه څوک له چانه څه شی ارزانه وغواړی هغه وایی څه ملا نصرالدین خونه یم. دا نوم اوس دومره عام شویدی چه که هر څوک یوشی گران واخلی او ارزانه بی خرڅ کړی خلق ورته ملا نصرالدین وایی.

مونږ په خوله وایو چه عقل بیل شی دی او د دنیا مال بیل شی دی، څوک به عقل لری مال به نلری، ځینو نورو سره به مال وی او عقل به نه وی، مگر په عملی ډول دهر چا عقل اوبی عقلی د دنیا گتیی اوزیان له مخی معلومو و او په حقیقت کښی گتیی ته عقل وایو او تاوان بی عقل یا حماقت بولو.

زمونږ په خیال او تصور کښی دا نشی راتلی چه ملا نصرالدین به دا کار ددی دپاره کاوه چه نرخ ارزانه کړی او خپل احسان په دغسی تجارت کښی پټ کړی چه خریداری په سخاوت هیڅ پوه نشی او کرامت حماقت وگڼل شی. که مونږ گمان نیک اوبنه وای ملا نصرالدین به مود خیر او فیض خاوند گانه او دهغه په عقل پوری به مونه خندل. هغه بل کال زمونږ په هیواد کښی قحطی او گرانی وه، یوه لوی سوداگر له هرات نه ډیره غله قندهار ته راوړه او په خلقوی د بازار له نرخ ارزانه خرڅه کړه یعنی گتیه بی ونگره تاوان بی وگرډا کار هیچا دهغه په بی عقلی حل نکړ او په اخبارونو کښی بی ډیره ستاینه وشوه.

هغه ته چا ملا نصرالدین ونه ویلی بلکه دخیر او برکت خاوند بی وباله. یو وخت زه یوه شتمن سپری کره میلمه شوم، دهغه په کاله کښی هر څه پاخه شو، مگر سکرک بی نه درلود، دکاله خاوند څو غلمینی ډوډی خپلو همسایه گانو ته ولیږلی او هماغومره سکرکان بی راوړه.

ما ته دا معلومه شوه چه دوی هره ورځ دغه راز تجارت کوی او پخپل کاله کښی جواری نه پخوی. دا سودا ماته د خوارانو او غریبانو د پاره سود مننه ښکاره شوه او مرحوم ملا نصرالدین را په یاد شو. زه دا جرت نشم کولی چه دغه راز ښه کار احمقانه وگنیم. په کوم کاله کښی چه هرڅه ډیروی د غومره لږ. تاوان هیڅ تاثیر نلری. بډایان له دغسی تظاهرنه یو مخصوص خوند اخلی چه مونږ هغه نه دی څکلی که دغه راز کار یو خوار او غریب وکړی حماقت دی، مگر بډایانو د پاره صفت دی. عقل او پوهه خوارانو او فقیرانو ته دا اجازه نه ورکوی چه ډوډی په جواری باندی سرپه سر ورکړی او خپل حماقت ښکاره کړی، مگر بډایان په دغسی کارونو ښه ښکاری او څوک ورته ملا نصرالدین نه وایی بلکه حاتم طایی بولی. که خواران او غریبان له اسراف او تبذیرنه کار واخلی ډیره لویه ناپوهی او نادانی ده، مگر بډایان په اسراف او تبذیر د جود او کرم خاوندان گڼل کیږی. دغه عقل چه د خوار او غریب رهبری کوی د بډایانو د پاره نه دی په کار. هو! عقل هغه امساده چه گوډ او ضعیف انسان ورته اړدی. هغه چه د قوت او قدرت خاوند دی دغه د ضعیفانو وسله ورته نه ښایی. د عقل عینکی د کمزوری نظربینایی زیاتوی او د تیز نظر خاوندان یی کله کله ډول او فیشن د پاره په سترگو کوی. که څوک عقل او هونسیاری لټوی د خوار او غریب په کور کښی دی ولټوی زورور او بډایان له دغه شی نه بی نیازه دی. تاسی یوه انسان یا یوه حیوان ته چه څه نه وینی ږوند ویلی شی مگر سیند او سیلاب ته ږوند ویل غلطه خبره ده که څه هم په نا اواره لاره روان وی او په سمه لاره نه درومی. دا ځکه چه دغه پریزدل او جگیدل هغه ته څه زیان نه رسوی او بی سترگو هم ډیر گړندی تللی شی. که مونږ د خپل هیواد په خلقو کښی فکر وکړو هغه کارونه چه ځینی زورور او بډایان یی کوی په عقل برابر نه دی که مونږ یی وکړو بد ښکارو او ضرر وینو ځکه مو عقل مخه نیسی مگر زورور او د قوت خاوندانو ته زیان او ضرر نه رسوی عقل یی هم مخه نه نیسی او دغه د غریبانو نا صح د هغوی حضور ته لاره نلری. د زورور په مخکښی عقل گونگ وی او ډیر مزخرف معلومیږی هرڅه چه بی ضرورته وی او احتیاج ورته نه وی بد ښکاری او قیمت یی لږوی. که چیری په انسان کښی ډیره نیمگړتیا او کمزوری نه وای او عقل ته یی احتیاج نه درلودای عقل او پوهی به د غومره قدر نه درلوده. اوس پوه شوی! چه هر خوار او غریب سړی که ځان ته خپلی یا پنی لږ غوندي گرانی واخلی او دوه یا دری روپی پکښی وغولیري هر څوک ورته احمق وایی. یو بډای که په زر ها وروپی یوه شپه په قمار کښی بایلی احمق نه دی، هغه چه دورځی د شلویا ډیر شور وپوپه سگرتو اور لگوی یا د سینما او تیاتر په تشه ننداره پیسی ورکوی څوک ورته احمق نه وایی، مگر که یو مزدوریو ورځ کار ونکړی او وزگار وگړزی احمق دی ځکه چه بیگاته په کور کښی څه نلری او وږی پاته کیږی. یو بډای په گړندی موټر کښی ډیر لری ځای ته په ښکار پیسی ځی په لاره کښی ډیر تیل مصرف شی، د موټر کمانی ماته شی او تیر هم بچ کاندی مگر د ښکار برابرې رانشی او پس له دوه دری شپونځه یا شپږدانی زرکی له ځان سره کالوته راوړی چه ژوند دغسی تفریح او پام غلطولو ته احتیاج لری او د شوق او ذوق د پاره مال تاوانول ناپوهی نه ده.

کله چې يو بډای يوه بنکلی نفيسه تابلو په ډيرو روپو واخلې يا ځينې انټيک اوزاره شيان د تش نوم لپاره په ډير لږ قيمت رانيسې هغه بل چې يوزوړ قلمی کتاب چې ذوق او صنعت پکښې خرڅ شوی په گرانه بيه اخلي او د هماغه کتاب چاپي نسخې ډيري ارزانه لاس ته راځي ته ووايه چې دغه راز تا و انونه د څه دپاره دي؟
 که غرض معنوی استفاده وي هماغه معنی په چاپي کتاب کښی هم شته معلومه شوه چې مال تا و انول د نامه او شهرت دپاره، د شوق او ذوق دپاره، دهوا او هوس دپاره حماقت نه دی صفت دی او ستاينه يی کيږي مگر پدی شرط چې سړی خوار او فقير نه وي بډای وي او ډيري پيسی ولری.
 اوس خوبه پوهيدلی ياست چې احمق څوک دی او مونږ چاته احمق وايو؟

نوی درس

چيرته می د چاپه کوم کتاب کښی ولوستل استاذ خپل شاگرد ته دا درس ورکاوه:
 له خدايه ډير خوښ اوسه! چې ته يی بی هنره پيدا کړي او تاته يی هغه استعداد درنکړ چې يوه ورځ د خلقو دپاره لويه بلا درنه جوړه شي ته پدی پوه شه چې خداي ته هماغه څوک ډير نږدی دی چې له ذوق او هنرنه ډير لری وي.
 هغه تند او تيز فکر چې زما په برخه رسيدلی دی ماته په دنيا او آخرت کښی زيان رسوی، اوزما اسایش خرابوی.
 ډير فکر کول ډير بد مرض دی چې په څو تنو پري اختصاص لری که دا مرض خپريدلی ډير ژر به يی دبشر نسل تباہ کړي و.

زه پدی ښه پوه يم چې په ژور فکر او عقل کښی دروغ تباہی ده.

ژور فکر د بشر دپاره طبيعي، کارنه دی.

همدغه شی دی چې په سړی کښی د عمل اقدام وژنی.

هيڅوک هيڅ کار نشی کولی ترڅو چې څه قدر تنگ نظره اولنډ فکره نه وي تفکر د انسان دپاره ډيره لويه بدبختی ده. هغه چې لږ فکر کوی يا هيڅ فکر نه کوی په دواړو جهانو کښی کامياب دی. مگر د ډير فکر او عقل خاوندان هر چيرته او هر کله له جسمی او روحی هلاکت سره مخامخ دی.

په رښتيا چې فکر او عقل کښی ډير خباثت پت دی.

پوهه او فلسفه په حقيقت کښی په ذهن باندی د شيطان استيلاء ده.

بشر په اصل کښی يو احمق حيوان دی او دده معنوی ترقی دده د فکری اضطراب دپوچو آثارو نوم دی.

هغه څوک چې د نبوغ او قريحی خاوند دی د معاشرت په درد نه خوری او د معاملي خاوند نه دی.

زه د فکر آزادی له هر څه نه پورته گڼم، هر څوک له ځانه خوابدی کوم مگر خپل ځان او خپل وجدان خوشحاله ساتم.

دری کاله

يو کال موسم ډير ښه راغی، بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشوه چې نه له ضرورنه زیات و، اونه کم.

د زميندارو فصلونو ته هيڅ زيان ونه رسیده او للمه ډيره ښه راغله دهقانان ډير خوشحاله و چه فصلونه ډير ښه دي او کال ډير ښه راغلی دی. کله چه درمندونه تيار شوه خلق په رښتيا دغلي په چلو لوستري شوه او په کورونو کښي دغلي ځای نه و. په دغه کال په ملک ارزاني راغله او دغسي ارزاني چا په خوب کښي هم نه وه ليدلی. دغلي خريدار لکه دانخر گل چا په سترگونه لیده زميندارو به تيل او مالگه په عنمو اخسته، جنس به په جنس بدلیده د زميندارو په کور کښي مري نه و، ويریي و، دوی د پاک خدای په دغی مهرباني خوشحاله نه وو او د شکر په ځای به يي شکايت کاوه، همدغه ناشکري وه چه بل کال هغسي رانغی او غله بيخي ورکه شوه، ځينو به ويل چه تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارک ولگیده.

په دغه کال په وطن باندي قحطی او گرانی راغله، هر څوک به په غلي پسي لالهانده او سرگردانه گرزیده او د چا په کور کښي دمړک لکی نه سپيره کیده. زمينداران بيا خپه و او ډير افسوسونه يي کول چه گرانی او قيمتي ددی کال وای او غله دپروسې کال، مگردا اجتماع محاله وه او دغه کال هم په افسوس او ارماند تير شو.

دریم کال له دواړو کلونو نه مخالف راغی یعنی دځينو زميندارو غله ډيره زیاته وه او دځينو کښت ته زيان او آيت ورسیده ځکه نرخونه جگ شوه مگر قحطی نه وه، د چا غله چه ډيره وه او په گران نرخ يي وپلورله هغه له ډيري خوشحالی په جامو کښي نه ځایده او چا چه د خرڅون دپاره غله نه درلوده په کاله يي دغم کانی وریدل. زه دغه وخت په دی پوه شوم چه مونږ ټول نشو خوشحالیدلی او په داسی حال کښي واقع يو، چه که يو خوشحالیري هغه بل به خپه کیري، یعنی دځينو خوشحالی دځينو نورو د خفگان نوم دی دهمدی لامله وایي چه يو مړنشی بل نه مړیږي.

د دنیا په بازار کښي داسی سودا نشته چه پلورنکی او پیرودونکی دواړه گټه وکړي یعنی يو خپل مال گران خرڅ کړي او هغه بل يي ارزانه واخلی په کومه سودا کښي چه سود او زيان نه وي او خريدار يا خرڅوونکی يوهم ونه غولیري يوهم نشي خوشحالیدلی، که يو سپری خپل سل گون لوټ په شلو پنځه گونو بدل کړي په دغه تجارت کښي خوشحالی او خبگان نشته ځکه چه سود او زيان پکښي نشته که يو په حساب کښي و غولیري دی به خپه شی او هغه بل به خوشحالی پیدا شی او س پوه شو چه مونږ په څه خوشحالیري او په څه خپه کیرو؟ که ښه فکر وکړو آیا دیوه گټه دبل دتاوان نوم نه دی؟ زما يو ملگری دومره شته او جايداد لری چه جامه او ډوډی ډيره ښه وررسيږي کورلری ځمکه لری باغ لری لنگه غوا ورته ولاړه ده مو تر شته او دهیچا پور وړی نه دی په بانک کښي يي هم پیسی پرتي دی او له هری خوا بیغمه معلومیري مگر يو بل سپری له ده نه هرڅه ډیر لری او ځمکی باغونه کورونه نغدی پیسی يي له ده نه زیاتي دی، خپه دی چه زه ولي دغه بل قدرته جايداد نلرم دا بل خوشحاله دی چه له هغه نه ني جايداد ډیر دی.

زمونږ اکثر غمونه همدغه راز دی چه دیوه بل سپری له خوشحالی پیدا شويدي او ډيري خوشحالی هم شته چه دنورو له خبگانه پیدا کیري.

دغه يو چه په زړه جونگره کښي اوسی دغه بل چه په لوړه مانی کښي استوکنه لری. دهغه جونگره وینی ځکه خوشحاله دی هغه دده قصر وینی ځکه خپه دی که چیري مونږ ټول په جونگره کښي او سیدلی يا ټول په لوړو مانیو کښي وای نه به جونگره دغم کوډی وه نه به لوړه مانی د خوشحالی ځای و.

که حقيقت ته ځير شو ، يو کوډ پدي نه دی خپه چه ولی کوډ دی بلکه پدی غمجن دی چه ولی نوره غوندي نه دی . هغه چه په آس باندی سپور دی او نوري په مخکینی منډي وهی د آس په سپرلی دومره نه دی خوښ لکه چه دنورو له پلي توب خخه خوند اخلی .

داوه زما ددرو کالو مطالعه چه ته يي په لړ ساعت کنبی مطالعه کوی دغه لړه پوهه چه ته ورته په سرسری نظرگوري او ستاپه نظر کنبی ډيره سادگی لری زما دپاره ډير عميقه فلسفه ده زه په ډيره موده کنبی دغه حقيقت ته رسيدلی يم . ته به په گړندی گاډی کنبی يوه ځای ته ډير ژر يي تکليفه ورسيری مگر هغه څه چه په لاره کنبی يو پلي وینی ته يی پوره نشي ليدای ستا نظريه دغه لاره ډير ژر عبور کوی او کندي کپري داخوا هغه خوانه گوری . ستاسير ډير گړندی دی او په دغومره سرعت کنبی دقت او نعمت نه ځايری .

قوی او ضعیف

ددنيا دود او دستور خودادی چه زور ور په کمزوری وهی اوضعیف به دقوی له لاسه په عذاب وی ، مگر په کورونو کنبی دمینی اومحبت تقاضابل رازده . هلته يو کوچنی ماشوم خپل مشرور ور په څپيره وهی او هغه ورته خاندی یعنی له ټولونه کمزوری په ټولوزور ور دی . ماته دغه کورنی دود او دستور ډير بڼه بنکاري اوله خدایه غواړم چه دارواج عام شی . پدی پوهيرم چه په هر کاله کنبی همدغه حال دی او په هره کورنی کنبی کوچنیان په لویانو زور ور او زړه ور دی . دکبر اوترسا په کاله کنبی هم کوچنیانو زور چليری او جور دناجور په مخکینی منډی وهی مگر چه له کورونونه دباندی وگورونویا قوی په ضعیف مسلط دی . ددنيا طبعی قانون همدغه دی چه غټان اولویان به په وړو اوبیوزلوسوک او څپيره پورته کوی اودقوت خاوند به هيڅ تحمل او حوصله نلری . ددغه ظالمانه قانون دما تولودپاره چه پاک خدای څه شی پیدا کړه هغه مینه او عاطفه ده . دمینی اومحبت په نړی کنبی ضعیف او کوچنی دلوی اوقوی له څپير ولاندی ندی ، بلکه کوچنیان په لویانو حکومت کوی اود وړو پادشاهی ده . مونږ بڼه عاجزه بولو ، مگر مینی اومحبت ډير زور ور او پیاوړی ددوی دخوښی اورضاتابع کړیدی . څنگه چه په زړه زما نه کنبی دیوان دنبا پیریو تابع وو اوس هم دقوت اوقدرت خاوندان ددغه ضعیف اولطیف جنس په مقابل کنبی ډير ضعیف معلومیري . که عشق اومینه په مینځکی نه وی نوددیو اوبنا پیری زور هیڅکله برابرندی . اویوماشوم هیڅ وخت دسپین ډيرو په ډيره لوی نشی کولای اونه دمشرانوپه اوبوسپريدلی شی . یوه ورځ یوه ماشوم یوغټ سړی له لمنی ټینگنی نیولی و ، او کاله ته يی په زوره بیوه هغه خپله لمن دده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم دده زور اودهغه زور برابر نه و ، دماشوم مینی اومحبت دماشوم په پنجو کنبی دغه قوت ایښی وچه یولوی سړی يی په ځان پسې را بنکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی . که زما فکر صحیح وی اوقوت اوقدرت هماغه دپخوا زمانی دیودی ، اومینه هماغه بنبا پیری ده چه دیوان يی له فرمان لاندی و .

که دمینی او عاطفی ماشوم دهرڅنگه لوی سپی گریوان ته لاس واچوی یا یی لمن ټینګه ونیسی څوک ترینه ځان نشی خلاصولی ځکه چه دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.

زه مینه او عاطفه د زور او قوت په مقابل کښی ځکه ما شومان بولم چه زور او قوت ډیر پخوا پیدا شویدی او انسانی عاطفه انسانی رحم او شفقت وروسته پیدا شوه یعنی هماغه شان چه فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی حیوانی غرایز هم له انسانی عواطفونه ډیر پخوانی دی او دمخه په لحاظ عواطفونه کوچنیان ویلی شو، مگر کوچنیانو ته پاک خدای هغه قوت ورکړیدی چه فرعونان ترینه په خوب کښی هم ویره او بدبد خوبونه وینی. که څوک په دنیا کښی دصلح او سلام غوښتونکی وی او غواړی چه دناروا او ظلم مخه ونیسی نویوه داسی اختراع په کارده چه د عشق او مینی له عنصرنه پکښی کار واخستل شی.

دا اختراع د دماغ کارنه دی د زړه کاردی او د زړه توجه ته ضرورت لری.

پدی باب کښی ساینس او تخنیک ته رجوع نه ده په کاردا افتخار که هر وخت دنیا ته حاصلیږی نو دشعراو ادب په لمن کښی به وی او د زړو نو په مملکت کښی به پیدا شی.

ښه گټه

قصابی پریږدی. له میرو او پسو نونه بل شان گټه واخلي!

دوریوله پوستکونه پوستینونه مه جوړوی له وړیونه یی ښه توکی جوړکړی.

که تاسی وړین کالی واغونډی، پوستین ته څه حاجت نشته.

هغه وخت چه انسان نه پوهیده دمیرو او وزو پوستکی یی اغوستل، کله چه انسانیت ترقی وکړه او شپون درمی خاوند شو بشمینی پوښی رواج شوه او د زاهد خرکه له وړیو جوړه شوه.

دمیرو او پسو نوله غوښونه د غرو لیوان او پړانگان استفاده کوی او شپانه ترینه یوازی پی او وړی اخلی.

دوحشی او مدنی انسان فرق همدغه دی چه هغه دونی بناخ راماتوی او میوه یی خوری، دی ترینه یوازی میوه ټولوی اوونی ته زیان نه رسوی.

دا گټه ښه گټه ده دانسان گټه باید همدغه رازوی.

دگټی ښه او سمه لاره پیژندل دانسان کاردی، گټه په کار او زیار کیرې اوی کاره گټه ښه نه ده.

هغه کسان چه دنور و په تیار و درمند و داری غورځوی او دگټی دپاره یی لنډه لار غوره کړیده لاسونه او پښی یی د ترلودی.

تاسی کوبښښ وکړی چه گټه له لری ځایه راوړی او د کار برخه پکښی زیاته وی.

هغه چه دکلی په دکان کښی سودا کوی او هغه چه له لری ښاره سودا راوړی په متاع او بها کښی یی ډیر فرق موجود وی.

تاسی پخپلو بانو او بازانو د همسایه گانو چرگوری مه نیسی! دهوا مرغان او د غرونو زړکی او سیسی ونیسی.

له نژدی ډنډو نو څخه ناپاکی اوبه مه راوړی لږلری لارشی له هغه سیند یا له هغی چینی نه رښی او پاکی اوبه راوړی چه رنگ او خونډی ډیر ښه دی.

دا ښه گټه نه ده چه یوه روپی په درو روپو ورکړی او خوشی په خوشی دگټی خاوندان شی.

گټه باید په غیرمستقیم ډول وی او کار پکښې دیر دخل ولری. په مستقیم ډول هیڅوک څره او پارو د غلی په کندوانو کښې نه اچوی مگر هغه غله چه له همدغه ناپاک جنس څخه د کار په وسیله پیدا کیږی پاکه او حلاله ده. لنډه داچه بی کاره گټه که په غلاوی که په سوال وی که په زوروی انسان ته نه بنایې او هغه گټه چه په کار اوزیا پیدا کیږی ډیره ښه گټه ده. نوراشی! چه کار وکړو او هرڅه په کار پیدا کړو. ښه کار او ښه عمل دخدای (ج) په دربار کښې دیر قدر لری او په مثقالونو خرڅیږی.

داخترپه ورځ

داخترپه ورځ ځینو کورونو ته ولاړم چه د ښایست او ښکلا پکښې هیڅ نیمگړ تیا نه وه اوله ډیری خیالوری ناوی نه یی هم ډول او سنگار زیات معلومیده. د کور په نقشه او هندسی شکل کښې د جمال مظاهر له ورايه معلوم و، رنگ آمیزی په ذوق او سلیقه برابره وه. د کور پردی ډیری ښکلی وی. قالینی میزونه، چوکی او هرڅه ډیر نفیس او ښکلی معلومیده. راز راز میوی په بلوری لوبڼو کښې ایښی وی او بی له اشتها نه د بل شی نیستی نه وه. د ثروت او غنا ټولی کرشمی موجودی وی. عیش او نعمت لکه د سید محمود پاچا لټان له دغه کاله څخه نه وتل. که د دنیا جنت ورته ووایم څه ډیره مبالغه به نه وی مگر د و مره فرق و، چه ډیرو غټو گنهگارو ته یی ور بیرته و او ساده مسلمانان نشو ورتلی. هلته ماته د افکر پیدا شو چه مونږ ولی هغو کورونو ته نه ورځو چه دغه راز شیان پکښې نشته او یوازی همدردی او انسانی عاطفه سړی و ولی کله چه له دغه کاله په خیر او و تم نو فکر می کاوه چه چاته ورشم او څوک و وینم؟ پدی کښې یو فقیر وطن دوست سترگو ته ودریده چه نس یی وری مگر سترگی یی ډیری مړی وی، په کور کښې یی هیڅ نه و، مگر په زړه کښې یی د وطن مینه او د خدمت آرزو ډیره زیاته وه. زه چه دهغه دروازی ته ورسیدم پنځه تنه نور هم به په دروازه کښې وه دریدل د کور خاوند د دروازی په ټکول او ووت اوله مونږ سره یی په ډیره مینه روغې وکړ، دهغه له وضع دا معلومیده چه له مونږ سره پخپل کور کښې کښیناستو ته نه دی جوړ او غواړی چه خبره په ولاړو پښو خلاصه شی مگر زموږ زړه غوښتل چه څه شیبه ورسره کښینو او دده له حاله ځان ښه خبر کړو، هغه له ناکامه مونږ پخپل کاله ته بوتلود کاله په مخکښی یوزړه چوکی او یوزوړ شکیدلی کت پروت و، چه خاص دمیلمنود پاره و، اوبی له ملیمه څخه یی دیوه پوزی تحمل هم نه درلود مونږ دوه دری تنه دکټ په بازوگانو کښیناستو او نور په خاورو کښیناستل څو دقیقی چه تیری شوی هغه مونږ رخصت کړو او نور یی ونه غوښتل چه خپل اشنایان په سپیره ډاگ کښینوی. پدی کاله کښې داختر ورځ لکه دروژی ورځ داسی وه او په تمامه معنی دیوه غریب سړی کورو.

دده درويشانه ژوند اوصبر و قناعت ماته ډير معظم او محترم بنکاریده اوله ځانه سره می ویل هغه افتخار چه ددی کاله په برخه رسیدلی دی هغه بل کورترینه محروم دی.

هلته که غنا او ثروت خپل زیب او زینت نبی دلته تقوا او پاک کنفسی خپل شهامت خرگندوی او قلندرانه استغنی سترگوته درپیری.

دا هغه سړی دی چه دیوه شرکت لویه سرمایه یی په لاس کنبی وه او کله به یی دوه لوی ریاستونه په اختیار کنبی وو. که چیری ده نا جایزه استفاده کولی یایی جایزه استفاده هم پوره کړی وای نن به دغسی نه و او دده دکوټو فرش به دنیستی باد دومره ژر نه وای وری.

مگر گوری چه پدی سړی باندي زړه ونه سیزی او په حقارت ورته هیڅکله ونه گوری.

زه هم دا حال ددی دپاره نه لیکم چه دچا ترحم ورته جلب کړم ځکه چه دی دنیاته په حقارت گوری اوله ده سره دبی نیازی غروړ ملگری دی.

دده په نظر کنبی خپله تقوا ډیره درنه معلومیری.

دی ځانته په ډیر درانه نظر گوری او نور وته هم ډیر دروند بنکاری.

مونږ باید په هغه چا زړه و سیزو چه له ډیر مال او دولت سره هم ځانته دغه حیثیت او شخصیت نشی پیدا کولی یعنی په لوړ مقام کنبی خلقو ته تیت معلومیری او په ډیر لوی کور کنبی هر چاته وړوکی په نظر ورځی هغه څوک غزه النفس لری او د خلقو په نظر کنبی دشخصیت خاوند دی په هغه زړه سوی نه دی په کار.

خرقه پوشو په خرقه کنبی موندلی * هغه خط چه په دنیا کنبی دنیا دار کا

خانی لاره

په موټر کنبی سپاره وو، یو خانزاده غوندي سړی هم په موټر کنبی ناست و، د تیروخت زړی قیصی یی کولی. هغه وویل: پخوا موټرونه نه و، مونږ به په اسونو سپاره وو نو کرانوبه مو په مخکینی منډی وهلی. هغه وخت خان او غریب معلوم و، خانزاده او دآب سړی پیژندل کیده عام او خاص یورنگه نه وو. اوس هر سړی په موټر کنبی سپیری، او نو کردبادار له څنگه ناست وی. چه موټرونه راغله او غریبان پکنبی سپاره شوه خانی لاره. او باداری بی رونقه شوه. د خان قصه ډیره اوږده وه خود مطلب ټکی داو، چه خانی لاره ځکه چه خواران او غریبان په موټر و کنبی سپاره شوه.

یوازی

ماشومان، ځوانان، سپین زیری دپسرلی میلی ته روان و، زه هم له دوی سره ولاړم او په ډیرو گڼو خلقو کنبی ننوتم. هلته دپنبی اینودو ځای نه و، اوبی حسابه مخلوق راغونډوو. نه پوهیږم چاله مانه پوښتنه وکړه چه ته یوازی یی که څوک درسره شته؟ ما وویل: زه یوازی یم. همدغه وخت زه دیوازی په معنی پوه شوم او داراته معلومه شوه چه په ډیرو گڼو خلقو کنبی هم سړی یوازی ویلی شی.

فاتح

سکندر له ډير قوت او ډيرو لښکرو سره بنا رته راغی د بنا رله خلقو سره یې خوځله زور ورنه جنگو وکړه. له دواړو خواوو نه ډير خلق ووژل شوه، ډيري وینی توی شوی، ډيري ککری له پښو لاندی شوی، وروسته له ډيرو جگړو هغه دمړوپه سرونو پښی کیښودی او دلوی فاتح په حیث بنا رته ننوت. دی ډير په قهر و، ده غوښتل چه بنا ر لوت کړی ځکه چه په بنا ر کښی یو پټ قوت موجود و چه ده ورسره مقابله نشوه کولی.

دی چه بنا رته ننوت په یوی ډيري ښکلی پیغلی یې سترگی ونښتی او په یو ځل لیدوی زړه بایلود. څوک چه بی زړه شی هغه بیا جنگ او جگړه نشی کولی ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغی پیغلی ته وسپاره.

دغه لوی فاتح چه د عشق او مینې په پنجو کښی گیر شو، بل راز شو او دخپلی معشوقی د خوښی د پاره یې د بنا ر د خلقو خدمت ته ملا و تړله.

دغه وخت دا معلومه شوه چه دی فاتح نه وفاتح بل څوک و.

دی پدی نه پوهیده چه ډير زور او قوت خپل ځان یوه قوت او قدرت ته سپاری چه له سلطان او شهنشا نه د خلقو خدمتگار جوړوی.

په رښتیا چه د عشق مقام ته رسیدل هم څه آسانه کار نه دی او د ښکلا په دربار کښی پادشاهی هم په تعظیم او احترام سر تیتوی.

هلته محمود د ایاز تابع دی او سکندر هم په یوه نظر بل راز کیرې او قهر و غضب خپل ځای مینی او محبت ته پریردی.

لباس

بدرنگه خیاط و، مگر کاری بنایسته و او کالی یې ډير ښه گڼل.

د فیشن خاوندانو خپلی دریشی به په بل چانه جوړولی، هر چا به ویل چه فلانکی ډير ښه خیاط دی، دده په شان ښه لباس بل څوک نشی جوړولی.

دغه هنر پدغه سړی کښی ډير غرور او تند خوی پیدا کړی و، یعنی څومره چه دده څیره سپی وه هغومره یې خوی هم د سپی و مگر د غود و سپو د چامخه نشوه نیولی او د خلقو هجوم په ده باندي ورځ په ورځ زیاتیده ځکه چه صنعت او هنر په ده باندي د ښه خیاط نوم ایښی و.

که دغه سړی له دغی ناشولته څیری او خپل بد عادت سره ښه خیاط نه وای له ده نه به بد بخته انسان بل نو، یا به دی هغه وخت د ښه سلوک او ښه خبری خاوند و او سیرت به یې بلا راز و، یعنی ښه خیاط به نه و ښه سړی به و، مگر اوس دده هنر او کمال ښه خوی ته ضرورت نلری او دده په بد خوی او بده څیره یې ډيره ښه پرده غوړولی ده ځکه هر چا ته ښه ښکاری او هر څوک ورته په قدر او عزت گوری.

فن او صنعت ډير ښکلی شاگردان دده لاس لاندی کړه او د ډيرو ښکلود قدا و اندام اندازه اخلی.

زه دغه خياط پدی حقيقت ډير بڼه پوه کړم چه دانسان حقيقت په صنعت او هنر پيښېرې ځکه دغه سړی د خلق په نظر کښی محبوب دی او هر څوک يی د زړه ساتلو کوښښ کوی.

هماغه شان چه يو بدرنگه مخ له بنايسته پلواندی پت دی او دهر چا نظر ځانته راکاری دا خياط هم د بڼه لباس په جوړولو کښی پت دی چه څوک يی حقيقت ته نه گوری کار او لياقت ته يی گوری.

د بڼه لباس اغوستل خوپه ځای پريږده جوړول يی هم د غومره اثر لری چه بد بڼه کولی شی.

لباس په لومړی وخت کښی د ځان پتولو دپاره جوړ شو، چه پخوا يی بنايسته هم پتپاوه او د ښکلا مخه يی نيوله خو وروسته پخپله دومره ښکلی شو چه دانسان اصلی او حقیقی بنايسته يی له هر چانه هیر کړ او د طاوس د بڼو کار ترینه واخستل شو.

دانسان لباسونه ډير زيات او خورازه دی چه ځينو ته مونږ د لباس په نظر نه گورو هغه بنايسته او ښکلیتوب چه دانسان په صورت او څيره کښی وینی له يوه لباس نه زيات قيمت نلری که څه هم په ډير جگ نرخ خرڅیږی او له انسان نه يی قيمت ډير لوړ شوی دی.

په دغه قيمتی لباس کښی هم دانسان عیبونه پت دی او ستار العيوب دا ښکلی پرده دستردپاره دانسان په معايبو اچولی ده.

هغه چه مونږ ورته خوبان وايو او ډير ښکلی په نظر راځی مونږ پری زړونه بايلو او عشق ورسره لرو مگر پدی نه پوهیږو چه څومره بد خو یونه اونا کاره عادتونه په دغه ښکلیتوب کښی پت دی، که دا خری اودا عادت په بل چه کښی وی ډير بد ورته گورو مگر دلته د صورت بنايسته د سيرت عیب پت کړی او په همدغه وجه د لیلی سپی دمجنون په نظر کښی بناغلی دی.

دهمدی لامله دمعشوقو جفا له وفانه بنايسته ده اود ښکلو ظلم او ستم د ظالمانو ظلم غوندي بدرنگه نه وی.

مونږ علاوه په دغو ظاهری لباسونو معنوی لباسونه هم ځان ته پیدا کړی دی چه یوله بله پکښی ځان پتوو او په دغه وسیله خپل حقيقت له پوهانو او هونبیارانو نه هم پت ساتلی شو.

ددغه لباس نوم پوهه او هونبیا دی ده چه د علم او معرفت په نامه یادیږی.

هغه چه زمونږ په نظر کښی عالم، فیلسوف یا ادیب او هنرمند معلومیږی دهغه عیبونه د علم او پوهی له پردی لاندي پت دی چه مونږ يی بڼه نه وینویایي ډير بڼه وینو او نقص راته کمال معلومیږی.

څنگه چه فصاحت او بلاغت کله حق ناحقه کوی او غلط صحیح بڼی د فصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډيرو عیبونو سره زمونږ په نظر کښی بناغلی ښکاری او اصل حقيقت يی رانه پت دی.

هو! د جمال او کمال خاوندان اود علم او مینې صاحبان ډيرو ښکلو او بنايسته پردو تر شاپت دی چه مونږ يی اصلی بڼه نشولیدلی.

د منطق او بیان خاوندان خپله بدی هم نیکی بنودلی شی اود بل نیکی بدرنگولی شی.

ددی عصر سحر او جادو به په دغه ډول زمونږ په سترگو او نظر لوبی کوی.

ډيروخت په کاردی چه انسان طلسم هم مات کړی او حقيقت ته ورسیري یاله یوبل طلسم اوبل سحر سره مخامخ شی.

مونږ اوس انسان نه وینویا دانسان رنگ او صورت وینویایي په وینا او خبرو کښی گورو که ډيرو پاندي لار شونو کار او هنری وینو.

د انسان حقيقت صورت نه دی، پوهه نه ده، فصاحت او بلاغت نه دی، په کار او صنعت کېنې هم د انسان فطرت او نفسي کيفيات څوک نشي ليدای.

د اتول شيان د انساني حقيقت د پټولو او ښه ښودلو لورنگ رنگ لباسونه او حجابونه دی.

د انسان غرايز او خويونه د انسان اصلي حقيقت دی چه ډيرې پردې يې په مخ پرته دی.

انسان پس له مړينې په قبر کېنې هم بې پردې نشي او سيدلي او چيرته چه دی نه ځان ويني او نه بل ويني بيا هم بايد په کفن کېنې پټ وي ځکه چه دده ټول عزت او حرمت پدې کېنې دی چه بې پردې نشي او څوک يې بې پردې ونه ويني.

هغه انسان چه په عبادت کېنې يې ريا پټه ده، په هو ښياري کېنې يې ښيطانت پټ دی او سخاوت يې هم ديوه داسې پټ تجارت نوم دی چه له گمرکي محصولاتو نه هم معافيت لري هغه ترقيامته له نورو نه ځان پټولي شي.

د استر لکه د ښځو حجاب او حيا هغه شي نه دی چه د مدنيت او تجدد شمال يې له مخه لري کړي.

په دغه ستر ډير بې پردې خلق هم ډير ټينگ دی.

چيرته چه دنن جامې ډيرې لنډې شويدي او خلق د صورت د ډبر بندولو ډير هو سي لري هلته هم د انسان سيرت او حقيقت په ډير وپردو کېنې پټ دی.

په انسان کېنې ځيني ضعيفي جنبې شته چه له ډيرې حيا نه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښي او انسان ورته له ډير خجالته سم نشي کتلي همدغه سبب دی چه هر څوک خپل ځيني شيان هيروي او خپلو عيبونو ته داسې اصلاحي رنگونه ورکوي چه پخپل ځان يې گمان بل رازشي او خپل شعور هم وغولوي.

نن د انسان خيره په تلويزيون کېنې له ډير لري ځايه ښکاري مگر د انسان معنوي خيره او باطني تصوير د و مره پټ دی چه سرې پخپله خپل ځان پوره نشي ليدای بلکه خپل عکس د نورو په نظر کېنې ويني. که چاته ښه ويل هغه ځان ښه گڼي او خوشحاليري که خلقو څوک بد و گانه له بدو خلقو سره په زندان کېنې لويږي که څه هم يوسف يا سقراط وي.

همدغه وجه ده چه له ډيرو خلقو نه دستايونکو په ستاينو او د متمليقينو په منطق ځانونه ورکيږي او خپل شان بل شان ويني.

دهمدغي اغيزې په سبب اوس د ځينورنځورانو علاج په خبرو کوي او ډاکتران ورته وايي چه ډير ښه يې او هيڅ مرض درکېنې نشته يعنی دغه د دروغو شاهدی ناروغه هم ښه کولي شي او يو طبي علاج گرزيدلی دی.

زه دامنم چه په دنيا کېنې ښه او بد شته مگر د ښو او بدو په پيژندلو کېنې د و مره سودايي شوي يم چه دغه تميرانه ورک شوي غوندي دي.

کيدای شي چه مونږ ډيرو کسانو ته په دروغو ښه ووايو او هغه ښه شي يا ډير ښه بدو گڼو او هغه بد شي ځکه چه زمونږ ښه او بد زمونږ د تصور او تفکر نومونه دی نه د حقايقو.

مونږ هغه چاته ښه وایو چه زمونږ په او نظر کېنې ښه وي نه دا چه په خارج کېنې ښه وي يا بې حقيقت ښه وي.

مونږ څو سوه او څو زره کاله پخوا هم ښو او بدو په نامه ځيني شيان له ځينو نه ښه گڼل او اوس هم ښه او بد يو راز نه گڼو، ښايي چه بد ښه وگڼو او ښو ته بد ووايو او په همدغسي تمير ځان له بې تميزي وژغورو.

مونږ ظلم بد گڼو او عدالت خو ښو مگر ځيني مظالم راته د عدالت په خيښودل شويدي او ډيرو بدو خلقو راته ځانونه ښه ښکاره کړيدي، يعنی منطق او استدلال، ريا او تذویر، تعرا و ادب، عقل او فلسفې، عرف او عادات، سياست او تمدن کله له سمې لارې نه اړولي يو او زمونږ په شعور او احساس يې هر راز لوبې کړيدي.

دا کار هر کله او هر چیرته پوهانو او د هنر خاوندانو کړیدي احمقان او ساده گان د خدای (ج) له دغسی سترو گناهونو ساتلی دی. که مونږ له بناړونو او مدنی دنیا نه په څنگ شو او نا پوهانو ته ور شو هغوی خپل ځانونه له نورو نه دومره نه دی پټ کړی. د هغوی اعراض او مطالب دومره لوخ دی لکه د متمدنو خلقو میرمینی. هغوی د حقایقو په پتولو کښی ډیره لږه برخه لری او ژبی بی له زړونو سره ډیر غدر او خیانت نه کوی. هلته دوستی او دښمنی، گناه او تعدی، ظلم او رحم ځان بل راز نه بی، ریا او تگی د هغوی کاله ته ډیره لاره نلری. هلته د صداقت ځای سیاست نه دی نیولی. هغه خلق ډیر لباستی خلق نه دی او په ډیر ساده لباس کښی ژوند کوی.

خیرات

ډیر غټ سپری مړ و او په بدرگه کښی بی ډیر پسونه غوایان او چرگان حلال شوه. دا خیرات ډیر لوی او زورور خیرات وه چه د شاهانه میلستیا رنگ بی درلود. د خیرات د انتظام د پاره ډیر خلق مقرر و او ډیر وښو او شپز انو پخلی کاوه د خدای در رضاد پاره راز راز نعمتونه او هر رنگه طعامونه تیار شوه. خلق لکه میلمانه په تگتو نو راو بلل شوه او د هر چا ځای معلوم و. هغه چه په گړند یوگا ډوکښی راغلل دننه قصر ته ننوتل. د خانانو او ملکونو د پاره بیل ځای و. مامورین او میرزایان گونبی ناست و د سوداگرو اوزمیندارو د پاره بل ځای جوړ شوی و. هر چاته د هغه په اندازه برابره ډوډی راتله. د هر چا درجه او مرتبه معلومه وه. د عامو وگړو د پاره غټی وریجی وی اوله معتبرونه بیل ناست و و. ځینی خواران او فقیران که څه هم وږی پاته شوه او چاهلته پری نښودل مگر د آب او عزت خلق په ډیر ښه شان عذر شوه او د زور و قدر او عزت پوره وشو. ددی خیرات قصی تر ډیره وخته کیدلی او هر چا به ویل چه دیر زورور خیرات و و ډیری پیسی پکښی ولگیدلی. هلته یوړوند او یوشل ناست و، هغوی و ویل افسوس چه زمونږ برخه پکښی نه وه او مونږ هلته چا پری نښود و.

د زیارت ډیوی

د جمعی مبارکه شپه وه، خلق زیارت ته را بلل او شمع به بی بلولی، ځینو به په خاورینو ډیو و کښی تیل اچول او ډیوی بی لگولی، په زیارت کښی ډیری ډیوی روښانه شوی او خلق بیرته خپلو کورونو ته لاړل.

هلته هيڅوک پاته نشوه او ډيوې ټولې دزيارت په اروا بلي وي زه چه کور او کلي ته راغلم په کلي کښي دغريبانو کورونه تياره و. هغوي تيل نه درلوده ځکه په تورتم کښي ناست و. څوک چه په ثواب پسي گرزیده ټولو دزيارت ډيوې ولگولي او د خوارانو غريبانو له حاله ناخبره و. هو! دغريبانو په کورونو کښي تياره وه ځکه چانه ليدل. په دوي باندې يواځي د خدای نظر و او بس. ددوي ډيوې د خدای ولگوي مونږ به دزيارت ډيوې بلو و.

دمزار لوجه

کوپه کور او کلي په لي به گرځيدمه او د خدای په نامه به مي څه غوښتل چا به يوموتي نا پاکه غله راکړه او چا به سوي ډوډي راکوله. ډيرو کورونو به ځواب راکاوه او ځينو به په دروازه کښي هم نه پريښودم څو ورځي ديوه اوبل له درگاهه نه وږي او بينو راغلم. هيچا هيڅ رانکړه، له ټولو خلقونه مي زړه بد شو، دنيا ته مي په کرکه وکتل، خدای ته مي رجوع وکړه او په دغي کوټني (قبر) کښي پريوتم. هغه چه زه به يي په دروازه کښي چانه پريښودم او س ماته لاس په نامه ولاړوي له مانه څه غواړي. زما په نامه زما کوټني ته هرڅه راوړي او د خدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوي مړي هم نه ورکوي.

لياقت

يوه ويل: دغه مدير د وزارت لياقت لري او هغه وزير يي لياقته لور مقام ته ختلي دي. زما ملگري پدي خبره هغومره خوشحاله شولکه زه چه خپه شوم. ما ويل لياقت بايد دومره بي قدره نشي. هغه ويل ديو مملکت د ترقی او لوړتيا لوی دليل همدغه دي چه لياقت پکښي ډير قيمت ونه لري، چيرته چه علم او پوهه ډيره ترقی وکړي هلته بيا ډاکتران او پوهان ځان ته کار او ډوډي نشي پيدا کولي او دلور و شهادت نامو خاوندان يا وزگارگرزي يا چيرته ټيپرا وگازري خرڅوي. په مترقی هيوادونو کښي يو پوليس يا ډير يورهم لور تعليم لري او يو دهقان د کرهني په کار کښي زمونږ له ريس زراعت نه ډير پوه معلوم يږي، دلته چه لياقت ډير لږ دي اوله لږو خلقو سره دي نو يو سړي په لږ غوندي پوهه خدای نظر خان شي اولور مقام ته خيژي، زه په دي ارمان يم چه زمونږ په هيواد کښي هم لياقت ډير ارزانه شي اوله خارج نه يوه عالی شهادت تمامه راوړل څه ډير قيمت ونلري. زه به هغه وخت ډير خوښ يم چه يو سړي د وزارت لياقت ولري او په ډير ټيټه رتبه کار وکړي. زما ملگري د خبرو په چل ډير ښه پوهيده او د بل په خوله کښي يي خبره وچوله ماته د څه ويلو موقع ډيره لږه پيدا کيده، هغه ته ما ايله همدغومره وويل:

زه پدی نه يم خوابدی چه يو مديردوزارت لياقت لری او وزيرنه دی ځکه چه وزارتونه هر چيرته لږدی اولايق کسان بايد په هرځای کښی دومره ډيروی چه هريوه ته مديريت هم ونه رسيږی مگر دا بله خبره که رښتيا وی چه یوسړی بی لياقته لوړ مقام ته ختلی دی په ډيري خوابدی ارزی او د لياقت په دغسی بی پتی په سروسرگوژپل په کاردی، که چیری دهيواد ټول کارونه د لياقتو خلقو په لاس کښی وی او ځینی لايق او وړ کسان وزگار پاته شی یا دهقانی وکړی څه بده خبره نه ده.

هغه وویل زه نه پوهیږم چه ته لياقت څه ته وایی ځکه چه سیاسی او اداري لياقت لکه د بوډی ټال مختلف رنگونه لری او یوهوایی نمایش ورته ویلی شو.

د لياقت لکه علمی او فنی لياقت یو ټاکلی او معین شکل نلری چه هر چيرته او هر کله هر چاته یوشان ښکاره شی او ټول ورته په یوه نظروگوری.

ته دا ومنه چه علمی او فنی لياقت، سیاسی او اداري لياقت، اخلاقی او روحی لياقت یوله بله فرق لری او دغه ټول لياقتونه په یوه سړی کښی ډیر لږ جمع کیږی.

د اښه کار نه دی چه مونږ له هر سیاسی او اداري شخص نه دا اخلاقی لوړتیا انتظار ولرو یا ترینه علمی او فنی لياقت وغواړو.

دیوه سیا ستمدار او اداره چی سړی لياقت دادی چه خلقوته ځان او جهان په بل رازوښی او څه چه ځانته روا گڼی دنورودپاره بی ناروا وگڼی، یعنی په خپله هره شپه قمارووهی او نورو جوارگروته سزا ورکړی، دی دبزم په مجلس کښی هرڅه وکړی او په نورو باندی ټنگ تکوودروی.

پخپله نه انجنیروی او نه مهندس مگر علمی او فنی کسانو ته لازمه هدايات ورکړی او به کاریی واچوی، ده په کوم مکتب یا مدرسه کښی څه نه وی لوستی مگر د ښوونځیو امتحانونه واخلی او ښوونکو ته د علم او معارف په باب گټوری ویناوی وکړی.

ده ویل ما دخپل ماموریت په وخت کښی خپل لوی لوی آمران ولیدل چه دمطبوعاتی چارو په باب بی ما ته هدايتونه راکول مگر دغه کلمه بی (مطبوعاتی) لیکله، دا خترو نو په ورځ به بی پخپلورسمی نطقونو کښی د عدالت گستر په ځای رعیت گسترویلی.

ښه می په یاددی چه یوه ورځ چا دده دپاره میلمستیا کړی وه چه هرڅه دیرزیات و، مگر د کیفیت په لحاظ بی خونده نه وه، هلته یوه مدیر وویل دا میلمستیا د کمیت په لصاظ دستا ینی ورده مگر د کیفیت په لحاظ بی مزه نشته. زمونږ آمر چه دیر لوی کاردار و مگر د کم او کیف په معنی ښه نه پوهیده هغه ته وویل چه: (کمیت نگو کثرت بگو) زه دغه وخت پدی پوه شوم چه اداري او سیاسی اشخاص علم ته ډیر احتیاج نلری دوی پخپل قوت او قدرت لوړ مقام ته رسیدلی شی او پوهه د لاس لاندی خلقو دپاره ډیره په کار ده.

ماته دا معلومه شوه چه علم عادی لياقت دی او قوت د فوق العاده لياقت نوم دی، په فوق العاده لياقتونو کښی ځینی هغه لياقتونه هم داخل دی چه هرڅوک بی نشی لیدی او بلا تشبیه له سحر او ساحری سره شباهت لری چه زرنګ، چلاکی، خودنمایی او عوام فریبی ورته ویل کیږی او د چانس او تصادف برخه پکښی زیاته ده. کوم قوت او قدرت چه د اداري او سیاسی کسانو په برخه رسیدلی دی هغه دیوه روحی تاثیر په وجه د فوق العاده لياقت رنگ پیدا کوی او د جلال او عظمت په رڼا کښی ډیر معمولی لياقتونه فوق العاده معلومیږی.

که ښه فکر وکړو او ووهنه غولېږو نو لياقت او کفايت د زور او قوت دوهم نوم دی او علمي يا فني لياقت په هروخت او په هر ځای کېښي د قوت او قدرت تابع دی.

افلاطون او ارسطو که په هر ځای کېښي وی د سکندر لاس لاندی نه وی او سقراط به په زندان کېښي د زهر وکنډول په سراپوی.

هغه کسان چه اوس په مدني دنيا کېښي د ديموکراسي په اساس د آرا په کثرت لور مقامونه نيسي هغه هم په علمي لحاظ لور خلق نه وی بلکه له ځينو نورو نه يې لياقت ښکته وی په اخلاقي لحاظ هم دوی په نورو څه تفوق نلري مگر په يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانو نه ميدان وړی او په ځينو پټيو وسايلو يا غولو و نکوشيانو عمومي توجه ځانته رااړوی.

دا د منلو خبره ده چه ځان د خلقو په سترگو کېښي ښه ښودل او لور مقام ته رسيدل ډير ځله د خلقو د غولولو او ځان بل راز ښودلو نتيجه وی او ډير لږ کسان دی چه د يوه حقيقي لياقت په مرسته يوه عالی مقام ته رسيدی او په اخلاقي فضائل په عالم کېښي محبوبيت پيدا کوی.

يو اجتماعي عالم د خپل علمي تحقيق په رڼا کېښي وايي

هغه څوک چه په رښتيا له ټولو اجتماعي عيبونو يعني له خود پرستي له تعصب له خطا کاري او له رڼا او دروغونه خلاص وی له اجتماع سره به هيڅکله موافقت ونشي کړی او هره کوره به انزوا اختيار کړی.

که دغه خبره رښتيا وگڼو نو هغه لياقت چه خلق يې خونبوی او په خلقو اغيزه لري بله قيافه پيدا کوی او داسی مثال لري لکه چه يو بدرنگه مخ په ډول او سنگار ښايسته وښودل شي.

همدغه سبب دی چه ځيني بدرنگه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کيږي او ځيني ښايسته مخونه چه د حيا او عفت په پرده کېښي پټ دی د چا توجه نه جلبوی.

لياقت کله لکه لور برج له ډير لري ځايه نظر جلبوی مگر هيڅ پکښي نه وی او بی له نموده نور څه نلري.

کله کله وړانه کنډواله گنجونه پکښي وی او څوک يې نه ويني.

ما دغه راز ډير مختلف او متضاد لياقتونه ليدلی دی او پوهيږم چه هر لياقت ښاغلی نه دی.

ډير خلق دا هم لياقت بولی چه سپری قليه روپي په بازار کېښي وچلوی او په يوه روپي د دوو روپو مال واخلی ځکه په لياقت باندي ډيره ښه عقیده نلرم او ډير ځله راته دغه متاع لکه د غلام مال که هر څومره قيمتي وی ارزانه او بی قيمته معلوميری.

کوچنيان

زه نه پوهيږم چه و مونږ ولی کوچنيان ته په کوچني نظر گورو، يعني ولی ځانونه لوی گڼو او دوی کوچني بولو؟ ښايی چه پدی خبره زه ساده غوندی ښکاره شم اوزما دغه خبره د کوچنيانو خبره وی مگر څه وکړم زه په رښتيا تراوسه ښه نه يم پوه شوی چه لوی څوک دی او کوچني څوک دی؟ ځيني کسان چه دلويوالي دعوه کوی او ځانونه لوی گڼی ماته کوچني او واره په نظر راځی.

ښايي چه ددی سبب همدغه وی چه زه پخپله کوچنی یم.
 دیوه کوچنی ماشوم زمکه او اسمان هم ډیر لوی نه وی او لمريا سپوږمې ورته یو ټيکلی ښکاره کیږي.
 د دنیا لکونه او کروړونه هم د ماشومانو په نظر کښی له خوشلونه زیات نه دی او هرڅه کم په نظر ورځي.
 پاته شوه د ابله خبره چه کوچنیان زما په نظر کښی خدای ولی لوی کړیدی او زه څله هغه چاته په لویوالی قایل یم چه
 نورو ته واره معلومېږي.
 د احم بی دلیل نه ده، زه په ماشومانو کښی ځینی داسی لوی خویونه ستر صفتونه وینم چه هغه (ستا سو په اصطلاح په
 ډیرو لویانو کښی نشته)
 هغه کسان چه لوی لری او ځانونه ورته لوی او زورور معلومېږي دخپلی کینی او بغض په مقابل کښی ډیر کمزوری
 دی.
 که زه او ته هرڅومره لوی شو او قوت و مومو پخپلو غلیمانو رحم نشو کولی.
 زورورو باندي قهر او غضب ډیر زوروروی مگر ماشومان دغه راز نه دی هغوی په زړونو کښی که کله عناد او کینه
 پیدا شی ډیر ژر یی محوه کولی شی او یوه شیبه وروسته له هغه چا سره مینه کوچه یو ساعت دمخه یی ورسره منگولی
 لگولی.
 د اکار لویان نشی کولای، لوی خلق دخپل قهر او غضب په مقابل کښی ډیرواره او ډیر کمزوری دی.
 دا زور او قوت د کوچنیانو په برخه رسیدلی دی چه د حسد او عناد اورمپرکړی او د جهنم په گلزار بدل کاندی.
 د دنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه چه د لویانو ملا ماتوی په کوچنیانو ډیر تسلط نلری او د حوادثو ډیره زوروره
 سیلی ددوی له شونډو خندا او خوشحالی نشی وړلی.
 دوی په همدغه جگړه کښی خپل کاغذی پتنگان په هوا کوی او خاندی ددوی تصور او تخیل له دوزخ نه فردوس
 جوړولی شی او مونږ په جنت کښی هم له مارانو اولپمانو نشو خلاصیدی.
 دوی په ډیر لږ څه ډیر خوشحالیږی یعنی ډیره زیاته خوشحالی په ډیر لږ شی اخستلی شی مگر لویان په ډیر څه هغومره
 نه خوشحالیږی.
 پدی سودا دوی له هر چانه ښه پوهیدلی دی او نور پکښی غولیدلی دی.
 د کوچنیانو په زړه کښی چه هرڅه وی هغه په خوله هم ویل شی مگر لویانو ته دغه حق پوره حاصل ندی.
 د اجتماع اداب او قیود، عرف او عادت، اصول او قوانین په لویانو حکومت کوی او کوچنیان د عقل له غلامی نه هم
 خلاص دی.
 دا خبره صحیح ده چه انسان اول په جنت کښی و، وروسته بیا دغه نیمگړی جهان ته راغی.
 دهر ماشوم سرگذشت همدغه دی، ماشومان او کوچنیان ټول جنت کښی دی، دمورغیر د ماشوم دپاره جنت دی،
 دمیندوتیونه دشیدولښتی دی دحیات اوبه همدغه سپینی پی دی چه دمیندوله تورو پلوونولاندی پتی دی.
 ترڅو چه ماشوم ماشوم دی اوله اندیښنو سره نه دی آشنا د دنیا له غمونونه داسی بی غمه دی لکه چه پدی دنیا کښی
 بیخی نه وی او په بل جهان کښی اوسی.
 کله چی له دغه معصومیت نه لږ غوندی لری شی او شیطان یی وغولوی نوله جنت نه بهرشی او دنیا ته راشی.
 اوس پوه شوی! چه بلوغ اولویوالی علامه له شیطان سره آشنا کیدل او غولیدل دی.

جگ بر جونه

د کلا بر جونه او ديوالونه ډير جگ و، د کلا شاوخوا خندق ډير ژورو. له دغه جگوالي سره دغه ټيټوالي ترلې و او دلور ټيا راز په همدغه گنبد ه کنبی پټ و. ترڅو چه يو ځای ډير ژور نشی د چا بر جونه نه جيگيری. ديوه لوریدل او دبل ټيټيدل يوله بله ترلې دی. دا جگ بر جونه هر چاله لری لیدل مگر دا لويه کنده له لری چانه لیده او نژدی خلقو هم ډير پام ورته نه و. زمونږ سترگی له ډير لری ځایه اورځلی او جگ بر جونه وینی مگر ژوری څاگانی اولویی کندي څو قدمه هغه خزانه وینی. ددی هسکوديوالونو اولور و بر جونو خټه له همدغه ټيټ ځایه اخستل شويده دا خټه د سنډا له پنبولاندي پخه شوه او ډيرو خلقوپه لټو ووهله بی له دینه دا ديوالونه او بر جونه نه لوریده. يوه لور مقام ته رسيدل دغه راز کارونه په مخکنبی لری او ټيټ همدغسی جگيری. د دنیا جاه و جلال، عزت او منزلت هماغه لور بر جونه دی چه سرگذشت یی له ډير ټيټ ځایه شروع کیري. کوم سر چه ډير و خلقوپه مخکنبی په تعظیم ټيټ شی نور سرونه ورته په احترام نه ټيټيری. هغه چه بل ته لاس په نامه نه وی ولاړ نورو ورته لاس په نامه نه دریري. دا هغه پور دی چه سپری یی يوه ته ورکوی اوله بل نه یی غواړی. که دا خبره تاسی نشی منلی نوراشی د خان نوکران وگوری! هغه چه د خان په مخکنبی خپل سر ډير ټيټوی په نورو باندي ډير تفوق لری او درجه یی لورده ده. هغه آس چه دارباب د سپرلی دپاره په کمند کنبی ولاړ دی له نورو آسونونه ډير قدر لری او میتران یی ډير ښه خدمت کوی. که مونږ حقیقت ته ښه څیر شو عزت ډير ځله په ذلت گاته شی او باداری د غلامی نتیجه ده. ډير خلق شته چه د شخصیت گټلو دپاره خپل شخصیت له پنبولاندي کوی او د عزت دپاره عزة النفس قربانوی. څنگه چه دهقانان غنم په خاورو کنبی شیندی اوبیا د غنمو درمندونه اخلی دوی هم عزت او شخصیت له خاورولاندي کوی او ووی ته یی منتظروی. په دنیا کنبی لږ کسان دی چه خپل فطری او طبیعی لوړوالی په بل شان ساتی او دلور و بر جونو غوندي نه دی بلکه دغرو له جگو څو کوسره شبا هت لری.

حقیقت

لکه چه ریا په عبادت کنبی وی او شیطنت په هونبیاړی کنبی. د ښمنی هم که د دوستی په جامه کنبی پټه وی اور قابت د محبت په څیر ښکاری.

ډير محبتونه دي چه ډيري پتي کيني پکښي پتي دي.
 په ډيرو احسانونو کښي ديريانو نه پت دي.
 ددي زماني خدا د ماشومانو او ساده گانو خدا نه ده چه يوازي دميني او محبت له پښته وي.
 ددي وخت بښيگڼه هم که هرڅومره ښکلي وي عفت او تقوي پکښي نشته او ډيره رسوايي ورسره ملگري ده.
 درقيبانو احسان او مهرباني د خلقو په نظر کښي څوانمردي معلوميري مگر له دغه باران سره تندر، رلي او سيلابونه
 ملگري دي.
 زه د دښمنانو مروت عاليجنابي گڼم مگر صداقت او محبت ورته نشم ويل همدغه سبب دي چه زه دروغ اوريا بيخي
 نشم رتلي او په ځينو مواردو کښي ورته ډير ښه ښه نومونه هم پيدا کوم.
 زه پوهيرم چه عاليجنابان خپل رقيبان څنگه وژني؟ ما ته معلومه ده چه قاتلان ټول يوراز نه دي.
 ځيني خپل رقيب په توره وژني، ځيني په ټگي او ځيني په احسان، ته کولي شي چه دخپل رقيب سرد احسان په
 زور ځانته ټيټ کړي اوله خپل حقه هم ورته تير شي مگر له رقابت نه نشي تيريدلي.
 په احسان او مهرباني رقيب محوه کيري مگر رقابت نه محوه کيري رقيب وژل اورقابت وژل ډير فرق لري.
 ډيرو خلقو خپل دښمنان مړه کړه مگر دښمني مړه نشوه.
 دپهلواني په ميدان کښي يو پهلوان بل ته د ملگرتيا لاس غځوي او احترام په ځاي کوي مگر ځان ورته نه ځملوي.
 دغه راز احسان د زور او قوت خاوندان له چاسره، نشي کولي، دانیکی يوازي دضعيفانو کړي.
 هغه چه خلق ورته سخي وايي او ستاينه يي کوي عاليجناب به وي مگر دخير خاوند نه دي.
 دخان او ملک دا لويه او ښکلي مهمانخانه (ميلستون) چه گوري په زور او جبر جوړه شویده او ډير کورونه يي دخپلي
 وداني دپاره وران کړيدي.
 داراز سخيان د خوارانو او غريبانو گيډي نه مړوي بلکه خلق خواروي او وړي کوي يي.
 حجره چلول او ميلمانه پالل په حقيقت کښي د ډيرو وړي کول اولږو مړول دي.
 دغه اسراف او تبذير چه تا ته جود او سخا معلوميري دپاکي او حلالی گتي نتيجه نه ده.
 که څوک په ظلم او زور په چل او فريب پردي مالونه خپل نکړي دغه راز لوی دسترخان نشي غوړولي.
 دچا په کور کښي چه هره ورځ پسونه او چرگان حلاليري له هغه سره اړو مرويا دليوانو قوت ملگري دي يا
 دگيدرانو چل او فريب.
 که څوک غواړي چه رښتياني سخي او دخير خاوند وگوري نولاړ دي شي هغه دهقان دي وگوري چه يوه لاروي ته يي
 سکړک او شرومبي په مخکښي ايښي دي او پخپله يي هم همدغه خوراک دي.
 څوک چه پردي مالونه په چا باندی نه خوري او دخپل زيار او زحمت په گټه ميلمه او مسافرپالي په سخاوت نه دي
 مشهور مگر دخير خاوند ورته ويلى شو.
 هغه چه خانقاه چلوي او په لنگر کښي يي ډيرو وړي ميري په ظاهره خودی نورو ته ډوډي ورکوي مگر په حقيقت کښي
 دي دنورو ډوډي خوري.
 دغسی پيرا و فقير ته که ډير خلق ډير څه راوړي اوله ډيرو غټو سوداگرو نه په تول کښي دروند و خيژي رښتياني
 فقير ويل شو ځکه چه دده هرڅه دنورو مال وي او پخپله هيڅ نلري.

څنکه چه د خان او ملک سخاوت د پردی مال برکت دی د شیخ کرامت هم دنورو د کرم نتیجه دی هغه څه چه مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقیقت کښی ښه نه دی او اصل خیره یی ډیره بده ده. مونږ دیوه لښتی روانی او به پاکی گڼو که څه هم دلار او د کوڅو ډیری پلیتی او به ورسره گډی شوی او ډیرو څارویو پکښی بولی کړیدی. ډیره ښه ده چه زموږ سترگی د حقیقت دلید و د پاره نه دی پیدا او هر وخت ظاهرته گورو.

لویه خدایه؟

که زه ښه و کړم ته راسره ښه کوی که بد و کړی د بدوسزا را کوی. که ستا مینه زما په زړه کښی وی په محبت را ته گوری. که زه بی مینی شم ستا مهربانی کمیری. ستا درحمت بارانونه په ما باندی هغه وخت وریری چه زما په زړه کښی رحم وی. زه چه هر څه و کړم ته هماغسی را سره کوی. زما نیکبختی او بد بختی زما په عمل پوری اړه لری او جنت ته یا دوزخ ته تگ زما د ښه عمل او بد عمل نتیجه ده. زموږ عقل او فکر همدغومره دی مونږ چه تاته پخپله آینه کښی وگورو ستا په باب دغه شان فکر کوو. که مونږ ځانته ونه گورو ستا لوی شان ته وگورو ته زموږ له خیال او فکر نه ډیر لوی یی. مونږ چه د ځان غوندی خلق و د پاره کالی نیسو او هغه د سرپه سترگونه وینو یا لنډوی یا اوږده. مونږ پوهرو چه ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده. مونږ ډیرو اړه او کوچنی یو ته ډیر لوی یی. دا زموږ کردی چه د ښو په مقابل کښی ښه و کړو او د بد په مقابل کښی بد، که مونږ څوک وو هو حاکمان هم مونږ وهی. که مونږ په ځمکه کښی غنم و شیندو او او به و کړو ډیر غنم را کوی، اوزمونږ آب و دانه ځمکه هم بی عوضه نه پریردی. که دیوه نیالگی پالنه اوزونه و کړو خوږه میوه او یخ سیوری را کوی. که سودا گرو ته پیسی و کړو هر څه چه وغواړو اوږی یی. که له یوه ماشوم سره مینه و کړو له مونږ سره مینه کوی. ستا شان له ټول مخلوق نه ډیر اوچت دی. ستا اراده زموږ دارادی تابع نه ده. ستا که زموږ له کړونه نه پیدا کیږی. ستا محبت زموږ د محبت مولود نه دی. ته خالق یی او مونږ مخلوق.

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زموږ له څنگه لوبې کولې.
 کله به یوله بله ویشتل چیغې به جگې شوی ژړا اګولا به وه.
 کله به دخندا شورا وزوګ دومره اوچت شو چه په عذاب به یې کړو.
 یوه به چه دبل دلوبو شیان ګډوډ کول هغه به په قهر شو او کنځلې به یې کولې زموږ پام نو، یو را پاڅیده دبل مخ یې
 شو کاري کړ دهغه په مخ وینی وبهیدی اوله مستی نه جنگ جوړ شو.
 مونږ ویل: خیردی واره دی نه پوهیږی.
 زموږ لویوالی دا تقاضا درلوده چه دکوچنیانو طفلانه لوبې هیڅ وګڼو او ملامت یې نکړو.
 ماشومان د عمر او وجود په لحاظ په رښتیا له مونږ نه واره دی مګر دومره واره نه لکه مونږ چه دخدای په دربار کېښی
 واره یو.
 د ماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه مګر زموږ پوهه دخدای په حضور کېښی هیڅ نه ده یا هیڅ ده.
 هلته مونږ له ماشومانو نه ډیر واره یو، اوزموږ پوهه ډیره لږه ده.
 زموږ لوبې هم دوږو غوندې دی.
 زموږ خندا او ژړا هماغسی ده.
 ماشومان پوهیږی چه واره یو، اومونږ نه پوهیږو.
 راشی! چه پدی خبره ډیر خوشحاله شو اولوی خدای لویوالی ته په ډیر امید وګورو.

شعراو ادب

د انسان په وجود کېښی دوه شیان ډیر عزیز معلومېږی چه یوه ته زړه اوبل ته دماغ وایې.
 له دماغ نه علم او فلسفه پیدا شوه، له زړه نه شعراو ادب.
 اروپایان زړه دعواطفو او نفسی احوالو ځای ګڼی، مسلمانان دایمان او عقیدې ځای ته زړه وایې.
 صبر، رحم، کرم شجاعت، سخاوت د زړه کاردی.
 عشق او مینه په زړه کېښی وی.
 شعر له زړه نه الهام اخلی اوله زړه سره کارلری.
 ډاروین وایې: هغه لوی کمال چه دتحول او تکامل په لاره کېښی یوازی د انسان په برخه رسیدلی او نور ژوی ترینه
 محروم دی د انسان قلبی عواطف دی چه په رحم، مروت، کرم، شجاعت، نوعه پرستی ترینه تعبیر کېږی. که انسان
 غواړی چه له حیوانیت نه لری وی باید دغه عواطف ښه وروزی، دعواطف روزل دشعراو ادب او شعرته
 دعواطفو او احساساتو د ظهور او تجلیت کوه طور ویل شو.
 څنگه چه دلمروړانګی او پلوشی لومړی ځل دلور و غرو په څو کوپریو وزی او روستی وداع هم دغرو له څو کوسره
 کوی، دغسی دعواطفو او احساساتو پر توهم دشاعره زړه له نورو نه زیات لویږی او ځینی زړونه لکه دغرو څمخی

او غارونه دغه رڼا يا بيخي نه ويني يا يې ډيره لږه ويني، همدغه عواطف او احساسات چه د شاعر له زړه نه الفاظو ته را نقل شي شعر تر جوړ شي او په زړو نو اثر کوي.

هو! د شعر موضوع بنکلی خیالات، عالی احساسات، د زړه تاثرات، دغم او خوشحالی خوبونه، دروحي او جسمی بنکلا اغیزی او عشق و محبت دی.

که دغه شيان په يوه بنکلی تعبیر او بنو الفاظو کښی بیان شي چه د فصاحت او بلاغت مراعات پکښی په ښه شان شوی وی شعر ترینه جوړ شي او ډیر ښه شعر هماغه دی چه په دغه معیار برابر وی.

خومره چه دیوه شاعر فکر او خیال آزاد وی او د محدودیت له قیودو راوتلی وی هغومره یی شعر لوړ او عالی وی.

که یو شاعر د نورو په شان هر چاته او هر شی ته سر تیتوی او په فکر کښی یی د بغاوت جذبه نه وی موجوده له هغه نه دښه شعر هیله نشی کیدی.

شاعر باید د فکر انقلاب علمبردار او بت شکن وی.

شاعر ته نه ښایي چه د زاړه منطق درس د عقل له زاړه بوډانه واخلی او په زړه لاره په زاړه فکر پسی لاړ شي.

د شاعر خیال باید ډیر لوړ پرواز وکړی اوله ډیر هسک ځایه دغه جهان ته وگوری.

د شاعر نظر باید نورو غوندی نه وی او هر څه په بل شان و وینی د شعر او ادب ژوند د فکر په ابتکار کښی دی او تقلید یی ابتدال د شاعر مرگ دی.

د شعر او ادب دنیا په دل داری او دلبری ولاړه ده شاعر باید په هر څه او په هر وخت کښی زړه ته رجوع وکړی او ډیر حساس زړه ولری.

هغه چه په زړو نو کښی هیجان، تاثر او حساسیت نشی پیدا کولی او زړونه نه خوځوی شاعر ورته نشو ویلی.

که دا خبره رښتیا وی چه انسان په هر وخت او په هر حال کښی د زړه په خوښی پسی روان دی او زړه په دماغ باندی حکومت لری یعنی د عقل ادراک د قلبی تمایلاتوله تاثیر لاندی وی نو ویلی شو چه دیوه ملت عقلی او ذهنی سیرا و حرکت هم د شعر او ادب تابع وی او شاعران په نفسیاتو او روحیاتو کښی تهیرا و تحول راوستلی شي.

همدغه شعر دی چه په زړو کښی زلزلی او طوفانونه پیدا کوی او کله پکښی داسی صبر او سکون ږدی چه غرونه یی ثبات او استقامت ته حیران وی.

که دا رشتیا وی چه د چرگانو په نارو ویده خلق له خوبه پاڅیږی نو دا باید و منو چه د شاعرانو په نغمو دیوه ملت مړه احساسات او جذبات را وینسیري او پدی اسرافیلی شپیلی کښی بل راز تاثیرات موجود دی.

کوم فیلسوف چه هر څه بد گڼی او زنده گي توره په نظر ورغلی ده هغه هم شعر ته ښه گوری او شعر د انسان د پاره یوه ښه پناه گاه بولی.

شو پنهار روایی: ټولی بد بختی د انسان له نفس څخ نشت کوی اوله ژوند سره ډیر مصیبتونه او غمونه ملگری دی که څوک یوه داسی چاره لټوی چه له بد بختیونه لږ غوندی په امن کښی شی باید په صنعت او هنر کښی مستمر قی شي او د ښکلا په مظاهر و کښی ځان ورک کړی.

په دغه حال کښی سړی په ظاهر له خلقو سره وی مگر په معنی کښی یوازی وی او دنیا ورته لکه یو سراب معلومیري چه دده لمنه نشی لمدولی.

په همدغسی بيخودی کښې انسان د دنيا له شراو شوره اسوده کيږي او د بي نيازي مقام ته نژدی کيږي چه غير له حقايقو بل شي ته متوجه نه وي، دغه صنعت او هنر چه د شوپنهاور په نظر کښې د نيکلامظهدی اودی ورته ښه پناگاه وایي شعردی.

که چيري په دغه غم لړلي جهان کښې د سعادت او نيکبختي پلوشو کله کوم کوررنا کړي وي هغه به د شعر کور (بيت) وي.

د شاعر خيالي دنيا تر ډيره حده له غمونو او مصيبتونو نه پټه ده او هلته د اسی به درد سره بيخودی شته چه له سپري نه هرڅه هيروي.

تاسی شعراو ادب ته په عادی او معمولی نظر مه گوري، د شعر تو مننه او قدسیت په نظر کښې ونیسی. هغه څه چه په زړونو کښې پيدا کيږي او په زړونو اثر کوي هغه عادی او معمولی څيز نه وي.

د ادغم او خوشحالی ترانه دانسان په ژوندانه کښې ډيره زیاته اغيزه لري او انسان ترينه هيڅکله نشي بی نيازه کیدی.

د يوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق په شعراو ادب ساتل کيږي د يوه ولس د ذوق او شعور، فکر او خيال، د احساساتو او عواطفو هنداره شعراو ادب دی.

هرڅومره چه د يوه ملت شعراو ادب عالی وي هغومره بی اخلاق، نظر او روحیات لوړوي اوله لوړو ملکانو او انسانی فضایلو سره بی ارتباطي او تعلق زیات وي.

شعراو ادب د بشر علايق له دين او مذهب سره تينگوي او په هونبیاړی کښې بينايی او همدردی پيدا کوي. کله چه زړونه کلکيږي يا تور يږي نو شعر پکښې رقت او صفایي پيدا کولی شي.

هغه څه چه انسان د مادیت له غلامی اوبت پرستی نه ساتی شعردی.

عارفانه ذوق، انسانی عاطفه حکیمانه شعور د شعريه نغمو وده کوي اود حسن و نظر علايق همدغه شي ساتی. کوملت چه شاعر نلري زړه نلري، سترگی نلري، عواطف نلري اود ذوق و تمناله خونده محروم دی.

شاعران دا کولی شي چه دانسان فرعونی غرور په تواضع بدل کړي اود دوهی ملنگ ته شاه جهان خوی او مړی سترگی ورکړي.

غم او سرور د شاعر هديه ده چه له زړونو څخه بی اخلی اوزړونوته بی ورکوي نو کوم قدر او قیمت دانسان په بدن کښې زړه لري په يوه جامعه کښې بی شعراو شاعر لري.

د ادب راز

چاچه د شعراو شاعر په باب ډير فکر کړيدی اود واره بی ډير ښه پيژندلی دی هغه وایي ډير ښه شاعر هماغه دی چه ډير خود پرست وي اوبی له ځانه په بل هيڅ شي کښې فکرونه کړي.

دغه راز شاعر خپل ځان پخپل شعر کښې ښی او مونږ گمان کوو چه زمونږ تصويری ایستلی دی.

شاعر ځکه په مونږ گران دی چه زمونږ د زړه خبری کوي اوزمونږ خاطرات را یادوي.

شعرد زړه غږ دی اود زړه غږ د منطق له غږ نه ډير قوی دی.

شاعر پوهیږي چه عقل او منطق، دلیل او برهان په مونږ باندې حاکم نه دی بلکه غرايز او احساسات زمونږ رهبري کوي، د همدې لامله هغه له احساس او غريزي سره خپل تعلقات ټينگ ساتي اوله زړه سره کار لري. هغه خوک چه زړو نو ته بڼه بڼه پیغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پیغام چه دمعشوقی له خوا عاشق ته راځي شعردی.

شاعر له مونږ سره د عشق او مینې په کار کښې کومک کوي اوله دینه بڼه کومک بل نشته. شاعر پوهیږي چه له نا امیدي نه څنگه لذت اخستل کیږي او غم څنگي خوږ والی پیدا کړي. شاعران لکه ماشومان ډیر بڼه بڼه خو بڼه ویني او په همدغو خوبونو د زړه نو تسلی کوي. که دغه خواږه رویا او ښکلی تخیلات نه وي د ژوندانه تحمل ډیر گران دی. څه شی چه مونږ ته ژوند خوږ او بڼه ښکاره کوي دهغه شی تصور دی چه په ژوند کښې بیخي نشته. تاسی له شعراو شاعر نه علمی حقایق مه غواړي د شعر هدف حقیقت نه دی جمال دی ښکلا او جمال لکه علم په ټینگ اساس نه دی ولاړ.

د علم په دنیا کښې په یوڅه پوهیدل خوند لري او په شعراو ادب کښې ایهام او ابهام مزه داروي. دلته سراوراز، پرده او حجاب کمال دی، هلته تشریح، تفصیل تحلیل او تجزی ته ضرورت دی. هغه جذبه چه دانسان په روح ډیر اثر لري د سر جذب به ده. هیڅ ښکلیتوب بی پردی اوبی حجاب نه دی. هر څه چه مونږ خوښوو او مرویی په مخ باندې دا سر پرده پرته ده. انسان له هغو اشعارو سره شدید علاقه لري چه ځینی برخی یی ابهام لري او مختلف تعبیرونه پکښې کیدلی شی. په شعر کښې یوازی د غريزي رهبري کافی ده.

شاعر باید دخپل فن به قوانینو کښې ډیر تاورا تاو نشي چه لطف اوزیبایي یا خپل معصومیت له لاسه ورنکړي. دلور او عالی شعرد پیژندلو معیار بل شی نه دی له ژوند سره ارتباط دی هر څومره چه یو ادبی اثر له ژوندانه سره بڼه ارتباط ولري هماغومره ورسره علاقمندی زیاته وي. په شعراو ادب کښې ساده انشا دا نه ده چه بیخي بی پیرایي وي او مختلف اجزا او عناصر پکښې نه وي چه مختلف اجزا او عناصر پکښې داسی ویلی شوی او گډ شوی وي چه تشخیص او تجزیه یی نشي کیدی ساده انشا ورته ویلی شو.

څنگه چه دلمرنیا ظاهراً سپینه او یورنگ معلومیري مگر په حقیقت کښې له اوورنگونو څخه جوړه ده، ساده انشا هم له دغسی ترکیب پیدا کیږي. غرض دا چه په شعراو وینا کښې ساده گي بڼه ده او سادگی له بڼه امتزاج له عالی نظم او د اجرا له بڼه تناسب څخه پیدا کیږي.

هغه انشا چه ډیری قلقلی پکښې وي او ډیر جلیل لري یعنی لکه رعد او برق داسی وي دلیکونکی عجز او تصنع ښي. دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښایي، په شعراو ادب کښې ساده گي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق. شعر له علم او فلسفی نه دین او مذهب ته ډیر نږدی دی او الهامی څیز دی په شعر کښې عواطف او خدایي فکرونه ډیره اغیزه لري. په شعراو ادب کښې یوازی بشرولتوی اوبس.

اناتول فرانس چه په ادب کښې ډير ژور فکر لري شعراو شاعر، ادب او اديب ته په دغه نظر گوري اود غسي بي معرفي کوي.

نوی کال

مونږ حسابي خلق يو اوله ځان سره يو حساب لرو. زمونږ په حساب زور کال ختم شو اود نوی کال په سر باندی موقدم کيښود. مونږ پوهيږو چه زمونږ حساب نورو غوندي نه دی. دهغوی نوی کال دشلم قرن شپږ پنځوسم کال دی او مونږ دخوار لسم قرن پنځه ديرشم کال ته نوی وايو. په رښتيا چه مونږ پخپل حساب ډير ښه پوهيدلی يو او پوهيږو چه په کوم زمانه کښې ژوند کوو او څومره بېرته پاته يو. مونږ هم دزمانی په گړندی گاډی کښې سپاره يو او چيرته ځو. دا گاډی لکه دوزيرانو موټر کال په کال نوی کيږي مگر په زړو او خرابو لارو روان يو، ځکه گړندی نشوتللی. مونږ په کال او کالو کښې ژوند کوو او ډير خوشحال يو چه له زاړه کوره نوی کاله ته اوله زاړه کاله نوی کال ته لاړ شو. هو! مونږ نوی کال ته خوشحال يو او هر کله غواړو چه نوی لوبښی پيدا کړو او په نوی پياله خوله کيږدو، که څه هم دزړی زمانی دقرمز او جاپان لوبښی ددی وخت له لوبښونه ډير ښه دی. زمان او مکان هم دوه طرفه لوبښی دی چه زمونږ ژوند ورپوری تړلی دی او په دواړو کښې مونو يتوب خوبښ دی، مگر د مکان په ساحه کښې زور او نوی ښه پيژنو او پوهيږو چه دغه ښار نوی او هغه زور دی، دا ودانی زړه او دا بله نوی ده، خود زمانی په زړښت او ځوانی کښې لکه چه تيرو تلی غوندي يو. دزمانی ظرف چه هر څومره زړيږي زمونږ په حساب هماغومره نوی کيږي، مونږ دزمانی آغاز ته نژدی وختونه زړه زمانه بولو او دزمانی روستيو پيږيو ته نوی عصر او نوی زمانه وايو. نوی کال هم په همدغه صحيح حساب بنادي. دا تيا کالو بوډا خپل روستی کال نوی کښې او دخپل ماشوم توب زمانه ورته زړه معلوم کيږي. هر کال چه نوی کيږي له ځانه سره نوی خيالونه، نوی فکرونه، نوی کارونه ملگري وي. که نوی کال خپل ټول کالی نوی نکړي يو څه خونوی کوي او ځيني زړی جامی له ځانه لری غورځوي. دنوی کال دنو يتوب معيار همدغه دی. مونږ هيله لرو چه نوی کال په ډيرو نوو جامو کښې ووينو او ډير نوی شيان ورسره وي. مونږ له نوی کال نه په رښتيا نوی څه غواړو او پدی پوهيږو چه زور بوډا په نوی جامه کښې هم زور دی او نوی ځلمی په زړو جامو کښې زور نه دی. که نوی کال زړو ښکار يانو ته نوی مرغی راوولی نوی کار ورته نشو ویلی. دنوی کال دلومړی ورځی ميله هم څه نو يتوب نلری ځکه چه زمونږ په هیواد کښې دهر نوی کال شروع په ميلو او ساعت تير يو کيږي او قلبه کښې يعنی دکار آغاز رسماً يوه نمایشی لوبه دی. مونږ بايد پدی پوه شو چه نوی کال له مونږ نه څه غواړي او پخپله څه کوي؟

نوی کال سمدلاسه دورڅوپه اوږدولو او د شپو په لنډولو پیل کوی. یعنی د خوبونو وخت کموی او د بیداری وخت دکاراو فعالیت دپاره زیاتوی. د تیاری او تورتم عمر لنډوی او درنا عمر اوږدوی. که مونږ د نوی کال په رمز او اشاره پوه شو د پسرلی بریښنا گانی همدغه مطلب ته اشاره کوی چه دنوی ژوند اساس په برق او بریښنا ایښودل شویدی او هغه زمانه تیره شوه چه د حیات او به په تورتم کښی وی او ژوند په تیارو کښی و. دنوی کال له شروع کیدو سره سم په هوا کښی اعتدال پیدا کیږی او د ژمی سوږوالی ورکیږی. دنوی کال لومړی درس همدغه دی او ساږه زړونه بی نه دی خوښ راشی! چه د زمانی په تقاضا ځان پوه کړو او پیروی بی وکړو.

زما دلاسی نیالگیه!

زه نه یم خبرچه ته چیرته وی او له کوم ځایه راغلی. دومره پوهیږم چه له نورو گڼو نیالگیو سره په یوه تنگ ځای کښی ولاړوی. هلته ستا دلویږیدو او غټیدو دپاره زمینه مساعده نه وه ځکه ستا تعلق له هغه ځایه قطع شو او دلته راغلی. زه ستا په راتلو ډیر خوشحاله یم او تاته پخپل انگرې کښی ځای درکوم. زه غواړم چه ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټینگ شی ستا نیلی او ریښی هرڅواته وغځیږی، ستا څانگی او ښاخونه په دغه نوا او فضا کښی ډیره وده وکړی او له تانه غټه ونه جوړه شی، زه به ستا د ترقی او لوییدو دپاره زیارکارم ته دلته زما له اولادونو سره په دغه کاله کښی او سپره! دا ځا په تاباندی نه تنگیږی. دا ستا کوردی ته د دغه کاله له ماشومانو نه یو ماشم یم. زه هیله لرم چه ستا له سیوری لاندی ډیر خلق کښینی. ستا شگوفه او خوږه میوه هرڅوک وینی، ستا له څانگو او ښاخونو نه مرغانو خوږی نغمی وگورم. زما نیالگیه! که زه تا شین او سمسور و وینم څومره به ښه وی. ستا ښایسته شگوفه، ستا سیوری او ستا میوه به زما دپاره ډیر لوی نعمت وی. که دغسی ښه اثر او دغه شان نیک عمل له ما نه یادگار پاته شی دا به زما نیکبختی وی. زه دغه دگلابو پوتی او دغه د عکاسی نیالگی هم ستا له څنگه ږدم او تاته دا ښیم چه زما زیاریوازی دمییوی دپاره نه دی زه ستا له شگوفی او شنو پانو سره هم ډیره مینه لرم. که له ما سره گپه شته اوبی خورا که ژوند نشم کولی له ما سره سترگی هم شته او په مخ باندی پوزه هم لرم. څومره به ښه وی چه سبایی ستا له څانگو د مرغیو خواږه او ازونه واورم او په خوږو نغمورا وینم شم. زما نیالگیه! ته په دغه هوا کښی وده کوی باید خپله خوشبویی هوا ته و سپاری او د هوا مرغان له تانه استفاده وکړی. هغه وږمه چه ستا کاله ته راځی باید له ځان سره یو څه یوسی.

د شاتو مچې بايد ستاله کوره بينوا لارې نشي.
کشکي زما دوستان او ملگري ستا له سيوري لاندې خوشحاله کښيني او دلته د خوشحالي خندا او اورم.
يوه خوله خندا او يوه شيبه خوشحالي پدې ارزي چه زه خو کاله ستا خدمت وکړم او له لري خايه اوبه درته راوړم.

د فکر پالونکي

پيرا و فقيرنه يې چه خلقو ته دعا وکړي او دهر چا دپاره د تسلي زيارت شي.
فيلسوف او عالم نه يې چه خلق درنه علم او پوهه يوسي.
طبيب نه يې چه درنخورانو علاج وکړي.
پيسي نلري چه حاتم طايبي شي او وړې ماړه کړي.
قاضي يا حاکم نه يې چه عدالت وچلوي او د حق ملگري شي.
دغه راز افتخارات ستا په برخه يو هم ونه رسیده.
ته يو شاعر او ليکونکي يې مگر له تا نه ښه شاعران او ښه ليکوال ډير پيدا کيږي سره له دې زه تا ته په ډير قدر گورم
او تا ته په ډير لوی حق قايل يم.
دلته د فکر او قلم خاوندان ډير دي مگر د فکر او قلم د ازادې علمبرداران ډير لږ دي ځکه ستا مقام له نورو نه هسک
گڼمه.
که څوک تا ته د فکر خاوند ونه وایي زه ورسره څه کار نلرم مگر که د فکر خاوند تا خپل حقدار ونه گڼي زه به ورته بي
انصافه ووايم.
هغه څوک چه په وطن کښي هيڅ نلري او د وطن د ازادې دپاره سرور کوي په وطن باندې حق لري.
همدغه وجه ده چه د فکر پالونکي مقام له فکر لرونکي څخه ډير اوچت دی اوزه هم دواړو ته به يوه نظر نه گورم.

د ژوند نغمه

ټول غلي دی ، هيڅوگ څه نه وایي . د ژوندانه نغمه غلي ده .
په دغسي چوپه چوپتيا کښي ذوقونه مري فکر ونه محوه کيږي نشاي او خوبښي لکه وحشي مرغله انسانان ونه
تښتي .
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرينده وغږوم .
دا سرينده ما د عشق له هيواده او د بلبلوله کوره را وړیده .
زما د سريندي او از ډير خوږ دی .
راشي ! کښيني زما نغمی او وري زه نه غواړم چه ارزوگانې مري او زړونه ساړه وي .

زه دا احساساتو او جذباتو د وینبولو د پاره راغلی یم.
دغه ده ما خپله سرینده را واخیستله او خپلی نغمی شروع کوم.
آه- دا څه وشوه؟ له دی سریندی نه خو هیڅ اواز نه پورته کیږی.
سرینده خونه ده ما ته تارونه یی هم په ځای دی دا ولی نه غږیږی؟
ولی بی سره ده؟ له دینه لویه ضایعه بله نشته.
پوه شوم او پوهیدم دا سرینده د بلبلو له کوره ده او بی د گلونو له خوا بل چیرته نه غږیږی.
دا سرینده، له عشق سره ارتباط لری او تارونه یی په هماغه مقام پوری تړلی دی.
زه باید گلزار ته ننوږم او د گلونو په حرم کښی دخپلی سریندی آواز اورم.
زما باید د نرگس سترگی، د غوټی خندا، د چندرولښتی، د سنبلو پریشانه زلفی وگورم او د حسن په گلزار کښی خپله
سرینده وغږوم.
بی له دینه دا خاموشی نه ورکیږی او خوشحالی نه پیدا کیږی.
دا توری وریځی باید دلمر او سپوږمی له مخی لری شی.
د بلبلو پنجری او قفسونه باید مات شی.
د باغ تړلی ور باید بیرته شی چه خوشحالی راشی او ذوق و شعور سترگی وغږوی.
د ژوند نغمه دغه تقاضالری او بی له دینه په ژوندانه کښی نشاط او سرور نه پیدا کیږی.

نوی فکر

هر چیرته لارم، هر چاته ور غلم ښکته پورته ډیر وگرزیدم.
ښارونه می ولټول په هیڅ ځای کښی یی له هیچا سره پته نه وه.
هغه څه چه زه غواړم دلته نه پیدا کیږی چا چه غټه چوکی غوښتله پیدا یی کړه څوک چه په نوی موټر پسی گرزیده
هغه دی پکښی ناست دی هغه چه په پیسو پسی لالهانده و، بانکونه یی ډک کړه.
یوازی زه خپل آرزو ته ونه رسیدم په رښتیا چه زه په ډیر نادراو نایاب خیز پسی گرزم او زما حرص له ټولونه زیات دی.
هو! زه نوی فکر نوی خیال او نوی جهان غواړم.
دلته نوی رایو گانی، نوی فلمونه، نوی ساعتونه، نوی فیشنونه پیدا کیږی. مگر نوی فکر او نوی مضمون نشی
پیدا کیدی.
دلته شاعرانو ډیری سندرې وویلی خونوی فکر پکښی نه و.
پسرلی بیا هماغه گلونه راوړل چه مونږ څو ځله لیدلی او بوی کړیدی.
مونږ په قرنو قرنود گل او بلبل زور مضمون اړو ورا اړوو مگر نوی څه نشو پیدا کولی.
مونږ نوی مضمونونه په زړو موضوع گانو کښی لټوو او د زړی بوډی په سرنوی درې ږدو.
دلته میندی نوی اولادونه راوړی مگر د ما عونه نوی فکرونه نشی راوړی.
دلته ښځی له کورونو نه وتلی شی خونوی مضمون له دماغونو څخه نه راوړی.
دلته دا عادت دی چه پیغله د پلار په کاله زریږی او بیا ودریږی.

دلته اوس هم د زړو فکرونو کاله ته رياران ځي اوراځي اوله نوونه زړې خبرې بنې خرڅيرې.
 دلته د بوډي په ټال کښې زړې ارزوگانې ځانگې اوزاره سرودونه غږيرې.
 دلته په خيرات خواره ميلونان شي، بيسواده به ريسان شي.
 زمونږ کوچنيان چه پيدا شي نو سپين ږيرې وي او په ډيره زړه ځانگو کښې خملي، زمونږ للو ډيره زړه ده اوزړه دايبی
 زمونږ د ماشومانو تربيت کوي زمونږ ځوانان که ږيرې ونه خريې او سپين ږيرې ورته ويلى شو.
 مونږنوي خولي په سرکړې مگرونوي فکرونه مورد کړه، نوي ښارونه موجود کړه مگر زړه بوډاگان پکښې ناست دي
 زړې قصې کوي.
 مونږ د زړو بوډاگانو په محفل کښې زوړ راگ غږوو اوله سپين ږيرو نه د ځوانانواتن غواړو.
 دا آرزو بيهوده ده زه بايد په نوي فکريسي بل چيرته لاړ شم.
 دا شي له زړو شاجانيانو سره نشته
 که داتيا کالو بوډا نوي واده وکړي هم زوړ دي، که زوړ سپرې نوي پوستين واغوندي بيا هم زوړ دي که له زړه ښاره
 نوي ښارته راشي هم زوړ والي ورسره دي.
 هو! کوربي نوي دي، مگر فکريي زوړ دي په دغسي نوي کور کښې نوي فکراونوي مضمون نه پيدا کيږي.

زور فکر

سترگي يې مه خلاصوي! کوم ښکلي مخ به وويني ليونې به شي.
 ميخانه به وگوري مست به شي، ځان به وويني خودبين به شي.
 دبل عيب به وويني بدبين به شي.
 پريږدي، چه سترگي يې پتي وي اوڅه نه ويني.
 کونښن وکړي! چه په ښواو بدوپوه شي اوڅه زده کړي.
 که دي دسواد او علم خاوند شو که دي په سمه لاره روان شو.
 که ده دښواو بدو تميز وکړ بيا به يې سترگي پرانيزو.
 دسترگو پردي به يې غوڅي کړو دسترگو غږولو اجازه به ورکړو.
 پخواله وخت دده سترگي مه خلاصوي.
 دي بايد هرڅه په پتو سترگو قبول کړي او سپين سترگي نشي.
 دي بايد هرڅه دزړه په سترگو وويني او د سترگي يې ترلي وي.

ناداني اوناداري

به کور کښې يې غله نه وه جامي يې هم زړې او شکيدلي وي.
 پورچانه ورکاوه مزدوري نه پيدا کيده حيران و، چه څه وکړي او ډوډي ځانته څنگه پيدا کړي؟

وروسته له ډيرو انديښنوله کوره را ووت او شپه ډيره تياره وه.
 پخوا تردي يې کله غلانه وه کړې ځکه زړه نا زړه په يوه کاله ننوت او پس له ډير تر دد نه يې غلاته زړه ښه کړ.
 په دغه شپه دده بخت بيدار وځکه چه دکاله خاوند ويده و.
 ده په بيړه بيړه يوڅه مال راټول کړ او په ويړه ويړه يې کورته راوړ.
 وايي چه دغله په غره کښې ځای نشته نو په کاله کښې به يې څه حال وي.
 له ده سره دا سودا ډيره زياته وه چه که سبا ته يې خلق کورولتوي او دغلا مال ترينه راوړي څو کاله به په جيل کښې پروت وي اوله دينه به هم بد بخته وي.
 ده بله چاره ونه ليدله دکوتې په يوه کنج کښې يې دزمکې په کښلو شروع وکړه چه دغلا مال خوندي کړي
 مگر يو ساعت وروسته له خاورولاندي يوداسي کنج را ښکاره شو چه دسرو او سپينوزرو زورور دولت پکښې پروت و.
 کله چه دا پټه خزانه را ښکاره شوه غل وپوهيده چه په ټول کلي کښې ده غوندي بل بډاي نه واوده غوندي دذلت شپې هم بل چا نه دي تيري کړي.
 هو! ده دخزاني دپاسه په لوږه شپې تيرولي دده په کاله کښې هرڅه ومگر دي نا خبره و او خپل شته ورته نه ومعلوم.
 دي نه پوهيده چه زه ډير لوی بډاي يم اوزما په کور کښې هرڅه شته.
 دده ناداري په حقيقت کښې ناداني وه نورڅه نه و.
 ددغسي سړي په حال افسوس په کاردی او که ديوه ملت دغه حال وي له دينه لويه بدبختی او دافسوس خبره بله نشته.
 دناپوهانو فطري او معنوي استعداد همدغسي له خاورولاندي پټ پاته کيږي لکه چه دنا پوهه ولس معدنونه پټ پاته وي اوڅه کار ترينه نه اخستل کيږي.

سيند

دوچو ډاگونو، ددښتو او ميرو له څنگه لوی سيند بهيږي مگردغی وچی بيديا ته اوبه نه ورکوي.
 په دغسي وچکالي کښې چه په اوبوباندي سرونه ماتيږي سيند لکه شوم بخيل په شتاب درومي اوزمونږ تندي ته نه گوري.
 کله چه سيند په چپوراشي کورونه اوآباد پټي هم له ځان سره يوسي.
 همدغه سيند له مونږ نه هغه خوا بل رازروان دی اوله نورو سره يې رويه بل رازده.
 هلته دغسي وراني نه کوي. دومره بخل نه لري. دغه راز بي رحمی پکښې نشته. هلته دسيند په غاړه زرشويان دسيند له شگونه زر را باسي.
 ماهي گيران پکښې په خروارو کبان نيسي او ښکاريان يې په لوانو ستر ډنډ کښې هيلي ولي.
 هلته له سيند نه ډيري لوی ويالي بيل شويدي، ډير لوی لوی ډاگونه له اوبولاندي شوه. کلي او ښارونه آباد شوه، شاري ځمکي په ثمر راغلي دغلو او ميوو پکښې څه کمی نشته.

هلته د سيند په مخکښې لوی لوی بندونه جوړ شوه، د بريننا ما شينونه ودریده، فابريکې او کارخانی په کارولويدی خلق آباد او ماړه شوه دا سيند ولی دلته دغسی او هلته هغسی دی. مونږ ته په قهر دی او په هغوی پيرزوينه لری، دلته ډيرتند او په خيزونوران دی، هلته علی او آرام بهیږی. دلته کوږوږخی او خپله مجرا بد لوی، هلته پخپله ټاکلی لاره روان دی او بی لاری نه ځی. په رښتیا چه سیند دلته ډيرورانی کوی او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی چه ورائی ته بی نه بریږدی. زمونږ گناه د سیند په غاړه ده. سیند له مونږ نه ډیر څه وړی دی او ډیر بی را نه وژلی دی. دا سیند خونی سیند دی اوله مونږ سره بی زړه دښمنی ده، څو ځله بی زمونږ کورونه وړان کړی او آباد پتی بی رانه په وار وروړی دی. زمونږ ټوله گناه د سیند په غاړه ده. سیند زور وړدی او به مونږ باندی هروخت ظلم او تیری کوی. آه- موږ څومره نا پوه یو چه دغه راز فکر کوو او پخپله گناه نه پوهیږو مونږ خپله گناه د سیند په غاړه اچوو، د سیند په غاړه څو مونږ پراته یو په رښتیا چه دا زمونږ گناه ده د سیند نه ده. سیند له چا سره دښمنی نلری، سیند هر تږی ته او به ورکوی او دهر چا خیرنی جامی پاکوی. سیند پوخ کار غواړی او پاخه بندونه ورته په کار دی. که زمونږ کار پوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالی نه وچیدی او زمونږ پتی او بونه وړل. مونږ د سیند په بند و بست پوه نشو اوله سیند نه مو کاروانخیست داسند دژوند او حیات سیند دی. په ده کښی دورانی او ودانی دواړه قوتونه موجود دی. سیند دهر چا ظرف او استعداد ته گوری هغومره او به ورکوی. دمنگی خاوند او دمنگوتی خاوند ته سیند برابره برخه نه ورکوی او نه وړولښتیو ته دلویو ویالوپه اندازه څه ورکولی شی. سیند دهر چا کار ته گوری او هغسی ورسره کوی یعنی خام بندونه ورائی او پاخه بند ته ځان تسلیموی. هغه څوک چه دژوندانه سیند پخپل سر پریددی او یوه معینه مجرا ورته نشی ټاکلی له ژوند نه استفاده نشی کولی.

عقیده

په سترگویی څه نه لیدل مگر د خدای کتاب بی ترڅنگه و او مسجد ته راغی. ده هغه آسمانی کتاب په تاخچه کیښود او په لمانځه ودریده، کله چه له عبادت نه فارغ شو اوله مسجد نه روانیده هغه کتاب پاته شو او یوبل کتاب لاس ته ورغی. دی وړوندو، کتاب بی نه لیده او په کتاب نه پوهیده مگر ډیر ټینگ بی په غیر کښی نیولی و. ده ته دا نه وه معلومه چه کتاب کښی څه دی او دچا کتاب دی؟ له ده سره ټینگه عقیده وه مگر پوهه او بینایی ورسره نه وه. ده د خدای دپاره دغه کتاب ښکلا وه اولکه تعویذ له ځان سره بی گرز او.

عمل

هغه خپله امسا ټکوله او بازار ته راغی، په سترگويي څه نه ليدل مگر په نامه يې هر څه پيژندل له ده نه خپلو ماشومانو وڅکی غوښتی وی. دې په همدغه شی پسي راغلی و. د دنيا بازار ته ډير پرانده راځی او څه اخلي. دکانداران دهغوی په سترگو کښی خاوری اچوی اوردی مالونه ورکوی. ده ته هم دکاندار له خاورونه ډکی وڅکی ورکړی چه هر څه ورسره گډو. دې روان شو او په لاره کښی يې ځولی له لاسه خوشی شوه. ده د زمکی په مخ لاس وگرز او هره څه يې راټول کړه. دې نه پوهیده چه خپل کاله ته څه وړی؟ او دده وڅکی څنگه دی؟ ده غوندی ډير پرانده دلته راځی او هغه څه وړی چه دوړلونه دی. هو! درندو عمل همدغسی دی مگر روند نوله دی زیات څه کولی شی روند که په سمه لاره لارښی باید معذوری وگڼو.

عبادت او دعا

درحمت بارانونه ونه وریدل، چینی وچی شوی په کاریزوو کښی دمرغی مښو که نه لمدیده، دونوپانی په پسرلی کښی زیری وی، په سمسورو باغونو خزان ولگیده. په خلقو دلورې هیبت راغی. ټول دعبادت او دعا دپاره بیدیا ته ووتل. پاک خدای ته یی زاری کولی لمونځونه یی کول، درودونه یی ویل، دعای گانی یی کولی، دباران تری و، زورور بارانونه یی غوښتل. دغسی دا خلاص عبادت، دغه راز دسوز دعا گانی کله دوی نه وی کړی په دغه وخت کښی ددوی تعلق له خدای سره ډیر زیات و، دوی باوردلود چه روزی له خدای سره ده، ډوډی له آسمانه راځی اوزمکه دخدای دسترخان دی. هرچا له خپلو بدو عملونو توبی ایستلی، دهریوه له سترگو او ښکی بهیدی مگرد آسمان له سترگو یوه او ښکه هم تویه نه شوه. دباران په انتظار کښی ورغ بیگاه شوه، ماښام هرڅوک خپلو کورونو ته لاړل. دقبلی له خوا توره ورپغ راښکاره شوه چه ډیره زیاته تیاره ورسره وه، خلقو ویل دحیات اوبه په تورتم کښی دی، زمونږ دعا قبوله شوه، اوس به داسی زورور باران وورپړی چه غرونه رغونه به په اوبو ماړه شی اود زمکی تنده به ماته شی. دا تیاره وروروزیاتیده، کلی کورونه، غرونه رغونه په دغه تورتم کښی ورک شوه، له آسمانه ډیر زورور باران راښکته شوچه تالندی، بریننا گانی له هیبته ډک غرونه اوزورور سیلابونه ورسره و.

دهوا موجهونه په دغه شپه طوفاني معلومیده، باران دیوه زور وراپت هیبت درلود، سیلاب له غره نه ډیری غتی تیری وغړولی دهرچا دا یقین و چه هرڅه به سیلاب یوسی، مالونه اولادونه نښی اونرپه ټول تباہ شی دمروپته به نه وی معلومه کلی کورونه به له خړولاندی شی او هیڅوک به هیڅ پیدا نکړی.

دغه ډار بیا په کلی کښی دژړا انگولا آوازونه اوچت کړه خلقوبیا پاک خدای ته رجوع وکړه هماغه اوراد او هماغه درودونه بیا لوستل کیده هرچا به دعا کوله چه باران ودریږی اود خدای له قهره نجات ومومی.

بی زړه

دایمان ځای زړه دی اودی بی زړه دی.

چه وړوکی و له شیشکو او پیریانو ډاریده چه لږ غوندی لوی شو دملا صاحب له ډاره په سبق نه پوهیده.

په کور کښی دادی ډارو اود بانندی د دادا.

اوس چه لوی دی دځان ډار، دملک ډار، دحاکم ډاری په زړه کښی تینگ ځای نیولی دی.

په لاره کښی ورسره دغلو ویره ده او په کور کښی دغلیمانوله ویری خوب نه ورځی.

لویه خدایه! په کوم زړه کښی چه دغومره ډیری ویری وی ستا ویره ډیره ځای نشی پیدا کولی.

په دغسی زړه کښی ستا خوف ته ډیر لږ ځای پیدا کیږی، که ستا ډار اود ظالمانو ډار په یوه زړه کښی یوشان موجود وی له دینه لویه گناه بله نشته.

کاشکی دوی یوازی له تا ویریدلی اوستا ددبمنانو ډاری په زړه کښی نه وای.

دخلقو ډار ستا ویره په زړونو کښی کموی او ایمان ته زیان رسوی، ستا ضعیفه بندگان یوازی له تا نه ویریری له نورو نه هم ویریری. دوی اوس دزورورو په مخ کښی حق نشی ویلی اوته دحق طرفداری، ته په دروغو خپه کیږی اودوی له ډاره رښتیا نشی ویلی.

ستا ظلم نه دی خوښی دوی له ویری د ظالمانو خدمتونه اوصفتونه کوی، هغه مسلمان اوس چیرته دی چه یوازی له تا ډاریږی اوبس.

ستا بنده باید د ډار بنده نه وی اودنمرود له اوره بی سترگه ونه سوزی.

ملک اوملا

دکلی ملک به چه هرڅه کول څوک بی مخی ته نشوورتلی، زروه که زور و دواړه له ده سره و. هرڅه دده په لاس کښی و، او هرڅوک دده لاس لاندی و، هیچا دخپلی خوراو لورواک نه درلوده. دکلی غوړی او چرگان هرڅه دده و. بنایسته نښی به ده کره وی، بنیکلی هلکان به دده په مخکښی گرزیدل او هرچا به دده خدمت کاوه.

یوه ورځ به کوراو کلی کښی دا آوازه خپره شوه چه هغه بی موره اوبی پلاره هلک چه په علم پسی تللی و دعلم او کمال خاوند شو هغه اوس له ډیری پوهی سره بیرته وطن ته راځی، هرچا ته سمه لاره بنی، هرڅوک په حق پوه کوی او هرچا ته حق وایی ځکه چه هغه دحق ملگری دی اوله ظلم سره دبمنی لری.

دا آواز په ملک باندې ښه ونه لگیده.
 ملک له دغه هلک نه وډار شو او پريشانه خوبونه يې وليدل.
 ملک پوهیده چه هغه خيرات خورملا نه دی ، د هغه سترگی ډیرې مړې دی او په زړه کښې يې د زور وړو ډار نشته.
 هغه هيڅکله بې له خدايه بل چاته سر نه ټيټوی. له هغه سره د حق جذبې او حقاني قوت شته او په وينا کښې يې بل شان
 تاثير موجود دی.
 خو ورځې پس ملا له يوې امسا سره راغی، ظلم او ناروا ته يې بد ويل، د زور او قوت مخه يې ونيوله، خلق يې پخپل
 حق پوه کړه او د مظلومانو ملگری شو.
 دده ملگری ورځ په ورځ زياتيدل او په ولس کښې پوهه او بيداری پيدا شوه، هغه ملک لری شو او په ځای يې بل
 ودریده. دغه بل ملک هغسی ملکی نه کوله او ډیر به سم چليده. چه علم او پوه پيدا شي ملک ان سميری او خلق سم
 ملک دروی.
 د فرعون او موسی قصه، د ملک او ملا افسانه همدغه معنی لری.
 ملک ان بايد به علم پسې لاړ شي او د علم رڼا له ځانه سره راوړی.

شاعر

شاعريو ازې پريږی دی ځکه چه دی د جرگو او مرکو سپری نه دی.
 هغه چه له نورو نه گټه کوی بايد نورو ته ورشی.
 دی غواړی چه له ځانه استفاده وکړی نه له بل چانه.
 هغه وخت چه برخی ویشلی کیدی سازنده يې د ساز او سرود مجلس ته راووباله او شاعري يې له خلقونه لری يو ازې
 کښيناوه.
 شعرا اجتماعي شو مگر د شاعريه برخه تنهائی ورسیده.
 څوک چه په آزادی مين وی هغه هيڅکله ځان نشی مقيد کولی.
 يو مجلس که هر څومره ازادوی بيا هم بيخي بې قيده نه وی.
 د ازادې معشوقه هغه وخت چاته ځان ښی چه له نورو نه بيل او يو ازې وی.
 شاعر له ځان سره عشق لری او په ځان مين دی.
 دی نه غواړی چه په نورو کښې ورک شي او نورو غوندی شی.
 دی له خلقو سره همدردی لری مگر له خلقو سره ناسته ولاړه نشی کولی.
 عاشق دی خو معشوقه نلری.
 درد لری مگر دوانه خوری.
 ذلت يې نه دی خو ښ او عزت ته هم په ښه سترگه نه گوری.
 دده طبيعت بل شان دی.
 دی تاسی ته لاره ښی مگر په يوه لاره در سره نشی تلی.

سپا

هغه ورځ چه تراوسه يې نه دلمروړانگي دغرونوپه سرولويدلي دي اونه يې دپيښواو واقعاتو مطلع چاته معلومه ده د سبا په نامه ياد يږي.

دا ورځ لکه يوه پټه معشوقه له هرچانه پټه ده او د سحر نسيم يې هم له مخه پورني نه دي لري کړي.

دا نه ده معلومه چه دغه ورځ به څه له ځان سره راوړي او څه به له ځان سره يوسي.

د چمن په گلونو به شبنم ورولي او که ښلي؟

يو اشنا به په سرو سترگو له بل نه بيل کړي او که دوه خواږه ياران به غاږه په غاږه کړي.

دا ورځ له دغه مجهوليت او معما توب سره دهرچا په زړه کښي محبوبيت لري او هرڅوک ورته په اميد گوري.

دهرچا کار او زيار د سبا ورځي دښه والي دپاره دي اودنن ورځي د عمل نتيجه د سبا ورځي په لمن کښي لټوي.

هرڅوک هيله لري چه دنن ورځي زحمت به د سبا ورځي په را حت بدل شي او سبا به له نن نه ښه وي.

په همدغه سره د ژوندانه مشقت سپکيږي او د اميد مزي غځيږي.

دنن ورځي بندي د سبا ورځي ازادي په خوب کښي ويني او همدغه راز خوبونه د غمونو تله سپکوي.

چاچه نن د خوبښي او خوشحالي ډولي کاله ته را وريده هغه يقين لري چه سبا ته به د زوي پلار شي اوله دغي خوشحالي نه به بله خوشحالي پيدا شي.

دا غولونکي سبا هيڅکله نه سبا کيږي او ترقيامته دوام لري.

د ژوندانه ټول خوږ والي په همدغه شي کښي پټ دي که دغسي سبا ته څه اميد ونلرو د ژوندانه تحمل هيڅکله نشو کولي.

زمکه او آسمان په همدغي ورځي پسي سرپه خيږي سرگردانه گزري اود اتيا کالو بوډا هم له دغي ورځي نه نا اميده نه دي.

که د سبا ورځي مينه زمونږ له زړونونه واوړي مونږ بيا ژوند نشو کولي ځکه چه زړونه سپري او ارزوگان مري.

که مونږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډيرتا وان به وکړو او خپل ژوند به فاني وگڼو.

زمونږ نظر به بيا لري څارنه کوي او ډير لنډ به گوري.

په دغسي حال کښي مونږ بيا اوږده اوږده فکرونه نشو کولي اود مريخ سفر رانه پاته کيږي.

د سبا ورځي فکر زمونږ په اخلاقي ژوند کښي هم ډيره اغيزه لري اود بشر هر راز مادي او معنوي ترقيات ورپوري تړلي دي.

دهقان د همدغي ورځي دپاره کرکوي او باغوان په باغ کښي نيالگي ږدي.

د خرما زړي په زمکه کښي کرل او د خرما له ونونه خرما ټولول دهغو کسانو کاردی چه سبا ته اميد ونه لري اودنن ورځي په تنگه دايره کښي ايسار نه دي.

څومره چه دانسان ذهن او دماغ ترقي کړيده ، په هره اندازه چه انسان لوی شوی او پوه شويدي هغومره يې له سبا سره تعلق زيات شويدي.

د سبا ورځي غم خوړل ، د سبا دپاره فکر کول ، د سبا ورځي ضرورت او احتياج په نظر کښي نيول د ډيرو پوهانو اود ډيرو لويانو کاردی.

زه لوی او کوچنی په همدی پيژنم چه يو ډير لری گوري او بل ډير نږدی دی گوري.

د يوه سبا هم ډيرلری او د بل لنډې دى.
 د مسلمان سبا پس له مرگه هم شته، دده نظر بايد ډيرلری څارو کړی او ابدی ژوند په نظر کښی ونیسی.
 ابدی ژوند همدغه دى چه سپری له سبا نه غافل نه وی او د سزا اندیښنه ورسره وی.
 نن او سبا هغه دوه میلمانه دى چه یوځی او بل راځی. مونږله یوه سره وداع کوو او د بل په خدمت مشغول کیږو.
 زمونږ خدمت باید د سبا ورځی د پاره وی او خپله آینه په نظر کښی ونیسو، د عقل او دوران دیشنی تقاضا همدغه ده

د سپرلی گله!

ستا بنایسته او گلالی خیره په جهان کښی څومره قدر لری، اسمان له دومره لویوالی سره هر سحر د شبنم په پاکو او رڼو څاڅکو ستا ښکلی مخ وینځی او زمکه دخپل زړه له نمه اوبه ورکوی.
 د زمکی مخ په تا بنایسته دى هو! ستا په وړمومعطره شوه، د بلبل خوربه نغمه ستا د جلوی برکت دى، شاعران ستا په ستا ینه په جامع کښی مقبول شوه، ښکلوی یغلو تا ته پخپل اوربل باندى ځای درکړ، بورا ستا په مینه په غزلو کښی وستایل شو.
 په شعراو ادب کښی ستا برخه ډیره زیاته ده، دمینی او محبت ډیر ښه سوغات ته یی.
 مگر گوره چه پخپل جمال او کمال مغرور نشی اوله باغو نه اوزی.
 تا غوندی ډیر ښکلی او بنایسته گلونه دهیواد په غرور غو کښی پیدا شوه چه نه چا ولیدل او نه چا وستایل.
 که ته هم له دغه چمن نه ووتلی او په غرونو کښی دى ځای ونیونه به بلبل پیدا کړی او نه مالیار.
 ته د خلقوله نظره مه لری کیږه او ځانته مالیار پیدا کړه!
 دانسان دا عادت دى چه مطلق ښه نه ستایى او هر ښه څیز ښه نه گڼی هو! دى هماغه شی ښه بولی چه ده ته نژدی وی او دده خپل وبلل شی.
 دلته هر څوک خپل ښاغلی گڼی او هر یو دخپل باغ گلونه ستایى.
 نه هیڅکله د خلقوله نظره لری کیږه مه.
 ستا بنایست د خلقو د توجه او التفات نتیجه ده.
 که ته غواړی چه هر څوک دى قدر وکړی او پخپل سردپاسه ځای درکړی لکه نرگس هر چاته په ښه سترگه گوره اولکه د باغ غوټی هر سحر خلقو ته ځانده!
 په دغسی التفات او یوه خوله خدا سپری د خلقو زړونه خپلولی شی.
 په یوازی گلتوب او گلالتوب هیڅوک قدر او منزلت نه مومی او نه په تش بنایست دلبری او دلربایی کیږی.
 راشه زما د باغچى گل شه * چه هر سحر دى په دیدن تازه کومه

د رمی خاونده!

د توري کيرې دې او دلويې رمې خاونده !
 پدې سره او ټکنده غرمه کنبې ، پدې وچه بيديا او سپيره صحرا کنبې ، چه يخی اوبه ، يخ سيوري توده ډوډې شودي
 او مستې کوچ او پيروي کورت او غوړې پوڅې او پنيرونه هرڅه له تا سره دې په خوارانو او بيوزلورحم وکړه !
 له لارويونه خپل خوړونکي سپي ايسارکړه !
 هرڅوک چه ستا کيرې دې ته په هيله او اسره راځي هغه له خپلو سپيونه ساته او قدر يې کوه !
 په دې وچ ډاک کنبې بل سيوري نشته يوازي ستا سيوري ته هيله او اسره کيرې .
 که ته خپل سپي ونه نيسي له دينه لويه به رحمې بله نشته .
 اي دخوړو سپيو خاونده !
 ستا د سپيو تاوان له تا رسيرې او ددوي په ضررته نيولي بي .
 سپي او نفس دواړه يوشانته دي .
 ته خپل سپي ونيسه ! او په مونږ رحم وکړه !
 ته پخپلو سپو دا گمان مه کوه چه دوي به هروخت ستا غليمان نوته غاږ يې .
 دوي ډير ځله دا سمان ستورو او سپوږمې ته هم غاږ يې .
 ستا په ملگرو او د دوستانو هم بلوڅي او غوتې وهي .
 آه- هيڅوک زما نارې نه اوري .
 دخپلو سپيو حملې هم نه ويني .
 زما غږ تر کيرې دې نه رسيرې .
 دوي ولي څه نه اوري ؟
 ولي څه نه ويني ؟
 ولي په چارحم نه کوي ؟ پردي خوبه نه وي ؟
 کيرې دې خود پښتنو معلوميرې .

بي گناه بندي

پريرې دې ! دا بي گناه بندي پريرې دې !
 مه ويريږي ، دده په آزادولو کنبې هيڅ خوف او خطر نشته .
 فساد او شرارت له ده نه نه پيدا کيرې .
 دده بندي کول لويه گناه ده .
 دا هغه يوسف دې چه د بي گناهي په سبب په زندان کنبې لويدي دې .
 که دې له زندانه راواوزي ستا سي آينده سنجولي شي او ستا سي د بلي ورځي غم خوړلي شي .
 پريرې دې ! دا بي گناه بندي پريرې دې !

که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډیره بڼه شان وکړي.
ستا سی وږی به ماږه کړی، ستا سی برینډ به پټه کاندی.
تا سی دغه بڼکلی موجود په تورو څاگانو کښی مه غورځوی.
په زندانو نو کښی یی مه اچوی.
په لیوانو او پړانگانو یی مه خوری.
پریردی! دا بی گناه بندی پریردی!
دی به ستاسی دگړو وږو او پریشانو خوبو نو صحیح تعبیرونه وکړی.
ډیری سخری، مبهمی او مجملی غوتی به پرانیزی. دی دراتلونکی حال پیشبینی کولی شی.
د طبیعت په رمزونو او اسرارو پوهیږی.
د جوی او فلکی اوضاعو اقتضات ورمعلوم دی.
پریردی! دا بی گناه بندی پریردی!
دده په آزادی باندی علم او پوهه زیاتیری.
وطن رڼا کیږی، رانده بینا کیږی.
دی له خپلو جفاکارو ورونو سره هم بڼه سلوک کوی.
دی ډیر پیچومی او ارولی شی.
ډیری کږی لاری سمولی شی او ډیر مشکلات حل کولی شی.
ما خوب لیدلی چه دا بندی خلاصیږی او د سلطنت په کرسی کښینی.
بڼه فکر وکړی!
دا بندی څوک دی؟
پس له ډیره فکره وایم:
فکر دی فکر!

نظر لالا

په یوه ستانه کورنی. کښی یو سپین ږیری خدمتگار او سیده چه هر چا به ورته نظر لالا ویل.
داسپی د ماشوم توب له وخته د بوډا توب تر زمانی په دغه کاله کښی و او خپل ژوند یی په همدغه کاله کښی خاوری
کړ.
ددی کاله نسبی سږی نه و او د خدمتگار په حیث یی کار کاوه، مگر مزدور ورته نشو ویلی ځکه چه د مزدور په شان
کاری نه کاوه.
هیڅوک به خپل ځان د ځان د پاره په کار کښی د غومره ستړی نکړی لکه چه نظر لالا د دغی کورنی په خدمت کښی
ستړی او ستومانه و.
کوم کار چه څوک دیوی ټینگی او لوږی عقیددی د پاره کوی هیڅ حریص او په گټه مین سږی یی د پیسود پاره نشی
کولی.

ده دغه خدمت دخداى دپاره کاوه اوپه داسى جذبه يى کاوه چه دلمانځه دفوتيدو هم څه ډيره پروا ورسره نه وه. په دغه سړى کښى ديزيات اخلاص، امين توب او صداقت موجود و چه پدى وخت کښى يى مثل اونظيرنشى پيدا کيدى يا ډير لږ پيدا کيږي.

دا سړى به نامه اوبى نشانه سړى و، جامى به يى تل زړى او خړى وى مگر د زړه صفايى يى دومره زياته وه چه زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلى.

په کوم کلى کښى چه نظر لالا او سيده دجاه او جلال خاوندان اود علم وفضل صاحبان هم اوسيدل چه ځينو مريدان هم نيول مگر زه له هغو ټولو نه نظر لالا انتخابوم اوله نورو نه په ادب تيريرم.

زما دا عادت دى چه له مخدوم نه خادم ته په محبت گورم اوله پيرنه مى مريد خوښ دى.

له ماسره اوس دا فکر ډير پوخ شويدي چه دخيراوبرکت خاوندان په ساده مسلمانانو کښى ډير موندلى شو او پوهان او هونبنياران دبل دپاره له خپلى گتې نشى تيريدلى.

څوک چه دخداى دپاره دنورو خدمت کوى او خپل ژوند دنوروله ژونده قربانوى هغه لکه نظر لالا داسى وى چه خپله مادى کټه هيڅ نه پيژنى او په پردى کاله دومره زهيووى چه له هيچا سره به دخپل کاله دغومره غم نه وى دا سړى په توراوسپين نه پوهيده الف اوبى يى نه وه لوستى دلفظ او معنى فرق يى نشو کولى مگر دنيکى او خير رسول په لور په مبدا يى ټينگه عقیده لرله اودا جذبه پکښى دعشق حد ته رسيدلى وه.

نظر لالا دهرچا په نظر کښى ډير سخت او بخيل سړى معلوميده هرچا به ويل چه ده غوندى سخت سړى بل نه پيدا کيږي، په رښتيا چه دده پيرزوينه په ځان باندى ډيره لږه وه مگر بخيل ورته نشم ويلى او ډير حاتمان زه ورځنى څاروم.

کله به چه د کاله خاوند نظر لالا له کابله ننگرهار ته استوه چه څاروى او پسونه بوزى نويوڅوډوډى به يى ورته پخى کړى او ډيرى لږى پيسى به يى هم ورکړى چه په لاره کښى ځانته کوم وخت څه نگولى واخلى يا چيرته دخارويو دپاره واښه پرى رانيسى، دا سړى به له کابله لغمان ته ولاړ او څاروى به يى هم ورسول، مگر يوه مياشت يا دوه مياشتى پس به چه څوک ميلمانه راغلل او چرگ به پکار شو نظر لالا به هغه پيسى په چرگوږو ورکړى چه ميلمانه په ښه شان عذر شى اود کاله دخاوند ښه نوم وساتل شى.

دى هغه راز خدمتگار نه و چه له خپل مخدوم نه څه واخلى اود ځان دپاره شى ذخيره کړى بلکه ده به هغه ته څه ورکول او خدمت يى بيخى وپړياو.

دده خور او خور يى ډير غريبان و مگر هيڅ بد گمانه سړى هم دا گمان نشو کولى چه دى دى هغوى ته څه ورکړى. که کله به د کاله خاوند دده په خاطر هغوى ته څه ورکړه دى به خپه کيده اود دغه کاله زيان ورته لکه د ايمان زيان معلوميده.

دنظر لالا دا عادت و چه چرغ به له خوبه پاڅيده اود سپيدو په رڼا کښى به غره ته ته، ترڅو به چه لمر څرک واهه ده به له غره نه دخسوگيډى راوړ، چه سبا نارى به يى وکړ نو بيا به په نورو کارونو پسى روان شو او ټوله ورځ به يى کار او خدمت کاوه.

هغه پس له ما ښامه هم دشپى تر لسو بجود ميلمنو خدمت کاوه او ډير ناوخته به ويده کيده.

دده په کار کښى درخصتى او تعطيل ورځى نه وى اود ناروغى دپاره يى هم فرصت نه درلود.

دى دعادت او ډير کار کولو په وجه له پولادو نه هم کلک و.

هغه گيډې چې ده د شپيتو کالو په عمر په شا باندې راوړ د دې زمانې ښه ښه ځوانان يې نشي وړلې. ده به هر کله د خمتا پيوندې کالې اغوستل او خوراک يې هم ډير خوارو. ترڅو به چې ډير مجبور نشو نو دا ختر په ورځ به يې هم نوي کالې نه اغوستل. په دغه کاله کښې به چې هر څومره ښه څه پاڅه شوه دده برخه به پکښې ډيره خواره وه ځکه چې ښه ډوډې دده له ستونې څخه نه تيريده او په همدغه وجه به د چرگ ورميړدده برخه وه. نظر لالا له تودې ډوډې سره هم د ښمنې درلوده او چې په شکور کښې به سره پرته وه نو دې ته به يې لاس نه وروړ. په همدغه سبب دې په ډير بخل مشهور و او هر چا به ورته سخت او بخیل وييلې. دا و د خلکو قضاوت چې له حقيقت نه ډير لري و او په ډيري ظاهري ښې بناوه، هغه څوک چې خپل ژوند د بل دپاره وقف کړې او هيڅ دنيا يې گټه پکښې له نظر لاندې نه وي هغه ته به څنگه بخیل ووايو. هو! نظر لالا په ځان باندې بخیل و ځکه چې له ځانه تيرو او خپل ځان يې بل ته بخیلې و ده ته به که چا د خداي دپاره څه ورکړه هغه يې د بل دپاره اخستل او بل ته يې ورکول. دا ايتار او فدا کاري چې پدې وخت کښې لکه دانځر گل يا د مرغی يې ډير نادرخيز معلومېږي له انساني غرايزو سره ډير موافقت نلري او مثالونه يې ورک دي. دا راز سړي د خلقو په نظر کښې ډير ساده او ډير احمق معلومېږي. په عقل او پوهه دا گمان نشي کيدې چې چا ته د دغسې ايتار او فدا کاري اجازه ورکړي. خپل ځان خوارول او بل پالل، له ځانه تيريدل او د بل په ښه ورتلل د عقل او فکر کار نه دي، د دغسې کارونو دپاره يولوړ معنوي عشق په کاردې او د نظر لالا اخلاص غواړي. د دغه کاله هر څه د نظر لالا په لاس و او دده په امانت داري هر چا داسې يقين درلود چې هيڅ شک پکښې چا نشو کولی. زه دهغه چا ستاينه نه کوم چې نظر لالا ورته ډير اخلاص او عقيدت درلود او د زما په نظر کښې دستاييلوړ نظر لالا دی اوده په ښه سرپيتوب ټينگه عقیده لرم. دی اوس له نظره پناه دی او زه دده زيارت ته په ډير اخلاص ورځم. په هغه اديره کښې چې دی خښ دی نور قبرونه هم ډير دی او په ورباندې لاجنډې هم ولاړې دي مگر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم. دده حسنات راته ډير درانه معلومېږي.

جبر او اختيار

هغه کار چه انسان په اراده او اختيار نه وي شوی د فخر و پر نه دی او د ملامتی موجب هم نه گززی یعنی که د چا ونه ټیټه وه گرم نه دی که چا متوسط قد او قامت درلود ورته نشو ویلی چه ډیر بڼه کاردی کړی او اندازه دی ساتلی ده. که یو سړی خپل سپین مخ تور کړی ملامت دی مگر د حبش مخ که هر څو مره توروی څوک یی نشی ملا متولی ځکه چه دده اختیار او اراده پکښی دخل نلری.

که یو سړی خپل غلیم په جنگ کښی مړ کړی او خپل شجاعت ښکاره کړی حق لری چه پخپله توره او توریالیتوب فخر و کړی مگر که مرغی ولی او سړی ولگیده که څه هم دده د زور و او زړو د بڼمن وی خپل بریت نشی تاوولی او توریالی ورته نشو ویلی.

هیڅوک یو گونگ په حق نه ویلونه گره موی ځکه چه هغه مجبور او معذور دی.

مگر هغه چه ژبه لری اوله ډاره حق نه وایی له ملامتی نه نه خلاصیږی که څه هم یو څه مجبوریت دلته هم شته او اختیار نیمگړی دی.

د جبر او اختیار مسله ډیر اړخونه لری او دغه فیصله څه آسانه خبره نه ده.

زه په دی ځای کښی دا اراده نلرم چه له علمی څیړنی نه کار واخلم زما مقصد بل دی او د مایانو په کار کښی کار نلرم. زه حتی الامکان له فلسفی بحثونو نه ډډه کوم مگر کله کله می د موضوع تعلق او ارتباط مجبوروی چه په معقولاتو کښی مداخله وکړم.

زه نه وایم چه انسان مختاردی ځکه چه مونږ ډیر مجبوریتونه لرو او د جبر مظا هر دلته بیخی ډیر دی.

مونږ مجبور یو چه په وچه مزل وکړو ځکه چه دلته بحر نشته او زموږ په هیواد کښی بیړی نه گززی.

همدغه شان مونږ له کابله ننگرهار ته په هوا نشو تلی ځکه چه هوایی سرویس نه دی جاری مگر دغه راز مجبوریتونه په ځینو نورو ځایو کښی نشته هلته یو سړی اختیار لری چه په هوا ځی که په بحر کښی او که په وچه.

اوس پوه شوی! چه جبر او اختیار په هر ځای کښی یو شانته نه دی او ټول انسانان یوراز نه دی.

ډیر مجبوریتونه پخوا وچه اوس نشته او خپل ځای یی اختیار ته پری ایښی دی.

یوه ماشوم چه اول پیدا شی هیڅ اختیار ورسره نه وی او د بل په غیر کښی ژوند کوی. پخپله نه چیرته تلی شی او نه

راتلی شی. ځملول او پاڅول یی د بل په لاس وی او کالی بل څوک وراغوندی مگر څو مره چه لویږی او غټیږی هغو مره د مور له غیر لری کیږی اوله مجبوریت نه دا اختیار خواته درومی. کله چه پخپلو پښوران شی نو بیا خپل مخ پخپله وینځی او پخپله خوښه له کاله وځی یا کاله ته راځی.

کله چه ځوان او ځلمی شی د کاله واک او اختیار هم دده شی او د پلار په جايداد تصرف وکړی.

په هره اندازه چه د ژوندانه درجه او مرتبه لوړیږی مجبوریت کمیږی او اختیار زیاتیږی.

یو کانی که څوک هری خواته غورځوی، او هر راز لوی پری کوی کولی یی شی مگرونی او بوتی دغسی نه دی یعنی د نبات مجبوریت له جماد نه لږدی، ځکه چی د حیات اثر په ده کښی زیات دی.

له ونو او بوټو نه بیا د څارویو اختیار ډیر دی او جبر ونو هم تخفیف موندلی دی، انسان چه له حیوان نه پورته مقام لری او د تکامل په لاره کښی وړاندی دی دده اختیار نور هم زیات شوی اوله خپلی ارادی نه ډیر کار اخلی.

په انسانانو کېنې هم دو حشې او مدنی انسان د عالم او جاهل انسان د قوی او ضعيف انسان په اختيار کېنې ډير فرق موجود دی مگر بيا هم په هر حال کېنې يو څه مجبوریتونه شته او په جبر او اختيار کېنې ډير فلسفې بحثونه کيدی شي. د دنيا ډير پوهان پدی عقیده دی چه دانسان ډير کارونه په ظاهره ارادی او اختیاری معلومېږي مگر په حقیقت کېنې د مجبوریت اثر وی او خبره له اختیاره وتلی وی.

دوی وایی هغه سړی چه ډير په غیظ او غضب کېنې وی او په همدغه وجه د چا دوژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختیار خاوند نشو ویلی ځکه چه دی په دغه حال کېنې د داسی اغیزو او نفسی تاثراتو محکوم دی چه له دغه کاره ځان نشی ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکمیت نلری که مونږ پوه شو چه دی په دغه وخت کېنې له یوه لیونی نه څه فرق نلری او په طبیعی حال کېنې نه دی ، دی به ارومرو مجبوره گڼو او دغه کارته به غیر اختیاری ووايو. همدارنگه هغه څه چه یو عاشق د عشق په جذبه کېنې د عشق د پاره کوی له مجبوریت نه وی خلاص او اختیاری ورته نشو ویلی.

د دغو خبرو خلاصه او نتیجه داده چه شدید محبت او شدید بغض دانسان اختیار سلېوی او هغه څه ورباندی کوی چه په عادی او طبیعی حال کېنې یی یو عاقل انسان نه کوی د همدی لامله ډير خلق پخپلو ځینو کارونو بل وخت پښیمانه کیږي او پوهیږي چه بڼه یی نه دی کړی.

ځینی نور پدی عقیده دی چه انسان د اختیار خاوند دی که بڼه کوی باید بڼه ورته ووايو او که بد وکړي باید بد یی وگڼو. دوی وایی که انسان د عشق د پاری کوم کار کوی او که د دښمنی د پاره په دواړو حالو کېنې دغه کار دده گڼل کیږي او په ده پوری تعلق نیسی ځکه چه دغه مختلف احوال چه د زوروری مینې یا د شدید عناد په اثر پیدا کیږي او نفسی یا روحی اغیزی ورته ویل کیږي پخپله له نفس څخه عبارت دی او نفس د همدغو احوالو او کیفیاتو نوم دی، هسی نه چی کوم بل شی په نفس اغیزه کوی او اختیاری سلېوی.

ارسطو د جبر او اختیار حدود ډير بڼه ټاکلی دی او پدی باب کېنې یی ډيره بڼه فیصله کړیده.

دی وایی هغه کار چه یو سړی پخپله اراده نه کوی او دده اختیار پکښې هیڅ دخل نلری بڼه او بد یی ده ته نه دی راجع او دده کار ورته نشو ویلی یعنی که یو زورور باد یو سړی کومی خواته یوسی یا یی څوک لاس او پښی وتړی اوله یوه ځایه یی بل ځای ته وړی نودلته اختیار سلب دی او په مجبوریت کېنې هیڅ شک او شبه نشته مگر که یو سړی دخپل شرافت د ساتلو د پاره کوم کار کوی او خپل عزت او وقاریی یوه کارته مجبوروی نو دغه راز مجبوریتونه د جبر له قانون لاندی نه راځی.

دی د مثال په ډول وایی: که دیوه سړی مور او پلار اولادونه دیو ظالم او مستبد له تهدید لاند وی چه دده په تسلیمدو او اطاعت هغوی له زیان او ضرره محفوظ پاته کیږي او که اطاعت ونکړی هغوی ضایع کیږي نو په دغه صورت کېنې دا سوال پیدا کیږي چه که دغه سړی دهغه ظالم له خوا په یوه ناوړه کار ما مورشی دی په دغه باب کېنې مجبور دی او که مختار؟

ارسطو وایی چه دلته جبر او اختیار مخلوط شانته دی مگر د اختیار جنبه غالبه ده ځکه چه ددغه کار په کولو او نه کولو کېنې د ترجیح او انتخاب مسله مینځ ته راځی نو هره خوا چه دی انتخابوی او ترجیح ورکوی هغه دده خوښی او ارادی ته راجع ده او دده کار گڼل کیږي.

دی وایی په دغسی مواردو کېنې که سړی ناوړه او بد کار وکړي دغه راز مجبوریتونه معقول عذر نشی کیدای په دغسی مجبوریت باید سړی پښی کیږدی او هغه څه وکړي چه انسانی شرافت او وجدان یی تقاضالری.

شجاعت او شهامت چه یو اخلاقی فضیلت دی په همدغسی مواردو کښې ځان ښیې او د افتخار حق پیدا کوی. هغه د سرخطر چه په جنگ او جگره کښې یو بی زړه سړی تښتی ته مجبوروی د خلقو په نظر کښې څه اعتبار نلری په همدغه وجه له تورو او توپکونه تښتیدونکی هر چاته سپک ښکاری او هغه چه له مرگه نه ویریری او په ایستلو تورو ورځی د خلقو په نظر کښې درانه معلومیری.

که په دغسی مجبوریت خلق قایل وای هر څوک به له جگرې څخه تښتیده او هیچا به هغه ته په سپکه نه کتل. هغه افتخار چه د شجاعت او شهامت خاوندان بی گتی ددغسی مجبوریتونو په نافرمانی کښې پت دی لکه چه عار او ذلت ددغه راز مجبوریت اطاعت او انقیاد ته ویل کیږی.

دخان واده

له خوبه پاخیدم، د ډول او سرنی آوازی تر غوږه شو او ډیره لویه ورا را ښکاره شوه چه ډیر خلق ورسره خوشحاله روان و، او دخان په واده کښې بی لاسونه غورځول.

زه هم له دوی سره ملگری شوم او پدی خوشحالی کښې می ځان شریک کړ.

ددی ښادی د ډول او سرنی غږ ډیر لری ځایه رسیده او ډیر و خلقو پکښ اتښونه کول.

چا به ډزی کولی چا به اسونه غللول، ځینو به توکی او مسخری کولی په دغسی خوشحالیو کښې ما ښام تیاره کلی ته ورسیدو او ډولی دکاله په مخکښی ښکته شوه.

دکلی ښځی په ډیری خوشحالی او ډولی پردی بی جگی کړی همدغه وخت خندا او خوشحالی خپل ځای غم او ژړا ته پریښود او دا معلومه شوه چه دغی ښکلی ناوی دخپلی ازادی دپاره ډیره لویه قربانی ورکړه او د اجباری واده ملا بی ماته کړه.

ددغه حال په لیدلو دهر چا په احساس کښې بدلون راغی او مونږو پوهیدو چه کله خلق جنازه هم په ډول او سرنی وړی او په غم دښادی گمان کوی.

په دنیا کښې ډیر داسی غمونه شته چه د خوشحالی په ډولی کښې پت دی او خلقو په شعوراو تمیز مسخری کوی. زما یوه ملگری په دغه ورځ وویل: په رښتیا چه خوشحالی څوک په زوراو جبریا په ډیرو پیسو کورته نشی وړلی. مگر خان لاتراوسه په دغه حقیقت نه دی پوه او خپله خوشحالی په دغه ډول غواړی.

غم او خوشحالی

زما اشنا له ډيرو غمونو سره نا اشنا دی دهغه په کاله کښی چا د ماشوم ژړا نه ده اوریدلی او دخپلوماشومانوپه مرگ او درد یی هیڅکله نه دی ژړلی.

هغه دځوی اولورپلار نه دی چه دا اولاد په تبه او شری یا کوی غمجن شی.

هغه حال چه یو پلاریی دخپل کوچنی ځوی یا ځلمی ځوی دځانکدن په وخت کښی وینی دی ترینه نا خبره دی.

ده غونډی بی غمه سپری ډیرلږ پیدا کیږی او په همدغه سبب یی خوشحالی برخه هم ډیره لږه ده.

دی چه پخپل کاله کښی خپل خلف الصدق نه وینی په زړه کښی ډیرځوریرې اوځان بدبخته گڼی مگر دده دغه غم زمونږ په نظر کښی دهغه چا له غمه ډیر سپیک دی چه دوه زامن یی ژوندي دی او یوه دمیه غیر کښی خدای ته ځان سپارلی دی ځکه مونږ هغه ته دفاتحی دپاره ورځو او ده ته نه ورځو.

زمونږ دا عادت دی چه که دچا په کاله کښی نهه میاشتینی اولاد مړ پیدا شی ویرور سره نه کوو او هغه هم دغم کمپله نه غوروی مگر په کوم کاله کښی چه ددوه ورځوماشوم مړ شی هلته غم اومصیبت مجلس جوړیږی او خلق ورسره همدردی کوی.

موریس مترلینگ وایی: تاسی په ملیاردونونظفی ضایع کوی مگر خوابدی کیږی نه اودغه راز ضیاع دچا دغم اوخپگان موجب نگرځی. ددی خبری معنی داده چه زمونږ غمونه معقول نه دی محسوس دی.

هرضایعه چه یوازی عقل پری پوهیدلی شی او احساسات ورسره تعلق نلری همدغسی بی اثره دی.

زمونږ خوشحالی هم لکه زمونږ غم په عقل او منطق اتکا نلری بلکه دشعور او احساس نتیجه ده.

غم او خوشحالی یوپه بل پوری تړلی دی اویوله بله نه بیلږی.

ځینی گمان کوی چه خوشحالی له بی غمه خلقوسره زیاته ده او هغه څوک ډیر نیکبخت دی چه هیڅ غم نلری مگر حقیقت دغسی ندی اوبنادی هرچیری دغم په اندازه ده.

حقیقی بدبختی په بی غمی کښی ځای لری اوبی غمه سپری ته که سپری وویلی شو نیکبخت خو ورته هیڅکله نشوویلی.

غم او خوشحالی لکه دیوی ټوټی دوه مختلف مخونه دی چه اصل یی بیودی.

څنگه چه شپه او ورځ یوپه بل پوری نښتی دی او هرکاله ته دواړه وړاندی اوورسته راځی دغم او خوشحالی ارتباط هم دغه راز ټیگ دی که څوک وغواړی چه هغه یوخپل کاله ته پریږدی اودابل ایسار کړی له دینه لویه اشتبا بله نشته.

داسی کیدی شی چه ورځ اوږده شی اوشپه لنډه یا شپه لویه وی او ورځ وپه وی مگرداسی ورځ چه شپه ونلری یا داسی شپه چه ورځ ورپسی نه وی په دنیا کښی نشته.

که لمړتراجرتیه پاس په تندی ځای پرځای ولاړ وای اودزمانی په رنگ کښی هیڅ تغیر او تحول نه وای موجود هیڅوک به نه پوهیده چه شپه څنگه وی اودهمدی لامله چه شپه به چا نه پیژاندله پدی به هم نه پوهیده چه ورځ څنگه وی اوڅه کیف لری.

غم او خوشحالی هم لکه شپه او ورځ یوپه بل پیژنو که غم له دنیا بیخی لاړ شی خوشحالی هم ورسره ځی که ژړا نه وی خدا هم نشته.

هماغسې چه هگي له چرگي پيدا کيږي او چرگه له هگي نه غم او خوشحالي هم يو د بل اولاد دی. انسان بايد پدې پوه شي چه غم او خوشحالي يو ظاهري او اعتباري فرق لري يعنې دا فرق هم لکه د شپې او دورځي فرق دسترگو او نظر فريب پيدا کړيدی چه عقل د او بصيرت خاوندان پري نه غوليږي بلکه پانده هم دواړه يو گڼي. خوک چه د عقل سترگي لري او د فلسفي شعور خاوند دی هغه زماني ته په بل شان گوري او د شپو ورځوله سپينو او تورو پردونه هغه خوابي رنگه زمان په بل ډول ويني هغه پوهيږي چه زماني دواړه مخونه يوه شي ته منسوب دی او يو حقيقت دوه رنگه ښي.

ډيره ښه ده چه عقل او پوهه په مونږ ډير تسلط نلري او مونږ يې له وهم او خيال نه لري کړي نه يو گڼي اوس به شپه او ورځ را باندې يوه وه او خوشحالي به هم را باندې غميدلې وه.

زمونږ غمونه او زمونږ خوشحالي زمونږ په ژوند کښي هغه سوز او ساز پيدا کوي چه بي له هغه د ژوند کيف او خوند نه پاته کيږي.

غم د خوشحالي څکلو ذايقه او احساس روزي او خوشحالي لکه د خوږو ميوو خوراک ترخو مرچو ته ضرورت لري. که په دنيا کښي ترخه شيان نه وي خواږه ډير ژر زړه وهی او بېخونده کيږي.

د ژوندانه خوند غم او خوشحالي ته ډير ضرورت لري او په دغه خوند کښي دعواطفو او احساساتو خاوندان ډيره برخه لري هغه پانده هونبنياران چه په ظوا هرونه غوليږي او د غم او خوشحالي په فرق نه دی قايل له دغه نعمته محروم دی. که مونږ ډير عميق فکر وکړو هماغه شي مونږ ډير خوشحالي چه مونږ يې ډير خپه کړي يوا ډير ځله هغه شي ته خوشحاليږو چه زمونږ غم پکښي پته دی، ډيره ښه ده چه په جهان کښي دغه راز ژور فکرونه ډير لږ دی او احساسات مونږ ته دغه موقع نه راکوي چه د غمونو او خوشحاليو حقيقت ته ډير ځير شو.

ډير خلق دی چه يوه ورځ يې گرانه ښځه مري او دی غمجن کيږي مگر بله ورځ نوي واده کوي او نوي خوشحالي هغه زوړ غم بيخي هيروي نو دغه د خوشحالي ډولي او هغه د غم جنازه يوله بله ډير ربط لري که هغه غم دغه کاله ته رانشي دغه ښادې هم نشي راتللي.

دا وصال په حقيقت کښي دهغه فراق نتيجه ده او په هغه وير کښي دغه سرور او سرود پته دی هرڅومره چه خوبحالي دپسرلي بارانونه زوروردی هغومره يې سيلا بونه هم زوروردی، له دغسې زورورو بارانونه سره تندر او ږلي هم شته لکه چه له ډيرو لويو افتخاراتو سره ډير لوی خطرات ملگري دی.

همدغه وجه ده چه زه له سپکو او کوچنيو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډير ښه گڼم.

اخلاقی اساس

شوپنهار وایي: داخلاقو د پاره له ترحم نه ښه اساس نشته، انساني اخلاق باید په همدغه اساس قایم وی. دده په نظر کښی اخلاقی عمل هغه دی چه دشخصی گتیی هیخ اثر پکښی نه وی او محض دبل دخیر د پاره وی. دده په نزد انسانیت یو قانون لری چه مخالفت ترینه ښه نه دی او انسان مکلف دی چه له دغه قانون سره سم وچلیږی. دده په نظر هغه کار چه قانون د پاره کیږی او هغه کار چه د قانون د پاره نه وی شوی مگر له قانون سره موافق وی یوله بله فرق لری. دی هر نیک او ښه کار اخلاقی عمل نه گنی دده په فکر اخلاقی عمل هغه دی چه خاص د قانون د پیروی او د انسانی تکلیف د پر خای کولو د پاره اجرا شوی وی نه دشخصی گتیی د پاره. په همدغه سبب دیوه سوداگر صداقت او راستی چه د تجارتی گتیی د پاره وی نیک کار گنی مگر اخلاقی عمل ورته نه وایي.

همدارنگه هغه څوک چه ډیر زړه سواندی وی او به همدغه سبب له خلقو سره نیکی او احسان کوی دغه راز نیکی او احسان د کانت په عقیده اخلاقی عمل ندی. دی وایي که دغه سړی له خلقو نه ډیری جفا گانی و وینی زړه به یی سخت شی بیا به له چا سره احسان او نیکی نه کوی مگر هغه څوک چه د خلقو جفا گانی وینی او محض د تکلیف د پاره له خلقو سره ښه کوی دا کار اخلاقی قیمت لری او اخلاقی عمل ورته ویل کیږی. مترلینگ وایي: هغه مینه چه انسان یی له انسان سره لری باید له ډیر لوړ او هسک خای نه اخستل شوی وی که یو انسان وکړی شی چه له انسانانو سره عشق ولری او بشردوستی د عشق له کوره واخلی نه ښایی چه له ترحم نه کار واخلی او مینه یی د مرحمت او مهربانی رنگ پیدا کړی. که څوک چاته د عدالت له مخی څه ور کولی شی دا احسان له لاری دی څه نه ور کوی که د چا له لاسه پوره وی چه دانسان احترام وکړی دلجویی او تسلی ور کولو ته حاجت نشته. دی دانسان د پاره له چا نه رحم او شفقت نه غواړی عشق غواړی. دا احسان له ور کړی نه د عدالت ور کړه ښه گنی او له نوازش نه یی احترام دانسان د پاره غوره گپلی دی. داسړی د عشق طرفدار دی، دده په مذهب باید شاه او گدا یوله بله عشق ولری. ده ته له شفیق نه رفیق ښه ښکاری اوله هغی مینی نه کرکه کوی چه یو مهربان باداری له خپل صادق خدمتگار سره لری دغه راز مینه چه د ترحم او شفقت رنگ لری یو انسان لوی اوبل کوچنی ښی پدی مینه کښی چه هر څومره مهربانی پرته ده هغومره پکښی د محبوب حقارت هم شته مگر په عشق کښی کبر اولویی نه خایږی او آغا توب نه منی. دی انسان ته په ډیر لوی حق او ډیر زیات احترام قایل دی مگر دغه حق ورته په سوال او گدایی د ترحم له لاری نه غواړی. د عدالت په اساس یی غواړی.

که بشر ښه انصاف وکړی خواران او مزدوران په بډایانو باندی ډیر لوی حق لری خودغه حق پت پاته دی او خلقو هیر کړی دی. روسو وایي: (هروخت چه تاسی یو آسمان خراش قصر وینی یقین وکړی چه دیوه ولایت کورونه د دغه قصر د بنا د پاره وران شوی دی).

که چيری سم او صحيح حساب مينځ ته راشی ډير لوی بډايان د ډيرو زياتو خلقو پورې دی او دوی خيرات په حقيقت کې د دغه پور نيمگري ادا ده.

که يو سړی په دغسی احساس خوار او غريب ته څه ورکوی احساس يې ډير لوړ او عالی دی او له هغه بل نه چه دا کار خپل رحم او کرم گڼی عالی همت او لوړ شعور لری.

د چا پوهه چه د عشق په آب و هوا کې وده وکړی او عواطف او احساسات يې په عقل غالب وی هغه د مترلينگ په شان فکر کوی او له نورو پوهانو نه يې فکر بل رازدی.

ښه او بد

خدای خبر دی چه غل وکه خونى و یا يې کوم ډير دشرم کار کړی و ، هر څه چه و ، خو خلقو يې مټی تړلی وی او حاکم ته يې راووست.

هر يوه ويل: دی ډير بد سړی دی مونږ دده له لاسه ډير په عذاب يو ، دی بايد بندى شى او ډيره سخته سزا ووينی.

حاکم هغه بد وگانه اوزندان ته يې وليږه دهغه خپلوان اخندزاده صاحب ته ورغلل او هغه يې حاکم ته ورووست کله چه حاکم دا خند زاده صاحب له راتگه خبر شو يوه ټوټه مخی ته ورغی ، دهغه لاسونه يې ښکل کړه او په ډير عزت يې خپل ځای ته راووست.

دا خند زاده صاحب له خبری هيڅوک نشو وتلی ، حاکم دده امر ته غاړه کيښوده او بندى يې خوشی کړ.

ما چه دغه حال وليد پدی پوه شو چه دلته دښو او بدو فرق شته ځکه دښه سړی لاسونه ښکلوی او د بد سړی لاسونه تړی ، مگر ټول دښه او بدو په فرق يوشان نه دی پوه شوی دهمدی لامله هغه سړی چه خلقو په نظر کېښی بد او خند زاده صاحب ښه وگانه او له بنده يې خلاص کړ.

زما ملگری وويل: دوی دښو او بدو په تمیز کېښی ډير غوليدلی دی دوی وایي زموږ ملک ډير بد سړی دی ځکه چه دغلو ملگری دی او غله په حاکم باندی خوشی کوی مگر همدغه کار چه اخند زاده صاحب وکړ هغه ته بد نه وای.

هر کله چه خونيان او داره مار بنديان شى دده په برکت خوشی کيږی او د گنهگارو شفاعت دده کار دی.

دی يوازی له حاکمانو نه غله خلاصوی که شکرانه غټه وه په آخرت کېښی يې هم خلاصولو ذمه کوی او پس له مرگه يې هم ملگری دی.

که يو حاکم يو غل د ملک په خوله خوشی کړی دا کار دوی ته بد ښکاری مگر که اخند زاده صاحب په سفارش يې پرېردی نو بيا په ښه سړيتوب او ديندارى کېښی حسابيږی.

د هر چا بدی که په ډير وپردو او ورنگونو کېښی پټه وه هغه د دوی په نظر کېښی ښه سړی دی او که چا خپله بدی نه پټوله یا يې نشو پټولی دوی ورته بد وایي او په بد نامه يې يادوی.

دوی هغه غل گڼی چه د سوداگرو قافلې وهی او د بډايانو به کورونو د اړی غورځوی مگر دهغه چا لاسونه او پښی ښکلوی چه په چل او فریب د خيراتونو قافلې خپل کاله ته راگرزوی او د مسکينانو حق غصبوی.

پخوانۍ ډېوې

په کاله کښې برق لگیده مگر پاس په رف باندې د تورو تیلو مسینه ډیوه ایښې وه ، په څنگ کښې یې یوه بله ډیوه هم وه چه یو وخت پکښې شمع بلیده.

هغه خوا دخاورینو تیلو لاتین بنسکاریده اوداسی معلومیده چه هری ډیوی پخپل وخت کښې دا کوررنا کړې اود کالیه خلقوی په رنا کښې ډیری شپې سبا کړیدی مگر اوس ترینه څه کارنه اخستل کیږی اود شپې په کور کښې برقونه بلیری.

د زمانې دا عادت دی چه زاړه شیان له کاره باسی اونوی شیان په کاراچوی مگر خلق خپل زور حال نه هیروی اوزرو شیانو ته په جگور فونو باندې ځای ورکوی.

دا عادت بد نه دی چه څوک زاړه خدمتونه هیرنکړی اوزرو خدمتگارانو ته په قدر وگوری مگر کار باید له نوو شیانو واخستل شی اوبه کورونو کښې وخت په وخت نوی رنایگانې پیداشی.

انسان په هروخت کښې یوی رنا ته محتاج دی اودارنا هرکله خپله څیره او خپله وضع بدلوی دعالم تغیرچه د دنیا لایتیر قانون دی همدغه تقاضا لری چه هرڅه باید یو راز اوبل راز راشی اویوازی لوی خدای تل ترتله په یوه حال باقی وی دهمدغه بدلون او تغیر په وجه د علم او پوهی رنا هم هروخت خپل فانوس بدلوی اودلونو په بدلون په لوبنو کښې پراته شیان هم بل راز کیږی.

هغه رنا چه دخاوروله تیلو پیدا کیږی هغه نورچه دلمراوسپورمی له کوره راځی هغه برینسنا چه داوبوله آبشار څخه حاصلیږی دظرف اومحل په اعتباریوله بله بیلیری که څوک په دغو ظاهری سورتونو ونه غولیری او حقیقت ته څیرشی نودشرشمواو پښې په بوتیو ، دغوزانو اوزیتونو په ونو کښې یوه رنا موجوده ده چه په هر راز ډیوه کښې بیل کیف پیدا کوی که څوک هغه تیل چه په ډیوه کښې وینی په پښه کښې وینی یا دغه سیزونکی برق چه په برقی نغریو کښې گوری په اوبو کښې ولیدی شی هغه ته اور او اوبه دومره فرق نلری اود جهان په هره ذره کښې یوه رنا وینی چه د صحرا په کانو کښې هم شته هغه نورچه کلیم په کوه طور کښې لیده دښونه په هره ونه کښې شته مگر محرمانه سترگی غواری.

که دانسان تعقل قوی شی اود حواسوله قیده راوزی (که څه هم دبشر اوسنی پوهه هماغه رناده چه د حواسوله کړکیو رانتوتلی ده) به هرشی کښې به یو نورگوری اود وجود په نړی کښې به دا توراوسپین نه وی اوس مونږ د حواسوله تاثیر لاندی یو چه په تیلو غوړ لاسونه په پندانه وچوو.

که لوبښی او ظروف زمونږ دنظر مانع نشی نو په هر کور کښې دیوی ویالی یا دیوی چینی اوبه دی اود ټولو مشرب یودی.

که مونږ د سیند او ویالی ، دکوهی او کاریز ، دواوری اوباران په نومونو اوصورتونو ونه غولیری نو واوره ، رلی اوباران دیوی کورنی خلق دی او اور او اوبه هم دومره پردی نه دی.

په حقیقت کښې همدغه خوږوالی دی چه په خټکی ، هندوانه ، توت ، آنگور ، ناک اومینه کښې یې حلول کړی اویه هر محل کښې یې بیل صورت بیل خوند اوبیل نو پیدا کړیدی.

هغه لوی او واړه زخمونه چه دیبلو بیلو میوو اودانو شربتونو او عرقونو پکښې پراته دی ټول یو کیف لری اود کجرو او اوربشو په مینځکی څه فرق نشته په دغسی کتنه چه سرې له اشکالو اوصورتونو هغه خوا وگوری

سړی ته دا معلومېږي چه کورت او شرمې له يو غېږې راوتلی دی او مایعات او جمادات زمونږ ظاهري حواسو بیل کړيدي.
هغه وخت چه زمونږ تماس او تعلق له مادياتونه قطع شی او مجرد شو بنایي چه دنن ورځی علم او معرفت بل رازشی او دغه رڼا بل شاتنه ووينو. هغه وخت به دنن ورځی د تنويرو سایل لکه ددی کوټی بیکاره ډیوی په کارنه وی او علم وپوهه به په نور و قالبونو کښی ځان څرگند کړی چه اوس یی مونږ نشولیدلی.

انتخاب

زما ملگری له اجتماعی مسایلو سره ډیره زیاته علاقه لری.
کله چه ولس دشورا دپاره وکیلان انتخابوی یا د حکومت مشرخیل وزیران ټاکي دی په انتخاباتو باندی په زړه کښی سل اعتراضه لری.
دده په نزد سم او صحیح انتخاب ډیر مشکل کاردی او که دغه کاربل څوک کوی دی پکښی ډیر عیبونه پیدا کولی شی.
دی وایی دگوستا و لویون دا خبره رښتیا ده چه په خلقو باندی حکومت کول دومره گران کارنه دی لکه چه په خلقو کښی لایق کسان پیژندل او انتخابول مشکل کاردی.
زما ملگری دا یوه لویه اشتبا گڼی چه اجتماعی کارونه داسی کسانوته و سپارل شی چه هغوی په خبرو کښی ډیر مهارت لری او په خبرو ډیر ښه پوهیږی ده د کوم عالم دا خبره ډیره خوښه کړیده چه په خبرلو خوا و نطقانو کښی د فکر خاوندان ډیر لږ پیدا کیږی.
دده په نزد هغه څوک چه ډیری ښی خبری کولی شی ښه ښه کارونه نشی کولی او ډیر فکر کوونکی هم دکار خلق ندی. زه دده دا خبره ځکه ښه گڼم چه دی پخپله د فکر خاوند دی او په خبرو کښی هم ډیر ښه دی، هغه څوک چه د ځان په باب کښی هم له حقه نه تیر یږی او د قضاوت په وخت کښی په ځان هم حکم کولی شی باید ښه یی وگڼو او په قدر ورته وگورو.
اوس خوبه پوه شوی یاست چه زما ملگری په اجتماعی مسایلو کښی څومره عمیق فکر لری مگر زما علاقه له ده سره په فکری او علمی دقت نه ده بنا بلکه دده شعری او ادبی جنبه می ډیره خوښه دی.
دی علاوه پدی چه شاعر او لیکنکی دی په شعرا و ادب کښی ډیره ښه نقادی هم کولی شی یعنی که هر څومره ښه شعر بد په نظر ورځی یا دشعر خاوند ښه سړی نه و، دی پکښی داسی باریک عیبونه پیدا کولی شی چه نوری په ذره بین هم نشی لیدی مگر کوم شعر چه دی پخپله انتخاب کړی هغه هم ډیر ښه نه وی یا یی نور په ښه والی نشی پوهیدای.
گوری! زما مقصد دا نه دی چه دی ښه شعر او بد شعر نه پیژنی بلکه یقین لرم چه ادبی محاسن او معایب ورته ډیر ښه معلوم دی.
زما په نظر کښی دی ډیر ښه شاعر دی مگر دده له باریک نظر څخه په ویره کښی یم چه دا خبره یی په مزاج بده ونه لگیږی ځکه جه انا تول فرانس پخپل یوه کتاب کښی لیکلی دی چه ډیر ښه شاعر هماغه دی چه ډیر خود پرست وی اوبی له ځانه بل څوک په نظر کښی نلری.

زما دغه ملگری یوه ورغ دوطن په کاردارانو باندې بحث کاوه چه ځینی یی ښه گڼل او ځینی بد ، ما چه دده دغه انتخاب ولید پدی پوه شوم چه دشعر له پیژندلو ته دسرو پیژندل گران کاردی او داشخاصو په عمل کشی دومره اختلاف نشته لکه چه په نظر کښی شته.

دا کیدی شی چه ډیر خلق په یوه چلم خوله کیردی مگر فکرونه او نظرونه یورازنه دی.

دحسن انتخاب، دشعرا انتخاب، دشخص انتخاب په هر ځای کښی یوه اختلافی مسله ده چه دهرچا دذوق اونظر په لحاظ فرق کوی. که هرچیرته لار شی او هرچاته لار شی یو به دبل په انتخاب اعتراض کوی او دغه شکایت به هر ځای موجود وی.

حجازی دایران ډیر ښه او مشهور لیکوال لیکي: زما یوه دوست چه له ډیرو ښو لیکوالو څخه دی دایران په فرهنگستان انتقاد کاوه چه په دغه علمی او ادبی انجمن کښی ولی ځینی بیسواده اشخاص په عضویت انتخاب شویدی اولیقت ته نه دی کتل شوی؟ مگر څومره چه ده دایران د فرهنگستان اعضا وو ته بد ویل هغومره یی دفرانسی داکاډمی اعضا ستایل او دهغوی انتخاب یی ډیر صحیح گانه، څو ورځی وروسته چه زه حجازی دفرانسی داکاډمی له یوه غړی (مسیو ماسین بون) سره په پاریس کښی مخامخ شوم نو داکاډمی بحث مینځ ته راغی او هغه په ډیر قهر وویل [دفرانسی له اکاډمی نه خرابه دستگاه بله نشته څو ورځی پخوا یوتن دکتابونو ناشریعنی کتاب فروش چه داکاډمی دځینو اعضا و کتابونه دتملق دپاره چاپوی او خرڅوی یی داکاډمی غړی شو چه دادبیاتوبه پوله هم نه دی تیر شوی].

دا قصه همدغلته پریږدی! راشی چه دفرانسی داکاډمی انتخابات داناتول فرانس په وخت کښی وگورو.

دغه لوی او مشهور لیکوال پخپل یوه کتاب کښی ددو وتنو (شاگرد او استاد) مذاکره داکاډمی دیوه غړی په باب داسی لیکي.

شاگرد: مسیو..... داکاډمی په عضویت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډیر بد گڼم. دا سپری د معاشرت په ادبو ډیر ښه پوهیږی اوله هر حزب سره تگ راتگ لری، سربیره پدی یوی لوری کورنی ته هم منسوب دی او وراره یی د کلیسا واکدار دی، دی پخپله هم ډیر څه لری او په کاله کښی یی ډیر ښه شراب پیدا کیږی مگر ذوق او هنرنلری او دلوری قریحی خاوند ندی ځکه راته دغه انتخاب ډیر ناوړه معلومیږی او په بد نظر ورته گورم.

استا: ناوړه انتخاب ته هیڅکله بد مه وایه او پدی پوه شه چه په کارونو کښی دتصادف او اتفاق برخه ډیره زیاته ده هغه کار چه تاسوته مسخره معلومیږی په حقیقت کښی یو انتقام دی چه تقدیری دتفریح دپاره د عقل او تدبیر له خاوندانو څخه اخلی.

تا ته دی دا معلومه وی چه په دغسی انجمنونو کښی د هوس او تفنن دپاره هم ځای پریښودل په کاردی.

د قریحی او ښو خاوندان غالباً د معاشرت او گذران خلق نه وی.

که یوه جامعه سل په سلو کښی عقل او منطقی وی سل په سلو کښی به دتعمل وړنه وی او د عدالت له ساړه فشار لاندی به هر څه ساړه وی، کوم انجمن چه یوازی له لویو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی وی ډیر لږ خلق به ورسره علاقه ولری.

ډیره ښه ده چه ټیټ او حقیر اشخاص له دوی سره گډ شی او دتفریح باعث وگرزی په دغه صورت کښی به ټیټ کسان له لوړو کسانو نه علمی او معنوی استفاده کوی اولویان به هم چه خپله مقایسه له دوی سره په نظر کښی نیسی خوند اخلی. دا کار ددواړو په گټه دی او اکاډمی په دغه ډول دخپلو مهمو غړو اهمیت نوروته ورکولی شی څنگه چه

دلمر او ستور وکړی ځینی ذاتی او ځینی اکتسابی ځلښت لری دا اکاډمی اعضا هم باید دغه راز وی چه د ځینو رڼا ځینو نورو ته انتقال اوسرایت وکړی.

دغه راز ناووه انتخابات د دغه انجمن د حیات اوبقا د پاره ډیر ضرور معلومیرې او ډیره ښه ده چه اکاډمی د خپلو غړو په انتخاب کښی اشتبا وکړی یا د تصادف له تاثیر لاندی راشی او دغه راز خلق هم انتخاب کړی.

که ناوړه اشخاص هیڅکله دا اکاډمی په غړیتوب نه انتخابیدلی نو هغو کسانو ته به ډیر لوی توهین او تحقیر متوجه و، چه اډمی نه قبلولی مونږ باید دغه راز ظاهری اشتباهات حقیقی هوښیاری وگڼو، او په نفرت ورته ونه گورو.

د عقل برخه په ژوندانه کښی

پاک خدای چه ژوند پیدا کړ غرایز بی هم ورسره پیدا کړه چه ژوند وساتی او د حیات شمع مړه کیدو ته پری نږدی.

همدغه غرایز دی چه دهوا مرغان او د ځمکی ځناوری د زیږولو او نسل ساتلو کارته داسی متوجه کړی چه هیڅ غفلت پکښی نه ځایری، د همدی لامله دهوا مرغان هر کال نوی کورونه جوړوی او نوی هگی پکښی ږدی، له هگیونه بچی را ایستل او بچیو ته دانه په خوله کښی را وړل د غریزی کاردی.

یو کوچنی ماشوم چه به لومړی ورځ د مور په تی باندی خوله ږدی او روی بی له غریزی بل لارښوونکی نلری.

هغه پاملرنه چه یوه چرگه بی د خپلو بچیو په نسبت لری کوم تعلیمی کار نه دی بلکه د غریزی او فطرت په تقاضا اجرا کیری کومه شهوانی قوه چه تراوښځه بی یو د بل په نسبت لری د غریزی غوښتنه ده چه د ژوند ساتلو او دنسل د بقا د پاره په انسان او حیوان کښی وجود لری یعنی د ژوندانه ساتنه او دنوع پایښت د غرایزو و وظیفه ده.

هرکله چه غرایزه حیوان کښی ډیر قوی دی او په انسان کښی ضعیف غوندی دی نو انسان ته عقل هم ورکړ شو چه د ژوند په کار کښی له غرایزو سره مرسته وکړی او د غریزی په خوښه استعمال شی یعنی عقل پوه آله ده چه غریزه بی استعمالوی نو عقل باید د ژوندانه د وسایلو برابرولو په کار کښی صرف شی او د ژوند اسباب برابر کړی نه دا چه د حقایقو او پتو اسرارو د کشفولو کار ترینه واخلو او بیخایه بی استعمال کړو.

د عقل اصله کار همدغه دی چه له مادی سره تعلق پیدا کړی او په موادو کښی تصرف وکړی.

طبیعی او ریاضی علوم دا مدعا ډیره ښه ثابتوی چه د عقل کار له جسم او مادی سره دی چه باید ابعاد و پیژنی او کمیت ته متوجه شی ځکه چه د کیفیت پیژندنه د عقل کار نه دی او عقل د دغه مقصد د پاره نه دی پیدا شوی همدغه سبب دی چه انسان یا له کیفیت نه بیخی غافل دی یا کیفیت ته هم د کمیت په نظر گوری.

مثلاً زمانه په اصل کښی کیفیت دی او د کیف له مقولی لاندی راځی مگر انسان دخپلی ساعت تیری د پاره چه د ژوندانه یکنواختی ورکه کړی دغه کیفیت د کمیت له مقولی لاندی راوست او د ځمکی حرکت، دستور و حرکت او نور حرکتونه بی زمانه وبلله.

هیئت نجوم او ریاضیات په همدغه مفیده اشتبا بنا شوه او د دغی لوی غلطی په وسیله لوی لوی مقصدونه حاصل شوه.

که انسان ښه غور وگړی پوهیږی چه عقل انسان ته ددی د پاره ورکړ شویدی چه د آلاتو او مصنوعاتو په جوړولو کښی ترینه کار واخلستل شی او یوه څه جوړ کړی نه دا چه په څه پوه شی او د کمیت ادراک وکړی.

د غرب پوهان په دغه راز بڼه پوهيدلى دى ځکه يې د ژوند بڼه کولو په کار کښي له عقل او پوهي نه ډير کار اخستى دى اوزمونږ پوهان په نورو تصوراتو کښي غرق دى. مونږ بايد د جوړولو او پوهيدلو په فرق قايل شو. جوړول اسانه کار دى مگر پوهيدل گران کار دى. د شاتو مچي عسل جوړوى مگر په حقيقت يې نه پوهيږي. مونږ ژوند کوو او د ژوند وسايل برابر وو مگر د ژوندانه په حقيقت نه يو پوه شوى. ډاکتران او طبيبان د ژوند په خدمت تر ډيره حده موفق شويدي او د زړه حال د سږو حال ورته معلوم دى مگر ژوند نه پيژنى اوله روح نه ناخبره دى. دانسان ډيره لويه او مهمه وظيفه د ژوندانه ساتنه اوروزنه ده عقل او فکر، علم او فن د همدغه مقصد دپاره دى چه د ژوندانه اسباب او وسايل برابر کړي او په همدغه لاره کښي ترينه کار واخستل شى.

حسابي خبري

استاذ وويل: تاسى بايد هروخت له ځان سره حساب وکړي او حسابي خلق اوسى!
 دده يو حسابي درد او: که يو عدد له بل سره داسى يو ځاى کړو چه يو پاس او بل لاندى وي لکه: 2
 ۲ او څلور ۴ ترينه جوړيږي او د دواړو وجود هم پخپل حال نه پاته کيږي.
 که دواړه څنگ په څنگ يو ځاى کړو لکه: ۲۲ نودوه ويشت ورنه جوړيږي او دوه شل کيږي. د دواړو عددونو شکلونه او صورتونه هم پخپل حال پاته کيږي ځکه چه دلته د ملگرتيا او ورورولى رازيت دى او په هغه بل صورت کښي تفوق، تسلط او محوه کول معلوميږي.
 ده ويل: که دوه مساوى عددونه لکه ۱-۲۱-۳۲-۳ هريو له بل نه وړاندى يا ورسته کړو نتيجه يې يوه ده مگر په دوه متفاوتو عددونو کښي تقديم او تاخير د يرزيات فرق راولى او په مقدار کښي ډير تفاوت راځي که مونږ يو اونه يو ځاى کوو او داسى يې ليکو 19 نولس کيږي مگر شل کيږي نه.
 که همدغه دوه عددونه داسى وليکو 91 خبره سلو ته نژدى کيږي او ډيرزياتوالى پکښي راځي.

شعراو فلسفه

وريځى پورته په هوا کښي دى څاگانى بنکته په ځمکه کښي.
 هغه څه چه په هسکو وريځو کښي شته په ژور وڅاگانو کښي هم شته.
 په دغو او بوباندى هم هماغه تنده ماتيږي.

دلور خیال او د ژور فکر نتیجه یوه ده.
ته! یا خپل نظر ډیر لور کړه یا پخپل گریوان کښی ډیر سرښکته کړه!
د شاعر او فیلسوف فرق همدغه دی.
زه شعر او فلسفه دغه شان گڼم.

ولاری اوبه

له ښاره ووتم، سمه او ودانی می پرېښوده، دلور و غرونو سرته و ختم له هغه ځایه ستاسی لوری مانی ډیری ټیټی
ښکاریدی او پدی پوه شوم چه مونږ په ډیر ټیټ محیط او ټیټه هوا کښی ژوند کوو.
د غره له سره ډیر لری ځایونه لیدل کیږی او نظر ډیر لری څار کوی ځکه ما هم د زمان او مکان په لری گوت کښی هغه څه
لیده چه دکور او کلی خلقو نشولیدی.

همدغه وخت زه وپوهیدم چه فرعون او قارون په کلو او ښارونو کښی پیدا کیږی مگر خدایي تجلی په غرونو کښی ځان
ښی او کلیم له کوه طور نه الهام اخلی. دلمر لومړی رڼا د غرو په څو کوپریوږی او وروستی. وداع هم د غرو له څو کوه سره
کوی.

شپانه په غرونو کښی وی او قصابان په ښارونو کښی.

د بودا او زردشت ښی ښانی په غرونو کښی دی او د فرهاد د عشق داستان د غره ازانگه ده.

د غرونو اوبه ډیری پاکی او ډیری رڼی دی، د غرونو هوا ډیره صافه اوبی دوږوده.

تاسی غرونو ته یوازی دکمیت په لحاظ گوری دکیفیت په لحاظ هم هلته ډیر څه شته چه په سمه کښی نشته.

که په غرونو کښی قیمتی لعلونه شته نو د غرونو ښکلی او ښایسته منظری هم په ښارونو کښی پیدا کیږی.

زه غرونو ته دندارو او تماشو د پاره تللی وم او دولاږو اوبو سیل می کاوه ماته چا ویلی و، چه هلته یو ډیر لوی ډنډ دی
چه پخوا به پکښی ښاپیریو لمبل او ملوک به له بدری سره همدغلته کتل.

زه لاږم او دغه ډنډ می ولید د ډنډ په غاږه ډیر ساعت کښیناستم او تر ډیره وخته له فکر او خیال سره مشغول وم.

دغه لوی ډنډ د صبر او سکون په مقام کښی څه شور او فریاد نه کاوه د حال په ژبه یی خپل عمیق احساسات داسی
ښکاره کول.

زه د لویو غرونو په ډیره لویه کنده کښی ایساریم او دولاږو اوبو په نامه یادیرم، زما لیدو ته خلق ځی اوراځی اوزما
مهیبه منظره وینی هیڅ لامبوزن دا جرت نه کوی چه زما په سر راودانگی اوزما مخ په څپیره ووهی. په ما باندی دچا
بیږی نه گززی زما کبان څوک نشی نیولی دهیچا جال په ما باندی نه دی لویدی، زه دهیچا په واک او اختیار کښی نه
یم مگر په عین حال کښی به واکه اوبی اختیاره یم، زما په پښو کښی لکه غرونه لوی لوی ځنځیرونه پراته دی اوزه
یی ځای پر ځای درولی یم.

هغه آزادی چه له مستو سیندونو اوزوروروسیلابونو سره شته له ما سره نشته.

زه عمق لرم شور او مستی، موج او حرکت نلرم.
 زه ډیر خلق غرقولی شم مگر ځان له قیده نشم خلاصولی.
 زما قوت او طاقت ایساردی، ما ځانته دیوه چینی او یوه لښتی قدرته مجرا پیدا نکړه او ددغو ماشومانو ازادۍ هم
 زما په برخه ونه رسیده.

زه ډیر لوی قوت یم مگر آزاد نه یم ایساریم ځکه هیڅ نشم کولی او هیڅ رانه جوړ نشو.
 زما عمر عبث تیریری نه رانه برق او بریننا پیدا شوه نه سمسور باغونه نه می جهان ولیده او نه جهان ولیدم، زه
 بنارونو او ودانۍ ته بنکته نشوم، ما خپل موج او حرکت ونه لیده او د شور او مستی په کیف ونه پوهیدم.
 زه د ځان غوندی نور وډنډونو سره یو ځای کیدی نشم مگر د کابل سیند د کونړ له سند سره یو ځای کیږی او دواړه له ابا
 سین سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستی یو ځای کوی.
 قید او اسارت عزیزان له عزیزانو نه لری ساتی ځکه دیوه کوهی او به له بل سره نشی گډیدلی او یو ډنډ بل ډنډ ته لاره
 نلری مگر د اسمان وریخی یو له بله گډیږی او دیوه باغ مرغۍ بل باغ ته ځی.
 زما طبیعی میل دانه دی چه ځای په ځای غلی ولاړیم او هیڅ حرکت نه کوم.
 زه سیلانی حرکت او طوفانی قوت غوښتونکی یم.
 زه باید دغه سکندری سد مات کړم او ځانته لاره پیدا کړم.
 که زه له دغه قیده خلاص شم زما له طوفانه به خلق وویریږی او زما له قیضه به ملکونه اباد شی.
 زه به بحر او دریاب ته لاره پیدا کړم او هلته به بی برخی نه یم.
 زما په زړه کښی ډیر څه شته مگر د شور او غوغا ژبه نشته.
 ته زما د حال په ژبه پوه شه او زما په حال کښی عمیق فکر وکړه.
 هغه وخت چه زه د ډنډ په غاړه ناست وم لکه صاحب حال په بل حال کښی وم او د خیال پروازونه ډیر اوچت و.
 په دغه وخت کښی زه له لوړو خیالونو او ژورو فکرونو سره اشنا وم او ډیر لری به می کتل.
 همدغه وخت ماته د پسرلی زور و بارانونه رایاد شوه چه له دی لوړو غرونو په ډیر شور او زور مخ بنکته روان و
 او هیچایی مخه نشوه نیولی.

دهغه سیلاب تعلق د آسمان له وریځو او آسمانی بریننا گانو سره و ځکه بی ډیری زمکی لاندی کړی اوله هر قیده
 آزادو.

دا ډنډ له تپت او ژور محیط سره علاقه لری ځکه ځای په ځای ولاړ دی او عمری قید تیروی.
 ای هغو کسانو چه د پوهی او هوښیاری عمق ته پیوتی یاست او په اسفل السافیلن کښی ژوند کوی پدی پوه شی
 چه دغه راز لوی ډنډونه دهغه شبنم مقام او منزلت نشی پیدا کولی چه د شپي د گل په ناز کوپانو پریووزی
 او سحر د لمر له وړانگواو حرارت سره آسمان ته ځیژی.

هغه او به چه د تورو څاگانو په تل او تور تم کښی دی پدی نشی پوهیدی چه د پسرلی بارانونه او سیلابونه څنگه دی
 او څه کوی؟
 دغه راز لوړ مضمون د غسی تپتو ته نشو ویل او د ژورو څاگانو په او بو کښی د دنیا زور و بادونه هم موج او حرکت
 نشی پیدا کولی.

ښه حاکم

هغه چه نه نفس لری نه نفسی خواهشات.
 نه بی په زړه کښی ډارشته نه طمع.
 نه له موقوفی ویریری نه د ترفیع پروالری.
 نه رشوت اخلی نه تنخوا.
 نه له چا سره عناد لری نه د چا مراعات کوی.
 نه د چا مخ گوری نه د چا خټ.
 نه زور وړ پیژنی نه غریب.
 نه بی څوک خپل دی او نه پردی.
 نه سفارش منی نه تملق اوری.
 نه چا ته خاندی نه چاته وچولی تریوی.
 پوهیږی! دا حاکم څوک دی؟
 هو! قانون او عدالت.

دمؤلف پېژند گلوي

گل پاچا الفت دلغمان د عزیز خان په کڅ کښی به 1287 ه ش 1909 ع کښی زیږیدلی دی. پلاری میړسید پاچا او نیکه یی سید فقیر پاچا دی چه دنسب سلسله یی د حضرت عبدالقادر جیلانی په واسطه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته رسیږی. ده په غیر رسمی مدرسو کښی دننگرهار او کابل له مشهورو استادانو څخه د صرف، نحو، منطق، حدیث، معانی او بیان کتابونه لوستی دی. په 1314 ش کښی دانیس دورځپانی په اداره کښی دکاتب په حیث مقرر شو. په ۱۳۵۱ کښی دانجمن ادبی دتالیف او ترجمی په خانگی کښی به عضویت قبول شو. په ۱۳۱۲ کښی یی سریرره په عضویت دزیری جریده هم چلوله. په 1318 کښی دپښتو ټولنی دصحافت دمدرت معاون شو. په 1319 کښی دپښتو ټولنی دلغاتو او قواعدو د خانگی مدیر شو. په 1320 کښی داصلاح دورځپانی دپښتو مشاور شو. په همدغه کال په 1320 کښی دپښتو ټولنی عمومی مبصر او دکابل مجلی چلونکی شو. په 1325 کښی داتحاد مشرقی دجریدی مدیر شو. په 1327 کښی دجلال آباد دخلقوله خودملی شورا په 7 دوره په وکالت انتخاب شو او په شورا کښی دوهم معین وټاکل شو. په 1331 کښی دلغمان دقرغیو دخلقوله خودشورا د8 دوری په وکالت ومنل شو.

په 1334 کښې د جلال آباد له خوا د لوی جرگې وکیل شو.
 په 1335 کښې په لومړۍ رتبه د پښتو ټولني ريس مقرر شو.
 د 1330 کال د جوزا له مياشتې د 1332 کال تر آخره د اولس د ملي جريدې د امتياز خاوند و چه ده پخپله د فارسي او پښتو مضامينو په ليکلو او تهيه کولو کښې ډيره زياته برخه درلوده.
 دده چاپ شوي کتابونه دادی.
 د پرلي نغمه ۲- بله ډيوه ۳- لغوي څيړنه ۴- پښتو سندرې ۵- عال افکار ۲- څه ليکل يا ليک پوهه ۷- ادبي بحثونه ۸- پنځم حلد پښتو کلي په ۲ جلدو کښې ۹- د آزادي پيغام 10- غوره نثرونه ۱۱- لوړ خيالونه او ژور فکرونه ۱۲- منطق ۱۳- غوره نثرونه
 نا چاپ شوي کتابونه يې دادی.
 نوي څرک- ښه لمسونه- نوي سبک- اجتماعي نظريات- څه گورم او څه اورم- د ټولني علم (ترجمه) د موفقيت لار (ترجمه) سربيره پدي يې د کابل په سالنامو کښې څورسالي چاپ شوي او څو سالنامي هم دده په اهتمام چاپ شويدي.
 په مطبوعاتو جو ايزو کښې يې څو ځله لومړي جايزه اخستي دي په 1327 کښې يې د صدارت عظمي له خوا دوهمه درجه تقدیرنامه واخستله د ستوري دوهمه درجه نشان او دو کالت د دو دورو نشانونه هم ورکړ شويدي.

سفرونه

په نورو هيوادو کښې يې دا ځايونه او ښارونه ليدلي دي.
 مسکو- ليننگراد- سوچی- باکو- ستالين آباد- تاشکند- تهران- پيښور- مونيخ.

الفت

د کابل د سيند په غاړه په کوزني لغمان کښې د عزيز خان په کڅ کښې يو وړ کوتي کلی دی، خواوشايي شنه کښتونه او د سيند شولگري دی لږ څه لری د لويو غرونو په واورو پټي څو کی ښکاري.
 دلته دوه مست رودونه بهيري، يوی خواته د کونړ ښکلی دره ده چه د کونړ سيند تری په نڅا نڅا راوځي.
 د شرقي افغانستان په دی ښکلو درو کښې ځای په ځای د سيدانو درني کورنۍ اوسي، پښتانه دوی ته په درنه سترگه گوري او پاچهان يې بولي لکه په پسرلي کښې چه په دی درو او رغو کښې ښکلی گلان غوړيږي ددغو پاچهانو په درنو کورونو کښې هم کله کله ډيردپوهی خاوندان او شاعران او پوهان اوسياست وال پيدا کيږي سيد جمالدين افغاني هم ددغو کونړي پاچهانو څخه و.
 ښايي چه څلويښت يا پنځوس کاله دمخه د عزيز خان په کڅ کښې ديوه پاچا په واړه کهول کښې يو ښکلی گل زرغون شو او هغه يې گل پاچا وباله، دا گل د فطرت په لمن کښې لوی شو، د طبيعت روزنه او پالنه يې وليده اولکه د کابل سيند د غاړې خاتول د لغمان او بو او هوا لوی که، هغه وخت مدرسه يا مکتب نه وو چه دا گل پاچا سبق پکښې ولولی

خولکه د پښتنو نور و ماشوما نوده یواځې د فطرت نه درس واخیست او اسمان او ځمکې ته دومره ځیر شو چه د فطرت اسراری پخپل ژور کاته لڅ کړه او هغه څه یې زده کړه چه بل چا په مدرسو او پوهنتونو کښې نه وه زده کړې. پخوانو یوه خبره کړې ده چه ډیره پخه ده (الاسماء تنزل من السماء) یعنی نومونه له اسمانه را ښکته کيږي (ایینودل کيږي).

دا دلغمان دا ورشو ښکلی گل د پښتو ادب په گلستان کښې ډیره ښکلا وغورږیده او په الفت مشهور شو، چه اوس یې مونږ گل پاچا الفت بولو دا د الفت نوم هم له ده سره ډیر وړ دی ځکه چه زړه یې له الفت ډک دی. الفت د پښتو ادب یو ځلاند ستوری دی که د پښتو ادب نن ورځ یو بهترین لیکوال او شاعر لری نو هغه به الفت وی. الفت ډیر کتا بونه لیکلي دی کله د کابل او د مشرقی اتحاد مدیر وو کله په شورا کښې وو، او اوس د کابل د پښتو ټولنی مشردی خو مونږ د الفت شخصیت په نور و صفا توپیږنو، دی یو ډیر دقیق او سترگه ورفنان او صنعت کار دی د الفت هنر په پښتو نثرا و نظم کښې ښه ښکاری او ځانته یو خاص طرز لری، د الفت نثر هم شعردی او نظم یې هم شعردی.

کوم وخت چه په نثر څه لیکي نو د فطرت ډیر نازک او واره دقیق وینی او څرگندوی یې، دانسان دا اجتماعی ژوند ډیری ښیگری په داسی ژبه بیانوی چه ویونکی دده استدلال په ښه ډول قانع کوی.

د الفت په نثرا و نظم کښې کوم فلسفی یا تاریخی استدلال نشته مگر د فطرت له هره گونه داسی دلایل او براهین راوباسی چه تر هر رنگه منطقی استدلال ښه او ټینگ وی.

دده هنر هم دادی چه ځانته خاصه د استدلال لاره لری او د ژوندانه عادی وقایع هره یوه دده لپاره د شعریوه بهترینه موضوع وی.

کله کله د الفت نثر تر نظم خوړوی، خلق وایی چه نظم پیودل دی او یو ناظم مرغلری پیودی مگرزه وینم چه الفت په نثر کښې هم بلا کوی او کله کله الفاظ هسی سره پیودی چه تر هر رنگه نظم ښه ښکاری او غوره دی.

د هنر من (فنکار) مهارت او کمال دادی چه عادی شی ته ښکلی رنگ ورکولی شی همدغه گټی او ختی دی چه یو معمار تر تاج محل هم جوړوی او د پښتو غوندي څړه حجره هم.

دغه رنگونه او غور ډی چه یو نالایق نقاش پری هره تخته او دهری ټانکی په اړخ یو ناوړه منظره نقش کوی مگر کله چه د ما هراو با هنر نقاش په قلم کړشی نویوه ټوټه یې په زړو قیمت لری.

دا الفاظ او کلمات د شاعر او لیکوال مصالح دی که الفت هغه سره اودی او ترتیب ورکړی، د پښتو ادب یو شهکار به وی او که د بل چا په قلم ولیکل شی نو هغه به یو عام نثریا نظم وی.

د الفت په فن باندي څه لیکل هم آسان کار نه دی خو لنډه دا چه الفت یو ما هراو سترگه ور هر من (آرټیست) دی چه دده په هنر کښې دا دری غتی ښیگری وینم.

(جمال) چه د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او یا دهغو اودنه (ترتیب) وپیودنه (نظم) یې غتی ښانی دی.

دویم: برهان او استدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی یو منلی دلیل جوړولی شی او دده په نظر کښې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرگندی ښانی دی.

دریم: انتقاد دده د هنر غټه ښیگری ده، دی د مظلومو خوا خوړی دی.

دا اجتماعی ظلمونو سخت دښمن دی پخپل لیک کښې که منظوم وی که منشور اولسی تجاوزانوته گوته نیسی او دده قلم پدی خوا کښې ډیر تیره دی.

د ظالمانو اسرار لخواه او د مظلومو اولخول غرو په کوټو ورتنوځی ، د دوی د فلاکت او بد بختی حال گوری او هغه دا ولس د عبرت د پاره په داسی ژبه بیانوی که د چا زړه ډیر کلک هم وی بیا به هم اغیزه پری وکړی ، د الفت هیڅ منظوم یا منشور لیک نشته چه له د غوښتو وځنی تش وی نن د پښتو لیکوالو په ډله کښی الفت د ټولو مخکښی او دریری او دده لیکونه د پښتو ادب شمله گڼلی شی.

پای

ملیار

کابل

د کرهڼی او اوبو لگولو وزارت

3/3/1319

د لراوېر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولای سئ د لراوېر ويېپاڼې په برېښنايي کتابتون کې زيات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفريحي وخت کې مطالعه کړئ .
د لراوېر انلاين کتابتون ستاسو لپاره د لاندینيو موضوعگانو اړوند آثار پر ليکه کوي :

- اسلام او مذهب
- ساينس او تخنيک
- سپورټ او روغتيا
- تاريخ او سياست
- هنر او ادبيات
- د ماشومانو لپاره
- بېلابېل آثار

www.Larawbar.net/library

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**